

**De Iure Ac Potestate Romanorvm Pontificvm,
Imperatorvm, Regum ac Episcoporum**

Alvarez Guerrero, Alfonso

Coloniae Agrippinae, 1586

VD16 A 2069

De sermone episcopali, in quo tractatur de iustificatione hominis, de prædestinatione, de eleemosyna, de ieunio, de oratione, de articulis fidei, sacramentis, de iudicio vniuersali, & de purgatorio. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63477](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-63477)

tur iniuria. Itaque maximè decet Reges & Principes esse iustos, & in suo regno iustitiam obseruare, ut multoties diximus.

Philosophus circa finem i. ethicorum, inuictissime, catholice Rex, præter iustitiam, & prudentiam enumerat decem alias virtutes morales, videlicet, fortitudinem, temperantiam, honoris amatiuam, magnanimitatem, largitatem, magnificentiam, mansuetudinem, veritatem, affabilitatem, & eutrapeliam, quam benè societatem, vel bonam conuersationem appellare possumus. Itaque duodecim sunt virtutes, quarum una est in intellectu, ut prudentia; una in voluntate, ut iustitia, quatuor in irascibili, ut fortudo, mansuetudo, magnificentia, & magnanimitas; & sex in concupiscibili, ut temperantia, liberalitas, honoris amatiua, veritas, affabilitas, eutrapelia. Sed non omnes illæ duodecim sunt equæ principales, quia quedam sunt cardinales, & principales; quadam vero annexæ. Cardinales autem sunt quatuor, videlicet, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Annexa autem sunt aliæ octo, quibus supræfecimus mentionem.

DE SERMONE EPISCOPALI, IN
quo tractatur de iustificatione hominis, de prædestinatio-
ne, de eleemosyna, de iejunio, de oratione, de articulo
fidei, de sacramentis, de iudicio vniuersali,
& de purgatorio. Cap. L.

S V M M A R I V M.

- 1 Hominum malignitas hodierno tempore multum accedit.
- 2 Ad imaginem Dei creatus est homo. & num. 34.
- 3 Des filius cur in mundum Iesus a patre.
- 4 Fides sine operibus mortua est.
- 5 Fides in prima Christiano necessaria est.
- 6 Christus in oratione Dominica quid noster doceat.
- 7 Eleemosynam faciens non palam, sed secretè eam facere debet.
- 8 Conuerti faciens peccatorem ab errore viae sue animam suam morte saluat.
- 9 Secundum laborem quisque mercedem suam accipiet.

IO PM

- 10 Peccati stipendum mors est.
- 11 Semper orandum est.
- 12 Omnis lex in uno sermone impletur.
- 13 Opera carnis manifesta sunt. Item que, & quot sint. & numero 18.
- 14 Fructus spiritus qui, & quot sint.
- 15 Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas vero ad animam.
- 16 Oratio quos fructus pariat, & que in oratione requirantur. & numero 17.
- 17 Precepta veteris testamenti quot erant.
- 18 Duplex est hominis iustificatio.
- 19 Deus hominem de paradyso ejusens naturae legem illi dedit.
- 20 Originale peccatum quid sit.
- 21 Per baptismum tollitur originale peccatum.
- 22 Tris sunt necessaria homini ad salutem.
- 23 Naturae lex quid sit.
- 24 Homo qua de causa retrahitur a malo, bonoque adhaeres.
- 25 Quadruplex lex inuenitur.
- 26 Maximum, & primum mandatum quod sit.
- 27 Tota Christi lex a charitate dependet.
- 28 Mandatorum omnium duæ sunt radices.
- 29 Gratia licet a solo Deo data sit, attamen homini datum est, ut sibi concedatur. & num. 32.
- 30 Error: eligi posuit hominem ex sola libertate arbitrii posse mereveri.
- 31 Prædestination quid sit, & in quo differt prouidentia a prædestinatione.
- 32 Virum prædestinatione habeat infallibilem certitudinem.
- 33 Quare Deus quosdam prædestinat, alios vero reprobet.
- 34 An prædestination sanctorum precibus iuuari possit, ad hoc non prædestinatus prædictus natura.
- 35 Due in Deo intelliguntur prædestinationes, seu ordinationes.
- 36 Deus multoties proprie duritiam, & hominum peccata de eis eos in manus, seu consilio sui liberi arbitrii.
- 37 Prædestination neminem cogit ad malum, sive ad bonum.
- 38 Alius prædestinationis modus secundum Dei prouidentiam.
- 39 Euangelica præceptio quomodo intelliguntur,

426 SPEC. SVM. ROM. PONT.

- 44 Ad maiora non vocat Deus, quos & minora videt non praesare.
45 Iustificatio est, cum homo ex impio pius sit. item que, & quo requirantur ad hominis iustificationem.
46 Imperfekte dispositus quando intelligatur.
47 Hominis iustificatio duplex est.
48 Secunda hominis iustificatio que sit.
49 Declaratio iustificationis in sacro sanccta ecumenica synodo Tridentina.
50 Per observationem mandatorum Dei & ecclesiae, bona fide cooperante, homines de die in diem renouantur, atque magnis iustificantur.
51 Pro mortali peccato amittitur iustificationis gratia, fides rem non item.
52 Eleemosyna unde dicta: item & quos effectus pariat.
53 Habens superfluum natura, & personae, superfluitatis ratione alijs subvenire tenetur.
54 An de illicite acquisita eleemosyna fieri posse: & que dicantur illicite acquisita.
55 In potestate alterius constitutus eleemosynam facere non potest, quia de alieno faciente non sunt.
56 Per ieiunium castitas conservatur, & mens liberius ad sublimia contemplanda elevatur.
57 Ieiunium duplex est.
58 Que personae ab observatione ieiunij excusentur.
59 Oratio unde dicta, & quantas afferat utilitates.
60 Proinimicu orandum est.
61 Brevis, & cum furore oratio esse debet.
62 De valore orationis dicta ab audiientibus Missam.
63 Que, & quot requirantur ad hoc, ut oratio perfecta sit.
Et Dominica oratio ceteris præfertur.
64 Inter omnia necessaria ad salutem Christianam precipua est oratio.
65 Orationis Dominicæ expositio.
66 Orans mentem in Deum eleuare debet.
67 Heretici propriè dicuntur lupi rapaces.

ET

BT quia † hominum malignitas in his tem-⁸
poribus multum creuit, unde maxima dis-
cessio in ecclesia Dei orta est, ideo sanctissi-
mi Episcopi in suis ecclesijs hunc sermonem
prædicent iudicio meo, iuxta illud Matth.
vltimo: Euntes ergo docete omnes gentes, docentes eos
seruare omnia, quæcunque mandauit vobis. Matth.v. Vos
estis lux mundi, &c. & sicut lux est manifestatio omnium
occultorum, sic prælati per intelligentiam sacrae scripturae
debent ex officio notificare alijs omnia opera virtutum.

PRIMA PARS SERMONIS EPI-
SCOPALIS.

*De Iustificatione hominis, de Prædestinatione, de
Eleemosyna, de Ieiunio, & de
Oratione.*

Deus † creauit hominem ad imaginem suam, Gene. 1. 2
sisj. eumque gratia ornauit. Itaque creauit homi-
nem rectum, & reliquit in manu consilij sui, vt no
minorem haberet vim ad eligendum bonum, quam ma
lum. Quod si hac libertate vlus fuisset recte, & mandatis
obedisset, bona, quæ acceperat, atque iustitiam, sibi & po
steritati suæ conseruasset, omne denique peccatum, atque
vitium vitasset. Verum postquam primus parens contra
ea, quæ mandauerat Deus, fecit, incidit in peccatum à Deo
propositam, & iustitiae donum pulcherrimum amisit. Ita
que caro corrupta stetit, & deinde processit animi, & cor
poris infirmitas. † Deus igitur, qui diues est in misericordia,
nolens perire, quod considerat, filium suum misit in
mundum, vt per sanguinem eius natura humana haberet
redemptionem, Apost. ad Ephesj. posuit enim Deus super
eum iniquitates nostras, vt in corpore suo peccata ferret
in cruce, Esa. liij. & Petrus in epist. j. c. ij. Peccata nostra ip
se perrulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui
iustitiae vivamus, cuius liuore sanati estis; eratis enim sic
ut oves errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem ve

strum, Episcopum animarum vestiarum. Ideo dixit Apostolus i.ad Cor.vj. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis. Abluti estis virtute sanguinis Iesu Christi in baptismo, secundum illud Apocal.j. Laut nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sanctificati estis virtute sanguinis Christi, per gratiam consecrati. Iustificati estis ad statum iustitiae, ita sanctus Thom.in d.c.vj. Sed aliqui insensati credebant fidem & baptismum sufficere ad salutem sine operibus bonis, etiam cum operibus malis. Quod factum est,

4 quia fides sine operibus mortua est; vt in epist.laco.c.ij. Ideo Apost.ad Roma.vj. dixit post multa: Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia abfit. Liberari autem à peccato, servi facti estis iustitiae, q.d. non valet obiectio, quia tempore nouæ legis manent precepta moralia, eo quod sunt de dictamine rationis recte: propter quod non sumus absoluti ab eorum obligatione, liberati autem à peccato, servi facti estis iustitiae i. obligati ad iustitiae operationem. Et ad uerte, quia antiquis temporibus fuerunt insani, dicentes, quod cognitio fidei sine operibus sufficiebat ad salutem. Contra quem errorē scripsit beatus Jacobus (vt dixi supra) in epist.sua c.ij. & ideo contra sequentes dicit beatus Ioan. in dicta episto. j. c. iii. Filioli, nemo vos seducat, qui facit iustitiam, iustus est. non ille, qui credit sine operibus, sed qui facit iustitiam, a opera iustitiae. † Sed primum, quod est necessarium Christiano, est fides, sine qua nullus dicitur fidelis Christianus: & inde est, quod quando homo baptizatur, primo confiteretur fidem, & dicitur Matth.ylt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & dicitur ad Heb.xj. Sine fide impossum est placere Deo. Itaque per fidem inchoatur in nobis vita eterna; quia fides docet nos omnia necessaria ad bene vivendum; & accedentem ad Deum oportet credere, ad Hebr.xj. Ideo fuit necessarium, unitatem fidei in unum colligi, ut facilius possit ab omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam fidei à veritate deficeret. Sed deinde dicemus in secunda parte sermonis.

6 † Et Christus in oratione Dominica docet nos orare pro peccatis dicendo: Et dimitte nobis debita nostra; itaque

Què homo iustificatur ex fide nuda, sed ex fide charitate
 formata, ut dixi. Quia qui dicit se nosse Deum, & manda-
 ta eius no[n] custodit, mendax est, & veritas in eo non est, Io-
 an. in epist. j. c. ij. &, si vis ad vitam ingredi, serua manda-
 ta, Matth. xix. & omnem pa[cc]atum in me non ferentem
 fructum, tolleret eum; & afferetem fructum purgabit eum,
 ut fructum plus afferat, Ioan. xv. & ibi etiam legitur: Si
 p[re]cepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, si-
 cut & ego patris mei p[re]cepta seruau[er]i. Vos amici mei e-
 stis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis, animas vestras
 castigantes in obedientia charitatis, id est, ex charitate
 mandata Dei seruando, in quibus prohibetur adulterium,
 &c. Legitur etiam Matth. vltimo: Euntes docete omnes
 gentes, docentes eos seruare omnia, quæcunque manda-
 ui vobis. &, omnis arbor, quæ non facit fructum bonum,
 excidetur, & in ignem mittetur. Esote autem factores
 verbi, non auditores tantum, fallentes vosmetip[s]os, Iaco.
 j. P[re]nitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœ-
 lorum, Matth. iiij. & iiiij. P[re]nitemini, & credite Euange-
 lio, Mar. j. M[anu]ebo candelabrum tuum de loco suo, nisi
 p[re]nitentiam egeris, Apocal. ij. Confitemini alterutrum
 peccata vestra, & orate pro invicem, ut saluemini. Qui iu-
 stus est, iustificetur adhuc; & sanctus sanctificetur adhuc,
 Apocal. cap fina. Crescite vero in gratia, & in cognitione
 Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, merendo eius
 augmentum per bona opera, Petrus in ij. epist. cap. vlt. Si
 diligitis me, mandata mea seruate: qui habet mandata
 mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me, Ioan. xiiij. & scri-
 ptum est: Nemo venit ad patrem, nisi per me. i. in me cre-
 dendo, & opera imitando. Et legitur in sancto Ioanne, c.
 viij. Amen dico vobis, si quis sermonem meum seruau-
 rit, mortem non videbit in æternum. Petite, & dabitur vo-
 bis, querite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis; in-
 trate per angustum portam i. per conatum liberi arbitrij,
 Matth. v. Legitur etiam in epist. j. Petri, cap. iiiij. Omnia
 autem finis appropinquabit: esote itaque prudentes, &
 vigilate in orationibus: ante omnia autem mutuam in vo-
 bis metip[s]is continuam charitatem habentes, quia chari-

Ee 4 tas

tas operit multitudinem peccatorum. Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus, id est, voluntariè mortem tolerando, Matth. x. & nescitis, quod hic in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accedit brauium? sic currite, ut comprehendatis brauium, seu præmium æternæ felicitatis, ad Cor. ix. Videte ne iustiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem, qui in cœlis est, Matth. vij.

Et quicunque potum dederit vni ex ministris istis calicem aquæ frigidæ tantum, amen dico vobis, non perdet mercedem suam, Matth. x. ¶ Et te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, Matth. vj. & à diebus Ioannis Baptiste usque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matth. xj. & Christus dixit: Verè dico vobis, quia hæc vidua paupercula plus omnibus misit, Luca xxij. Et Apostolus, qui certus erat, quod Deo erat acceptus, petit, & orat pro se, ut in cap. xiii. ad Hebr. & etiam ipse pro alijs. Nemo igitur adeo magnus, aut sanctus sit in oculis suis, ut non indigeat orationibus Sanctorum. Interrogatus etiam Christus à Pharisæis, quando venit regnum Dei, dixit eis: Regnum Dei intra vos est, Luc. xvij. hoc est, in vestra potestate est constitutum, ut illud promereri possitis; quia si feceritis, quod in vobis est, Deus gratiam tribuet promerendi. Et scriptum est, mandatum nouum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, Ioan. xij. & finis præcepti est charitas, j. ad Tim. c. j. & gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, ad Roma. ij. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, ut quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mandata Dei custodimus, dicit beatus Ioan. in j. epist. c. iij. Surge qui dormis, resurge à mortuis, & illuminabit te Christus, ad Ephes. c. v. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate, Ioan. in j. epist. cap. iiij. & Apostolus dicit ad Roma. xiiij. Plenitudo legis est dilectio. Et ad Cor. epist. j. cap. j. dixit: Imitatores mei esote, sicut & ego Christi. Estote autem factores verbi, non auditores tantum, Iacob. j.

eo. j. † Qui conuersti fecerit peccatorem ab errore vix 8
sux, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem
peccatorum, Iaco. in c. hu. Si confiteamur peccata nostra,
fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, Ioan.
in j. epist. c. ij. Misericordiam volo, non sacrificium, Matt.
ix. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, tra-
xerit eum, Ioan. vj. id est, per fidem charitate formatam.
Mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra
multa, & eritis filii altissimi. Tu autem cùm oraueris, in-
tra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in
abscondito; & pater tuus, qui vider te in abscondito, red-
det tibi, Matth. vj. Venite ad me omnes, qui laboratis, &
onerati estis, & ego reficiam vos; iugum enim meū suau-
ue est, & onus meum leue, Matth. xj. Qui suscipit vnum
parvulum talem in nomine meo, me suscipit, Matth. x. &
Luc. ix. quia qui suscipit proximum propter Christum, di-
citur Christum recipere. Videte ne contemnatis vnum ex
his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis
semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Non e-
nim veni vocare iustos, id est, ad penitentiam, sed pecca-
tores: licet aliquos iustos vocauerit ad augmentum gra-
tiae, vt Petrum, Andream, & consimiles, Matth. ix. & etiā
Abraham propter obedientiam meruit augmentum, licet
ipse esset vir iustus, vt constat ex sacra scriptura, Gene. xx.
† Vnusquisque autem propriam accipiet mercedem se-
cundum suum laborem, ad Corinth. j. cap. iiij. Tu reddis
Domine vnicuique secundum opera sua, Psal. vj. & Matt.
xvj. legitur: Filius enim hominis venturus est in gloriam
patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secun-
dum opera eorum. Ignoras quoniam benignitas Dei ad
penitentiam te adducit? id est, per Iesum Christum me-
diatorem nostrum. † Stipendiū enim peccati, mors; gra-
tia autem Dei vita eterna in Christo Iesu Domino nostro,
id est, per Christum mediatorem nostrum, ad Roman. vij.
Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego
reficiam vos, Matth. xj. Et legitur in Hieremia, cap. xxxii.
Oculi Domini aperti sunt super omnes vias filiorum A-
dam, vt reddat vnicuique secundum vias suas. Dum tem-

Ecc 5 pus

pus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè aū
 21 tem ad domesticos fidei, ad Galat. vj. † Oportet semper
 rare, & non desicere, Luc. xvij. Qui manducat meam car-
 nem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam; &
 ego resuscitabo eum in nouissimo die, Ioan. vj. Mandu-
 tum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi
 22 vos, Ioan. xij. † Omnis enim lex in uno sermone impletur;
 diliges proximum tuum, sicut te ipsum, ad Galat. viij. Si
 quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus
 diligenter eum, & ad eum veniemus, &c. mansionem apud
 eum faciemus, Ioan. xiii. In Christo Iesu neque circunci-
 23 sio aliquid operatur, neque preputium, sed fides, quæ per
 charitatem operatur. i. implendo diuina præcepta, ad Ga-
 lat. v. † Omnis enim lex in uno sermone impletur; diliges
 proximum tuum sicut te ipsum, ad Galat. viij. Spiritu
 ambulate, & desideria carnis non perficiatis, ad Galat. v.
 Conuincuntur haeretici dicentes, quod credentes non da-
 minabuntur, etiam si moriantur in peccato mortali. Sed im-
 probatur hoc per Apostolum ad Gal. v. Manifesta sunt o-
 pera carnis, quæ sunt immunditia, fornicatio, impudici-
 tia, luxuria, inimicitia, &c. quoniam qui talia agunt, reg-
 num Dei non possidebunt. Et illud, quod dixit Apostolus
 j. ad Timoth. c. j. Lex iusto non est posita, intellige, quan-
 tum ad vim coactiū; quia iustus non cohibetur timore
 poenæ a malis. Tollite iugum meum super vos, & disci-
 te a me, quia mitis sum, & humilis corde; & inuenietis re-
 quietem animabus vestris, Matth. xj. Legituretiam in cap.
 iiiij. epistola divi Iacobi: Appropinquare Deo, & appro-
 pinquabit vobis, dona gratiæ suæ conferendo, & etiam
 augmentando, quia sine gratia sensus, & cogitatio homi-
 nis prona sunt in malum ab adolescentia sua, Genes. viij.
 † Fruetus autem spiritus est charitas, paz, patientia, benigni-
 tias, fides, modestia, continentia, &c. ad Galat. v. Vendite
 quæ possidetis, & date elemosynam, Lucæ xij. Stipendia
 enim peccati mors, gratia autem vita aeterna in Christo Ie-
 su Domino nostro, ad Roman. vj. Imitatores mei estote,
 sicut & ego Christi. Laudo autem vos fratres, quod per
 omnia mei memores estis; & sicut tradidi vobis, præcepta

1023

mea tenetis, jad Cor. xj. Obsecramus pro Christo, recon-
ciliamini Deo per opera charitatis, ij. ad Corinth. v. Adiu-
uantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam recipia-
tis; ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salu-
tis adiui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nūc dies
salutis, nemini dantes villam offensionem, vt non vitupe-
retur ministerium nostrum; quia mala subditorum rede-
unt in vituperium pralatorū. Qui parcē seminat i. parum
dat, parcē & metet. i. parum in p̄mio recipiet. Et qui se-
minat in benedictionibus, de benedictionibus & metet:
Hilare enim datorem diligit Deus, ij. ad Cor. vj. Placeo
mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in
persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cūm enim infic-
mor, tunc fortior sum per auxilium diuinum mihi colla-
tum, ad Cor. xij. Alter alterius ouera portate, & sic ad im-
plebitis legem Christi, ad Galat. vj. Et Apostolus dicit ad
Coloss. j. Ut ambuletis dignē Deo per omnia placentes, in
omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia
Dei; & ad Timo. c. ij. dicit: Obsecro igitur primum om-
nium fieri obsecrations, orationes, postulationes, gratia-
rum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & om-
nibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quætam, & tran-
quillam vitam agamus in omni pietate, & charitate. Hoc
enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro
Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionē
veritatis venire. Et in c. iiij. dicit prælatis: Et sic ministrerent
nullum crimen habentes; qui enim bene ministrarent,
gradum bonum sibi acquirent. Et in cap. iiiij. ad Timoth.
legitur: Exerce autem ipsum ad pietatem; nam t̄ exer-
citatio corporalis ad modicum utilis est, pietas autem ad
omnia utilis est, promissionem habens vite, quæ nūc est,
& futuræ. Et in cap. vj. ad Hebr. dicit Apostolus. Non e-
nim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilecti-
onis, quam ostenditis in nomine ipsius. Et sanctus Lucas
in Actib. Apost. xiiij. dicit: Per multas tribulationes oportet
nos intrare in regnum Dei. Et in cap. x. legitur: Ora-
tiones tuæ, & eleemosynæ ascenderunt in memoriam in
conspicu Dei. & in cap. xxvj. legitur etiam: In omnem

reg' o-

regionem Iudeæ, & genib[us] annunciant Ap[osto]li, vi
p[re]nitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna
p[re]nitentiæ opera facientes, vt secundum qualitatem de-
lictorum sit quantitas bonorum operum. Dixi superius,
exerce te ipsum ad pietatem, id est, ad cultum omnipot-
tentis Dei, & opera misericordiæ. Ambulate dum lucem
habetis, vt non vos tenebrae comprehendant, Ioan. xii.
Amendico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sic-
ut paruuli isti, non intrabitis in regnum cœlorum, xviii.
Matth. Sinite paruulos venire ad me, talium est enim reg-
num cœlorum, Matth. xix. Dixi superius allegando Ti-
motheum in cap. ij. Obsecro igitur primum omnium fer-
ri obsecrations, orationes, &c. debetis scire quod post
quam Apostolus docuit Timotheum, quomodo reducat
populum ad formam veræ fidei, docet eum, vt doceat po-
pulum de pertinentibus ad cultum fidei, id est, orationi-
bus, & obsequijs; vt constat ex textu, in quo ostendit
Apostolus, quod inter omnia necessaria ad salutē Chri-
¹⁶ stianam præcipua est oratio. † Tria bona facit oratio; est
efficax, & utile remedium contra mala; liberat enim à pec-
catis commissis; liberat etiam à timore peccatorum su-
peruenientium, à tribulationibus, & tristitijs; liberat etiā
à persecutionibus, & inimicis; item ad secretorum diui-
norum reuelationem, c. si ergo, viij. q. j. Item ad cœlestiū
degustationem; vnde sine oratione non gustantur diuina. Et oratio est efficax, & utilis ad omnia desideria obti-
nenda; ideo legitur Lucæ xviii. Oportet enim semper o-
rare, & nunquam desicere. Et oratio nos facit familiares
Deo. Dauid, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in con-
spectu tuo. Sed oratio Dominica inter alias principalior
¹⁷ inuenitur: † Habet enim quinque excellentias, quæ in o-
ratione requiruntur: nam debet esse oratio secura, recta,
ordinata, deuota, humilis. Et de oratione diximus supra
in cap. de horis canonicas, & in ista prima parte sermonis
dicemus. Multæ aliae authoritates eiusdem sententie pos-
sent adduci, sed ex dictis conuincuntur hæretici, dicen-
tes, quod credentes non damnabuntur, etiamsi morian-
tur in peccato mortali. Et etiam improbat per Aposto-
lum

Ium ad Galat. v. dicentem (vt iam dixi) † Manifesta sunt ¹⁸ opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, inimicitiae, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, & his similia: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et illud, quod dicitur ad Ro man. iij. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis; dicamus sic, Arbitramur enim nos Apostoli à Spiritu sancto instructi, hominem iustificari per fidem charitate formata, sine operibus legis cæremonialibus, ac iudicialibus. † Triplicia nanque erant præcepta ¹⁹ veteris testamenti; moralia, seu naturalia, iudicia, & cæremonalia. Cæremonalia, quoniam figurativa erant, & pro statu illo solum accommodata, cessauerunt veritate adueniente, id est, Christo passo, ac prædicato. Iudicia sine periculo in nouo testamento omittuntur, & obseruantur, si à superiori instituuntur, & regimini Christianorum congruant. Præcepta autem moralia, quæ ordinantur ad bonos mores, eo quod sunt de dictamine rationis, rectè manent, & non sumus absoluti ab eorum obligatione; & non solum manent in nouo testamento, sed etiā per Christum perficiuntur, Matth. v. & ad salutem requiruntur. iuxta illud Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Eadem fides est fidelium noui, & veteris testamenti; quamvis tempora sint mutata, & fides sit nobis magis explicata, & quod illi credebant futurum, nos credimus factum. Cum ergo lex vetus fuerit via, ac dispositio ordinata ad Euangelicam legem, non dicitur destrui lex vetus, sed impleri, ac perfici Euangelica lege superueniente: cessat tamen, quantum ad modum prioris obseruantiae. Et quod minus in moralibus preceptis continebatur, in Euangeliō additur; & quod tunc promittebatur futurum, fides aduenisse testatur. Tollitur autem litera occidens, & moralia præcepta literaliter manent; propter quod ait Salvator, Matth. v. Non veni soluere legem, sed adimplere.

Itaque homo non iustificatur ex fide nuda (vt dixi) sed ex fide, & charitate formata. Dixit Apostolus (vt dixi) Arbitramur enim iustificari hominem per fidem, sine operibus

bus legis; sed tu intellige, quod Apostolus loquitur de prima iustificatione hominis. Sed Iacobus, cum dicit, videtis, quod ex operibus iustificatur homo, loquitur de secunda iustificatione, seu incremento gratiae, & iustitiae. vi videbis infra in ista prima parte sermonis tractando de 20 iustificatione; ubi dixi, t quod duplex est iustificatio hominis, prima, & secunda. Ad maiorem evidentiam dico, quod Deus creauit hominem, ut ipsum cognosceret, & cognoscendo amaret, & amando frueretur, & sic beatificaretur in tali fruitione. Sed voluit Deus, ut homo attingeret talam beatitudinem, & premium, nisi operando mereretur. Ideo in paradiſo terrestri dedit ei legem in principio valde leuem, i. ut operaretur, & custodiret lignum vitae, & coleret; & de omni ligno ederet ad vitam sustentandam, sed de ligno vitae ederet ad vitam perpetuandam; & de omni ligno ederet, praeterquam de ligno scientiae boni, & mali: Et hoc sub comminatione duplicitis mortis, Genel. ij. Et sic patet, quod in illa duplex preceptum erat, i. unum affirmatum, aliud negatum. Vnde erat propositum premium, si obseruaret, & obtemperaret; & pena, si transgredieretur. Sed quia praevaricati sunt primi parentes preceptum, & legem Domini, ideo perdiderunt premium, & beatitudinem promissam, & inciderunt in penam mortis, & misericordie, & sic a paradiſo terrestri fuerunt expulsi. Sed Deus misericors misertus est hominis, & ut recuperaret felicitatem, quam peccando amiserat, voluit Deus, ut non aliter quam per legem fidei ambulando, & ipsam legem Dei obseruando ad cœlestem felicitatem perueniret: Et loco originalis iustitiae dedit ei legem, quam nunc habemus, per quam ambulat homo mysticus in hoc mundo; & sic per hanc legem ambulauit Adam cum tota sua postitate fideliū usque ad Christum, & ambulat in presenti usque ad iudicium. Ex quo patet, quod tota lex Dominica tam in veteri testamento, quam in nouo data est nobis a Deo ad ipsius colendum, & obseruandum, loco illius originalis iustitiae, quam homo debebat seruare in paradiſo. Et ista dicitur lex Domini, quæ secundum diuersas aetas accepit maiorem perfectionem, usque ad Christum, in quo

quo accepit gratiam, & redemptionem; nunc iam non exspectat, nisi ultimum terminum, & beatitudinem, ut per Augustin. in libro confessionum. ¶ Et aduerte, quod eis ciens Deus hominem de paradiſo dedit illi legem naturae, non quod per solam legem naturalem tenderet in Christum, quia fidem habuit etiam, per quam redederet in Christum redemptorem suum de virgine nasciturum, ut Adam propter instantem misericordiam non desperaret, sed propter Christum sibi de sua carne promissum gauderet: & sic ab Adam, & sua posteritate fidelium temporis Domini preflabatur aduentus. Sed ista lex continua accepit aliquid perfectionem, & augmentum, ut patet per discursum veteris testamenti. Nam a Noe cœperunt quedam sacrificia, & præcepta; & in Abraham circuncisio; & in Moysi præcepta moralia, & cærimonialia, & iudicia. Ex quo patet, quod lex vetus nihil aliud fuit, nisi via in Christum, ut diximus supra, & magis saluati sunt per fidem Christi, quam per opera legis; quia non exercebant opera legis, nisi protestando Christi fidem futuri. Et sicut Deus remisit Adam, & omnes fideles veteris testamenti ad Christum, ut ab eo redimerentur in primo aduentu suo, ita Christus remisit tuos ad secundum aduentum suum, ut ab eodem glorificarentur. Itaque quod Adam perdidit, Christus recuperavit: Hoc probat Apostolus per totum discursum, ad Roma. iij. & iiiij. c. vbi dicit: Omnes in Adam peccaverunt, & egent gratia Dei. & vide beatum August. in libello, cur Deus homo.

Et tu quia multum congruit, dicamus quid sit originalis peccatum; & quia priuatio cognoscetur per habitum, ideo primo videndum, quid sit originalis iustitia, cuius priuatio est originalis culpa. Est autem originalis iustitia quedam humanae naturæ rectitudo, per quam corpus erat anima subditum, & vires inferiores rationi, quandiu anima subdita esset tuo creatori. Hæ autem rectitudo non erat ex principijs naturæ humanae, cum corpus humanum sit naturaliter corruptibile, sed a Deo data, in prima hominis conditione, secundum quod dicitur Eccl. viij. Hoc scio, quod a principio fecit Deus hominem rectum,

Et

Et quia iustitia est quædam rectitudo, propter hoc talis rectitudo naturæ humanæ bene iustitia vocatur; & originalis, quia data est humanæ naturæ in sua prima origine; & quia per originem in posteros fuit transfusa, si ab Adam fuisset seruata; ipso vero peccante iuste fuit ab eo subtraeta. Et quia carentia perfectionis, quæ debet inesse, culpabilis est in homine, cuiusmodi fuit dicta rectitudo, seu originalis iustitia; ideo eius carentia cum debito eam habendi dicitur peccatum originale, ita quod debitum habendi est ibi formale. Et peccatum Adæ posteris imputatur, quia Adam non solum consideratur ut singularis persona, sed etiam ut totius humanæ naturæ principium, à quo alij descendunt tanquam à mouente per vim generatuum, & efficiuntur eius membra.

23 Peccatum † originale tollitur per bapt̄m, quoad reatum; in quantum anima recuperat gratiam, quantum ad mentem; remanet tamen peccatum originale actu, non quod remaneat culpa, sed quantum ad rebellionem, quæ pœna est, non peccatum inferiorum partium animæ.

Et aduerte, quod sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato, j. Ioan. c. j. quia sacramenta nouæ legis efficiaciam habent à passione Christi; & per septem sacramenta consequimur peccatorum remissionem. ideo in Symbolo dicitur, credo remissionem peccatorum.

24 † Tria sunt necessaria homini ad salutem, scientia credendorum, scientia desiderandorum, & scientia operandorum. Et multa hic diximus de scientia operandorum; sed duæ sunt radices principales omnium mandatorum, id est, dilectio Dei, & proximi. Scientia credendorum docetur in Symbolo, vbi traditur scientia de articulis fidei. Scientia desiderandorum traditur in oratione Dominica. Scientia operandorum traditur in lege, & in Euangelio, ut ex suprà dictis apparet, & ad maiorem evidentiam quæ duplex inuenitur lex. † Prima dicitur lex naturæ, quæ nihil aliud est, nisi lumen intellectus insitum nobis à Deo, per quod cognoscimus, quid agendum, & quid vitandum. Hoc lumen, & hanc legem dedit Deus homini in creatio-

ne, Gez.

e. Genes. iiiij. Sed multi credunt excusari per ignorantiam, si hanc legem non obseruant; sed contra eos dicit Psal. v. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? quasi ignorent, quid sit operandum. Sed ipse ibidem respondet, signatum est super nos lumen vultus tui Domine: lumen. i. intellectus, per quod nota sunt nobis agenda. Nullus enim ignorat, quod illud, quod nolle sibi fieri, non faciat alteri, & cetera talia. Sed licet Deus in creatione dederit homini hanc legem naturae, ipse tamen homo legis diuinae immemor, & concupiscentia attractus deerrauit a Deo. Nam quo usque in primo homine anima fuit subdita Deo, servando diuina praecepta, etiam caro fuit subdita in omnibus animae, vel rationi: sed postquam diabolus per suggestionem retraxit hominem ab obseruantia diuinorum preceptorum, ita etiam caro fuit inobediens rationi. Et inde accidit, quod licet velut homo bonum secundum rationem, tamen ex concupiscentia ad contrarium inclinatur. Et hoc est quod dicit Apostolus ad Rom. vij. Video legem aliam in membris meis repugnantem legi mentis mea, captiuantem me in lege peccati. Quia ergo lex naturae per legem concupiscentiae destructa erat, oportebat quod homo reduceretur ad opera virtutis, & retraheretur a vitijs; ad quae necessaria erat lex scripturae.

† Sciendum, quod homo retrahitur a malo, & inducitur ad bonum, ex duobus; primo timore: primum enim, propter quod aliquis maximè incipit peccatum vitare, est consideratio penae inferni, & extremi iudicij, & ideo dicitur Eccles. j. Initium sapientiae timor Domini. & ibidem timor Domini expellit peccatum. Licet enim ille, qui ex timore non peccat, non sit iustus, inde tamen incipit iustificatio. Hoc ergo modo retrahitur homo a malo, & ducitur ad bonum per legem Moysis. Sed quia modus iste est insufficiens, & lex, quae data erat per Moysen hoc modo s. per timorem, retrahebat a malis, insufficiens fuit, non quod talis timor sit malus. Ideo est aliud modus retrahendi a malo, & inducendi ad bonum, modus scilicet amoris: & hoc modo fuit data lex Christi. i. lex Euangelica, quae est lex amoris; & obseruatorum primae legis illa lex ad bo-

na temporalia introducebat, Isa. j. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Sed obseruatores secundæ legis in bona cœlestia introducunt, Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. & Matth. iiij. Pœnitentia agite, &c. A iis duis differentias ponunt Doctores interistas duas leges. Sanctus Thom. in opusculo iiiij. de duobus præceptis charitatis, & decem legis præceptis.

27 Sicut ergo iam prædictum est, † quadruplex lex inuenitur, prima naturæ, secunda concupiscentiæ, tertia scripturæ, quarta charitatis, & gratiæ, que est lex Christi. Sed manifestum est, quod non omnes possunt scientiæ insudare; & propterea à Christo data est lex breuis, ut ab omnibus posset sciri, & nullus propter ignorantiam possit ab eius obseruancia excusari; & hæc est lex diuini amoris. Apost. ad Roman. ix. Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram. Et Ioan. in j. epist. cap. ij. dicit: Filioli mei, scribo vobis, ut non peccatis; sed si quis peccaverit, ad uocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam prototius mundi. Et in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata eius obseruemus: quia amor Dei nunquam est oculos: operatur enim magna, si est: si autem renuit operari, amor non est. Ideo subdit Euangelista: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in eo veritas non est: qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et Christus dixit, mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt, Luc. viij.

28 Interrogatus Christus à legisperitis, † quod esset maximum, & primum mandatum, dixit Matt. xxij. Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute i. fortitudine tua. Et in hoc omnia mandata impletur. dixit etiam Christus: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum: ubi considerandum est, quod qui hoc seruat, totam legem implet. ad Rom. xij. plenitudo legis est dilectio, ut superius dixi.

29 Sicut iam dictum est, † tota lex Christi dependet à charitate; charitas autem penderet ex duobus præceptis, quo-

rum

Rum vnum est de dilectione Dei, reliquum de dilectione proximi. Nunc autem sciendum, quod Deus dando legem Moysi dedit decem præcepta in duabus tabulis lapideis scripta, quorum tria in prima tabula scripta pertinent ad amorem Dei, & septem vero scripta in secunda tabula, pertinent ad amorem proximi. Et ideo lex Christi tota fundatur in duobus præcepsis, ut dictum est. Hæc ergo sunt decem præcepta, de quibus dicit Dominus Matt. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: † duæ enim sunt radices principales omnium mandatorum, dilectio Dei,³⁰ & proximi. Diligenzia autem Deum tria necessare est facere, scilicet quod habeat alium Deum; & quantum ad hoc dicit: Non coles deos alienos. Secundo, quod honoret eum; & quantum ad hoc dicit, Non assumes nomen Dei tui in vanum. Tertio, quod libenter quiescat in eo, & quantum ad hoc dicit: Memento, ut diem sabbati sanctifices. Diligentem autem proximum oporteret primo ei facere honorem debitum. Secundo, quod abstineat à faciendo ei malum, vnde dicit, non occides, non adulterabis, non surtū facies, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi, & non desiderabis vxorem proximi tui. Sed in corde tuo commendabis illud sancti Ioan. in c. iij. Apoc. Quos amo, arguo, & castigo, pœnitentiam age; ecce sto ad ostium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & appetuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. † Itaque licet gratia sit solo Deo data,³¹ tamen in potestate hominis est, vt sibi detur; quia influxus diuinus communiter sit omnibus hominibus, quandiu sunt in vita præsentis, qui specialis nuncupatur à Theologis. Et multi consequuntur hunc influxum per conatum liberi arbitrij, se disponentes ad supernaturale bonum, quod est gratia, qua iustificantur à Deo. Et sic gratia à Deo per gratiam sibi acceptam iustificantur, & per eam eius augmentationem de condigno merentur; alij vero non consequuntur, propter quod demerentur sibi ipsi, & vterius in peccata labuntur per defectibilitatem liberi arbitrij. † Quia licet gratia sit à solo Deo (vt dixi) tamen in potestate hominis est, vt sibi detur; quia potest

Ff 2 sa

Se ad eam disponere modo modo prædicto, id est, mediante tali auxilio speciali, ita Nicolaus de Lira intelligendo cij. ad Roman. Itaque liberum arbitrium extra gratiam potest auxilio Dei speciali, quod nulli peccatori deest, se su vertibilitate ad gratiam præparare tali ordine. Stimulatur primum auxilio diuinæ gratiæ, quæ nemini deest. (vidi) Ecce sto ad ostium, & pulsò. Apocal. iij. Et stimulatur auxilio diuinæ gratiæ, ut peccata detestetur; subinde pœnitentia illum, eadem peccata commisisse. Et sacramentorum virtute Deus gratiam infundit peccatori pœnitenti; & pœnitentia, quæ prius informis erat, euadit formata. itaque per sacramenta ecclesiæ Deo reconciliamur. Et quis Christus est caput ecclesiæ, ut in c. j. ad Ephes. bonum ergo communicatur omnibus Christianis, sicut virtus corporis omnibus membris. Et hæc communicatio fit per sacramenta ecclesiæ, in quibus operatur virtus passionis Christi, quæ operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum. Itaque sacramenta nouæ legis continent, & conferunt gratiam, & in eis virtus Christi sub tegumento rerum visibilium, secretius operatur salutem & sunt præstantissima remedia contra peccata, & efficacis signa gratiæ Dei. Et licet gratia sit à solo Deo data, tamen in potestate hominis est, ut sibi detur; quia potest se ad ea præparare modo suprà dicto, ut per Nicolaum de Lira ad Roma, ij. & per omnes Doctores Theologos, & per sacra Concilia, & in sessione vj. Concilij Tridentini. Ideo dicitur Apoc. iij. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuae. Et illud meretur aliquis de condigno, quod ei secundum rationem iustitiae est redendum: Ratio est, quia valor operis meritorij non solum attenditur secundum quod procedit ex libero arbitrio, quia sic non est meritorium vitæ beatæ, sed etiam attenditur secundum quod procedit ab Spiritu sancto habitante in homine iustificato per gratiam, & mouente ipsum ad opus meritorium. Sed hoc opus meritorium, in quantum est ab Spiritu sancto, qui est infiniti valoris, meretur de condigno bonum infinitum. Hic est modus nostræ iustificationis

tionis; ideo aduerte, quia gratia Dei intercedente, & sacramentorum virtute per conatum liberi arbitrij reconciliamur Deo, & iniqui proprio suo libero arbitrio condemnantur. Et cætera de iustificatione vide infra, vbi de prima, & secunda iustificatione optima inuenies.

Et t̄ aduerte, quia error Pelagij posuit hominem ex sola libertate arbitrij p̄ se mereri; sed homo non potest ad hoc attingere virtute propria, sed solum ex diuina gratia. & hoc habetur ad Roma. vj. Gratia Dei vita æterna. & vide Nicolaum de Lira in Matth. xix. c. Nihil enim potest ascendere ad id, quod est supra naturam suam, nisi ab alio trahatur, sicut lapis non potest sursum ascendere, nisi per motum alterius. de quo etiam vide Nicolaum de Lira in cap. vj. Ioan. super illud, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Quia fides formata charitate trahit hominem ad diuinam naturam, secundum illud ij. Petri j. Magna & pretiosa promissa donauit nobis, ut per hoc efficiamus consortes diuinæ naturæ. Et ideo tale donum non potest homo consequi, nisi à Deo trahatur (ut superius diximus) & dedit eis potestatem filios Dei fieri, Ioan. j. Si quis sit veniat ad me, & bibat, Ioan. vij. & Moys. Exod. xxxiiij. nullusque apud te innocens est per se. ¶ Et aduerte, quia (vt dixi) Deus ab initio constituit hominem rectum, & reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mandata, & præcepta sua. Ezech. Non subtraxit ei conseruationem suam, & gubernationem, quia statim incidisset in nihilum; sed fecit eum arbitrio liberum, quæ libertas est potestas conseruandi iustitiam. Nam posse peccare non est libertas, neque pars libertatis, sed est defectus sequens liberum arbitrium, eo quod est de nihilo. ita Nicolaus de Lira in d.c. xv. Ecclesiæ adiecit mandata, super liberum arbitrium, quo potest iustitia conseruari, addidit legem naturalem impressam homini, quæ dirigit ad conseruationem iustitiae, & sic adiuuat. Sed homo semper mouetur à Deo ad volendum, & currendum per modum libere voluntatis. Itaque non ut principaliter mouentis, sed Dei, vt iam dixi. ita Nicolaus de Lira in c. ix. ad Rom. Sed non tradas obliuioni illud beati Augustini de eccl.

ſæ dogmatibus dicentis: Si qui ſunt, qui dicant, prædestinationem, & ſcientiam Dei neceſſitatem imponere, anathema ſit. Et, ut facile intelligas, traſtabo ſine argumen-
tis ea, quæ pertinent ad materia prædestinationis, & quid
de ea ſacri Theologi ſentiant.

DE PRAEDESTINATIONE.

Non primo queritur, quid est prædestination? Respon-
deo, eſt ordinatio à Dco creature rationalis in finem
ſupernaturalem, id eſt, beatitudinem.

Secundo queritur, in quo diſert prouidentia à prede-
ſtinatione? Respondeo, duplīciter diſerunt: uno modo ſo-
cundum magis, & minus commune: quia prouidentia eſt
omnium rerum, & respectu cuiuscunq; finis, hoc eſt, tam
naturalis, quam supernaturalis: prædestinatione vero eſt fo-
lius creature rationalis, & respectu ſoliuſ finis supernatu-
ralis. Secundo modo diſerunt, quia prouidentia non in-
cludit confequitionem finis: prædestinatione autem inclu-
dit confequitionem finis. Quare dicitur, & bene, à Theo-
logis, quod prædestinatione habet adiunctionem voluntatē con-
ſequente, quæ ſemper impletur: prouidentia autem ha-
bet adiunctionem voluntatem antecedentē, quæ ſemper nō im-
pletur. Ex quo tequuntur duo corollaria, ſeu conſuſiones.
Prima eſt, quod ſoliuſ eſt Dei prædestinare, quia ſolus De-
us potest perducere ad finem ſupernaturalem. Secunda eſt,
quod ſoliuſ creature rationalis eſt prædestinari, quia ſola
talis eſt capax beatitudinis, quæ eſt finis prædestinationis.

Tertio queritur, utrum prædestinatione habeat inſalli-
bilem certitudinem? Respondeo, prædestinatione habeat in-
ſallibilem certitudinem: quia prædestinatus, in quantum
prædestinatus, inſallibiliter ſaluabitur, cum prædestina-
tio includat confequitionem finis, ut dixi.

Quarto queritur, utrum ad Deum pertineat reprobate
quempiam? Responſo: reprobatio propriæ dictæ eſt di-
uisa ſententia de ineptitudine alicuius ad vitam e'ernam, &
& propositum refutandi cum ab ea: itaque reprobatio in-
cludit actum intellectus, & voluntatis diuinæ. In hac autem
reprob-

reprobatione sunt duo effectus, exclusio à gloria, & infli-
ctio pœnae propter culpam reprobri. Exclusionem à gloria
precedit subtractio gratiae, quæ dicitur in scriptura obcep-
tatio, & induratio: Huius autem Deus non est causa effec-
tiua; alterius, id est, inflictionis pœnae Deus propriè est
causa effectiua. Ex quo sequitur, quod ad eum pertinet a-
liquos reprobare; quia sicut decet iustos præmiari pro-
pter meritum, & eos acceptari ad gloriam; sic decet ma-
los puniri propter culpam, & à gloria excludi.

Quinto queritur, utrum electio præcedat prædestina-
tionem? Respondeo, electio secundum rationem præce-
dit prædestinationem; nam ex eo, quod creatura rationa-
lis eligitur ad consequēdam beatitudinem, oportet quod
ei conferantur auxilia perducētia ad talem beatitudinem;
ergo electio præcedit prædestinationem.

Sexto queritur, utrum prædestinatione habeat aliquam
causam præter voluntatem diuinam? Respondeo, hæc que-
stio debet intelligi de totali effectu prædestinationis in
prædestinato; nam aliter inepta esset questio, cùm præde-
stinatione integra, & totalis sit à voluntate diuina, cuius nul-
la potest esse causa. Quare nec merita præcedentia, vt dixit
Origenes, nec merita sequentia, & preuisa, vt alij dixerūt, sunt
causa totalis prædestinationis; præsertim cùm dicat Apo-
sto. ad Rom. ix. Cùm enim nondū fuissent nati, maior fer-
uet minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem
odio habui. ¶ Queritur ergo ex parte Dei, quare quod dā 37
prædestinat, alios vero reprobat? ad quod respondendum,
est, quod in generali potest reddi talis ratio; propter per-
fectionem vniuersi, & propter manifestationem diuine bo-
nitatis quosdam prædestinavit, alios vero non. Nam ad ra-
tionem vniuersi pertinet, quod contineat omnes gradus
perfectionis in moribus, sicut in natura; sed si omnes tal-
ueret, nō esset iustitia puniens; ergo &c. Item Deus vult
monstrare bonitatem suā, hoc autem optimè fit ostendendo
suam iustitiam, & misericordiam; quorū altera relinet in
damnatis, altera monstratur in prædestinatis; oportuit ergo
quosdam prædestinare, quosdam vero non. In particu-
lari autem an possit reddi ratio, quare hunc prædestinat,

ill'um verò reprobatur, relinquamus prudentioribus Theologis discutiendum. Altissimum est enim hoc negotium. vnde Apostolus ad Roma. ix. Quam incomprehensibilia iudicia eius. Scientia enim & prædestinationis Dei non imponeit necessitatem, ut dixi.

38 ¶ Septimo queritur, utrum prædestination possit iuuari precibus Sanctorum? Respondeo, quod prædestination non iuuatur bonis operibus Sanctorum, ita ut non prædestinatus prædestinetur; quia vel hoc esset pro eodem tempore, vel pro diuersis temporibus: non potest dici primum, quia includit contradictionem; neque secundum, quia dicit mutabilitatem in prædestinante: prædestination tamen iuuatur ad hoc, ut effectus prædestinationis implatur; quia etiam prædestinatum est, ut mediantibus operibus, & precibus Sanctorum talis effectus eveniat: ideo dixi sanctus Petrus in j. epist. cap. ij. Quapropter fratres satagit, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Quapropter, o fratres, magis satagit, id est, diligenter insistere, & studere, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: i. vobis in primis, & quodammodo alios certificetis, vos esse à Deo ad statum gratiæ, ac salutis vocatos, deductos, atque ab ipso electos, seu æternaliter prædestinatos. Hoc enim modo agnoscitur, si quis Creatori suo seruat diligenter, peccata abhorreat, Deo semper intendat, desideret, & conetur, ac perseveret semper in bonis. Posset hic queri, an quis in vita hac certitudinaliter scire valeat, se esse in charitate, & gratia, seu esse electum? Et possent pro vtraque parte multæ ex scripturis authoritates, & ex verbis Sanctorum allegari; sed prolixitatem vitando (quia haec quæstio alibi copiose inuenitur discussa) in hoc statvis responsionis secundum Doctores præcipuos: quod tanta est conformitas amoris naturalis acquisiti, & amoris infusi, ceterarumque virtutum infusarum, & acquisitarum, inter se, & in actibus suis, quod nemo absque diuina reuelatione certitudinaliter scire potest ex quibuscumque actibus suis se esse in charitate, & gratia; quamuis conceras.

Auraliter posset hoc scire, & probabiliter valde. Alioquin periculoseagerentes sacerdotes deuoti assidue celebrando. Et quanto quis in virtutibus amplius proficit, tanto probabilius potest cognoscere se esse in charitate. Sed & Spiritus sanctus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus: quod tamen testimonium diuersimodè potest intelligi, & multipliciter perhiberi. Nec verum est, quod quidam scribit hoc loco, dicens: Eo ipso, quod alius quis est in gratia, oportet, quod sit vocatus, & electus, si de electo sit proprius sermo: secundum quod ait Saluator: Multi vocati, pauci electi; multi etenim reprobi, & praesciti sunt ad tempus in gratia. Vnde quod princeps Apostolorum hic ait: Per bona opera certam faciatis vocacionem vestram, & electionem, valde pensandum est; quia videtur innuere quod per bona opera posset quis certificare se, quod sit electus. Quocircusciendum, quod eo modo, quo per quotidiana opera bona certi efficiuntur, quod sumus de facto, vel in praesentia in gratia; ita perseverando in eis certificamur de nostra electione. Sed utraq; certificatio intelligenda est non de certitudine absoluta, qualis habetur in Mathematicis, sed de certitudine verissimili, conjecturali, & probabili, quae habetur in moralibus. Vnde Aristoteles, Boetiusque, affirmant, quod sensati, atque disciplinati viri est, in omni materia certitudinem querere, prout materia sustinet, & natura rei admittit. Idcirco & sapiensissimus Archiapoitolus loquitur modè de certitudine iusmodi, quæ in genere isto, seu proposito, ac materia haberis potest: hæc enim facientes, id est, per opera virtuosa certam vestram vocationem, electionemque facientes, non peccabis. Et hoc tripliciter potest intelligi: Primo, quia sic conuersando ad æternam beatitudinem pertingentis, in qua nunquam peccabis. Secundo, quia manendo in gratia non peccabis, cum peccatum contingat gratiam amittendo, vel ab eius perfectione deficiendo. Si que in Ioan. fertur, qui manet in eo, non peccat. Tertio, quia hæc faciendo homo meditatur nouissima sua, quorum meditatio frequens expellit peccatum, secundum Eccles. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, &

in eternum non peccabis: Itaque non peccabitis, loquendo de peccatis mortalibus. Nam venialia prouersus vitare non potest homo in vita hac fragili; quorum etsi singula, non tamen omnia queunt vitari; eo quod cum homo est intentus vitare unum, subito ex fragilitate, & instabilitate propriæ mentis incidit in aliud, propter quod iij. Reg. habetur: Non est homo super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Quonia ipsi bonis operibus venialia se commiscerent, ideo dixit Aposto. j. ad Corinth. x. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana, id est, illa tentatio, quæ non potest devitari ab homine totaliter in vita præsentis, de peccato veniali. Et in dicto cap. x. dixit etiam Apostolus: Qui se existimat stare, id est, quod sit in gratia, videat ne cadat. item nescit homo, utrum amore, vel odio dig-
nus sit. Ad materiam prædestinationis post tantam digres-
39 sionem finem ponamus; † quia duas intelligimus in Deo prædestinationes, seu ordinationes. Nam una voluntas est in Deo absoluta, quæ quidem voluntas efficacissima est, & magni roboris, quia omnipotens est: hac enim voluntate Deus cœlum, & terram creavit, & omnia, quæ in eis sunt: de qua verificatur illud, In voluntate tua Domine cuncta sunt posita; & non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Nec non Propheta canit: Deus autem noster in cœlo omnia, quæ unq; voluit, fecit, & Apostolus ad Roman. ix. Voluntati eius quis resisteret? De hac enim prædestinatione credendum est, Deum prædestinasse gloriosam Virginem Matrem suam, & eam ab omni labe peccati preteruisse. Nec non prædestinasse Hieremiam, & Ioannem Baptistam, & alios Sanctos, de quibus scriptura testatur, sanctificatos esse ex utero matrū suarum: & hoc ex mera gratia, & mera liberalitate, & voluntate absoluta. Hæc est illa prædestination, de qua nullus potest arguere Deum, quare hunc trahat, & non illum; quia non potest dari alia ratio, nisi quia ita fuit voluntas Dei dare, quæ sua sunt, quibus illi placuit. Ideo dicit Augustinus, quare hunc trahat, & illum non, noli iudicare, si non vis errare. Et Paulus exclamat: O altitudo diuinarum, sapientiarum, & scientiarum Dei, quæ in comprehendensibilia sunt iudicia eius, &c. Et contra tales

tales loquitur etiam Apostolus: Tu quis es, vt respódeas
Deo? an licet figmento dicere figulo, cur ita facis? & Hie-
remias ait: Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos domus
Israel in manu mea. Sed non isto modo, aut ista voluntate
absoluta Deus reprobat peccatores. Nam si Se esset, dice-
rent præsciri, Domine quare nos condemnas, eo quod nō
fuit in potestate nostra nos salvare? Quare ergo Domine
vidérис acceptor personarum illos salvádo, nos autem tua
sola voluntate condemnando, quod ab sit; quia Petrus di-
cit in Act. Apostolorum: In veritate compéri, quod Deus
non est acceptor personarum. Et Apostolus: Non enim
est acceptio personarum apud Deum. Et Augustin. Non
prius est Deus vltor, quam aliquis sit peccator. & iur-
sum: Damnatis iusta pœna redditur. Propter quod cer-
tum est, impios proprijs peccatis condemnari, nulla co-
gentia voluntate Dei, benē tamen permittente, sed suo li-
bero arbitrio dictante. Nam omne bonum à Deo est, o-
mne malum à nobis, vt ipse clamat Ole. xij. Perditio tua
exte Israel, tantummodo auxilium tuum in me: perditio
tua Israel, id est, ex demerito facti tui; tantummodo in me au-
xilium tuū, id est, pœna tua non potest, nisi per me, salua-
ri. Et quandocunque in sacra scriptura inuenitur Deum
tradere homines in reprobum sensum, aut indurare cor
eorum, non est de potestate absoluta, vt dixi, quia in puni-
tione malorum nulla est iniustitia apud Deum. Ideo Apo-
stolus ad Roman. ix. inducit scripturam, dicens: dicit e-
nim scriptura Pharaoni, &c. + Itaque Deus mulieries pro-
pter duritiam, & peccata hominum deserit eos in manu,
seu consilio tui liberi arbitrij: quod probat David dicens
in persona Dei. Dimisi eos secundum desideria cordium
eorum, & ibunt in adiumentibus suis. Et Deus dixit
Moysi: Ego indurabo cor Pharaonis. Et postea dicit: Et
ingrauauit Pharaon cor suum. Ex quo sequitur, Pharaoné
suo libero arbitrio ingrauasse cor suum, ex quo Deus re-
liquit eum in potestate sua: nam, vt ait Augustinus, cri-
minosus erat. Sed gratia Dei ordinata nunquam deficit
volentibus, & acceptantibus eam, vt Apocal. iii. Ecce flo-
ad osium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & ape-
ratur.

Uerit mihi ianuam, introibo ad eum, & cœnabo cum eo,
 & ipse mecum. Itaque gratia Dei nunquam deficit, nisi ali-
 quando eis, qui suo libero arbitrio semper in finem usque
 repugnant acceptare gratiam: quod probat textus
 Augustini in cap. Nabuchodonosor, xxij. q. iiiij. vbi litera
 dicit: Nabuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosa-
 lam: nonne post innumerias. i. multas impietas flagella-
 tus pœnituit, & regnum, quod perdiderat, rursus accepit?
 Pharao autem ipsis in flagellis durior est effectus, & per-
 rigit? Hic mihi rationem reddat, qui diuinum consilium
 nimium altè, sapientique corde dijudicat, cur medicamen-
 tum vnius medici manu confectionum alij ad interitum,
 alij valuerit ad salutem? nisi quia Christus bonus odora-
 lijs est odor vitæ in vitam, alijs est odor mortis in mor-
 tem. Quantum ad naturam ambo homines erant, quantu-
 m ad dignitatem ambo Reges, quantum ad causam am-
 bo captiuum Dei populum possidebant, quantum ad pœ-
 nam ambo flagellis clementer admoniti: quid ergo fines
 eorum fecit esse diuersos, nisi quod unus manum Dei sensi-
 tens in recordatione proprie iniquitatis ingemuit, alter
 libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnauit
 arbitrio? Itaque occulto Dei iudicio mali, siue præsciti fla-
 gellis indurantur; & boni, siue prædestinati emendantur:
 Et Augustin. in d. c. Nabuchodonosor, assignat causam,
 quare iste saluatus est, & ille damnatus. Sed quare isti.
 Nabuchodonosori datum est, vt pœniteret, & non illi, sci-
 licer Pharaoni, non reddit; quia nemo est, qui huius ratio-
 nem reddere possit, quare hunc ad vitam trahat, & illum
 non. Vnde Apostolus hoc admirans ad Rom. xj. (vt dixi)
 ait: O altitudo diuinarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam
 incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ
 eius: quis cognovit sensum Domini? aut consiliarius eius
 fuit? Sed (vt superius diximus) gratia Dei nunquam de-
 ficit, nisi eis, qui semper usque in finem repugnant acce-
 pture suo libero arbitrio gratiam, vt fecit Nabuchodonosor.
 Quia Christus dixit: ecce sio ad ostium, & pulso, vt
 dixi, Apocal. iiij. Itaque ratio diuersitatis inter istos duos
 Reges fuit ex parte liberi arbitrij. Et dico, quod præcien-

ta Dei neque imponit necessitatem præscitis, ut faciant malum; neque prædestinatis ad bonum operandum: quia si prædestinatio & præscientia necessitatem imponerent, præceptum Domini de non peccando esset impossibile: quod est hæreticum; quasi idem, si necessitatem imponeret, sequeretur, quod lex à Deo data esset impossibilis.

¶ Itaque prædestinatio neminem cogit ad malum, sive ad 41 bonum. Et liberum arbitrium est facultas rationis, & voluntatis; vnde possunt mandatis Dei obedire. Et quia sunt aliqui, qui dicunt, aut putant, aut falso imaginantur, quod prædestinatus necessariò saluetur, & reprobatus necessariò damnetur, taliter quod neque prædestinato sua opera imputantur ad meritum, nec reprobo sua demerita imputantur ad culpam; dico secundum fidem nostram, quæ verissima est, quod hæc particula, necessariò, apud Theologos capitur duobus modis: primo modo, vt dicat necessitatem consequitur; verbi gratia, Deus seit Petrum saluandum, ergo necessariò saluabitur; quod significat, quod consequens bene, & certè sequitur ex antecedenti, quia connexio utriusque est infallibilis, & necessaria, vt constat benè intelligenti. Secundo modo, necessario, dicit necessitatem consequentis; verbi gratia, Dominus ab æterno seit Petrum saluandum, ergo necessariò saluabitur: de necessitate consequentis hoc non est verum, quia in hoc casu, hæc propositio, Petrus saluabitur, est contingens; nam potuit aliter se habere. Hæc distinctio probat, quod præscientia Dei rerum, eti dicat certitudinem earundem, non tamen imponit necessitatem eisdem, ita vt non possint aliter evenire. Ideo vt supra dixi, dixit Augustinus: Si qui sunt, qui dicant, prædestinationem, & scientiam Dei necessitatem imponere, anathema sit. Itaque licet dixerimus supra de prædestinatione absoluta, 42 aduerte, quia est aliud modus prædestinationis secundum prouidentiam Dei ordinatam in finem. Et ista prædestination, qua Deus prædestinat homines, generalis est, & non est totalis ab ipso Deo; nam ordinatur ab ipsa Dei voluntate ordinata. Ista enim voluntate ordinata vult Deus homines prædestinari & saluari, facientes quod in se est,

et disponendo suum liberum arbitrium cum gratia Dei
praeunte ad hoc, ut gratia Dei subsequens faciat in eis fru-
ctus bonorum operum: & hoc non illi, sed gratia Dei
cum illis, ut dicit Apostol. Vtrum prædestinatus possit
damnari? Respondeo, quod aut queritur in sensu diui-
so, aut in sensu composito, secundum Theologos. Nam
in sensu composito, prædestinatus non potest damnari:
quia sensus est; prædestinatus, in quantum prædestina-
tus, potest damnari. hic sensus est impossibilis; quia præ-
destinatus, in quantum prædestinatus, saluabitur infallibili-
ter: quia oppositum inducit pugnantiam, seu contradic-
tionem; & patet intelligenti terminos. In sensu vero di-
uiso, prædestinatus potest non saluari, quia in sensu diui-
so talis propositio significat, quod homo prædestinatus po-
tuit non prædestinari a Deo, & sic non saluari, quod est ve-
rissimum. Eodem modo potest responderi, quando qua-
ritur, vtrum reprobis, aut præscitus potest saluari: quia in
sensu composito est falsa, & impossibilis propositio. Nam
sensus est, quod reprobis, in quantum reprobis, exclusus
est finaliter a gratia, & per consequens a gloria. In sensu
autem diuiso vera est, & possibilis propositio; quia sig-
nificat, quod reprobis, seu præscitus potuit non esse talis,
& sic deum saluari: quod est in fide nostra certissimum,
ut conllat ex supradictis.

Et licet multa de iustificatione hominis dixerimus, ac-
cedat nunc exposicio decreti sacri Concilij Tridentini, vt
scripsit doctissimus frater Andreas a Vega in libro xj, vbi
in præfatione legitur: Nou minima pars iustitiae nostræ,
sed magna, & omni modo maxima in obseruatione mandato-
rum Dei consistit. Omnia in se promissa Dei continent,
omnium bonorum sunt causæ; cuncta nostra commoda
tuentur, ordinant, & perficiunt, & absque illis nemo habe-
43 nos iustificari potuit, neque unquam poterit. ¶ Euangeli-
ca præcepta, fratres charissimi, vt ait eleganter, & pientissi-
mè Cyprianus, nihil sunt aliud, quam magisteria diui-
na, fundamenta ædificandæ spei, fermenta corroboran-
dæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula diri-
gendi itineris, præsidia obtinendæ salutis; quæ dum do-
ciles

eiles credentium mentes in terris instruunt, ad cœlestia regna perducunt. Et nemo quantumuis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet: Nemo temeraria illa, & à patribus subanathemate prohibita voce vti debet; Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & ptere, quod non possis; & adiuuat, vt possis, cuius manda- ta grauia non sunt, cuius iugum suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem di- ligunt eum, vt implemet testatur, seruant sermones eius: quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita quantumuis sancti, & iusti, in le- uia saltem, & quotidiana, que etiam venialia dicuntur pec- cata, quandoque cadant, non propterea desinunt esse ius- ti: nam iustorum illa vox & humilis, & verax, Dimitte no- bis debita nostra. Quo sit, vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiae sentire debeant, quo lib- erati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobrie, iuste, & piè viuentes proficere possint per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam: Deus nan- que semel sua gratia iustificatos nō deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, pu- tans fide sola le hæredem esse constitutum, hæreditatem q; consequiturum, etiam si Christo non compatiatur, vt & gloriificetur. Nam & Christus ipse, vt inquit Paulus, cùm esset filius Dei, didicite his, que passus est, obedientiam, & consummatus est factus, omnibus obtemperantibus si- bi, causa salutis æternæ. Et propterea Apostolus ipse moneret iustificatos dicens: Nescitis quod ij, qui in stadio cur- runt, omnes q; idē currunt, sed unus accipit brauium; sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, nō quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem verberans, sed ca- stigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus: Satagit, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciat, hæc enim fa- ciendo non peccabitis aliquando. Vnde consilat eos or-

tho*

thodoxæ doctrinæ ad uerlari, qui dicunt iustū in omni bono opere saltē venialiter peccare; aut (quod intolerabilius est) æternas pœnas mereri: atque etiam eos, qui statuunt, in omnibus operibus iustos peccare, sic in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum in studio cohortando, cùm hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cùm scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustifications tuas propter retributionem. & de Moyle dicat Apostolus, quod respiciebat ad remunerationem. & in cap. vj. eiusdem libri xj. legitur. Et quidem subiectos mandatis docere in primis possumus ex verbis Christi ad adolescentem, qui cum rogauit, quid faciendo vitam æternam possidebo? legimus apud Matthæum, respondisse ei Salvatorem: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: hic autem adolescentis fides habebat, & iustus iam tunc erat; omnia enim mandata custodierat, vt ipse mox de se subiecit. Et quanquam Augustinus epist. lxxxix. & Chrysostomus arrogantiū hoc putant, quām verius eum dixisset; tamen, sicut Basilius, & alias idem Chrysostomus, & alij Doctores graues tradunt, dubitandum non est, quin verè ille & sincere hoc de se dixerit; alioquin non subiunxit Marcus: Iesus autem intuitus eum dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest. Non sic humanè, & benignè, vt hæc verba innuunt, conieciisset Christus in eum suos placidissimos oculos, non eum dilexisset, neque perfectionis semitam ei tradidisset, & ad eam vocasset, nisi vere illum, & ex animo, & absque vlla iactantia, ea de se affirmasse intellexisset. Auertit Dominus oculos suos à peccatoribus, exosos

44 eos haber, & ad maiora non vocat, quos & minora videt non præstare. Et si iustificatus non fuisset, non vnum adhuc ei deesse Magister veracissimus dixisset: quoniam his verbis responsum illius confirmabat, & velut eum, qui iam minora impleuerat, ad superiora, & difficiliora vocabat. Et Hieronymus non ab hac absuit sententia; quidquid enim alias dixerit, certè in secundo contra Pelagianos de hoc adolescenti sic scribit: In lege doctissimus omnia mandata se tecisse dicit, quamobrem & amatur à Domi-

Domino, & tamen plenam iustitiam non habuit, quia volebat substantiam suam pauperibus erogare. Hec ille, qui bus verbis iustitiam ei tribuit, sed plenam abrogat. Possimus & hanc obligationem iuslorum ad mandata firmare, quia discipulis inter se disputantibus de primatu in regno cœlorum, tametsi fidem habebant, & iustificati iam erant, humilitatem tamen eis esse necessariam ad salutem Christus docuit, dicens: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. & alibi: Si haec scitis, beati eritis, si feceritis ea. Et Christus clare assertur Pharisæis, primum, & maximum esse mandatum de dilectione Dei ex toto corde. & ut est videtur apud Marcum, adjuncto precepto diligendi proximum, mox subdit, nullum esse mandatum his duobus maius. Absurdum est profecto, & omnino intolerabile, eo præterito unum mandatum de fide esse necessarium, & sufficere ad salutem: Nam vtique illud maximum mandatum est censendum, quod unum sufficit sine alijs ad salutem, omnium reliqua sine ipso non sufficiant. Iustificari etiam erant Corinthij, & credebant, & tamen constanter eis prædicabat Paulus: Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruationis mandatorum Dei. Et sapè alibi, nec iustis, neque alijs exceptis, omnes mandatorum transgressores manifestè excludit à regno Dei. Et tam ipse, quam cæteri Apostoli, palam docuerunt adeo non esse liberos à lege credentes in Christum, ut grauioribus essent multandi supplicijs; siquidē deprehenderentur mandatorum diuinorum prævaricatores. Quicunque igitur omnia alia præcepta abrogant, vel certe ad non iustificatos, aut ad non perfectos arctant, aut doceant ybi Deus eam abrogationem, vel limitationem fecerit, aut iuxta Dei antiquum mandatum lapidibus obruantur, ut pseudoprophetæ fingentes somnia, & volentes nos abstrahere à via, quam præcepit nobis Dominus: & discipulis suis dixit: Nō veni soluere legē, sed adimplere; & Iudeus dixit alijs: Procedent, qui bona fecerūt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. ¶ Et iustificatio est, cùm homo ex impio, aut peccatore sit pius, iustus, & filius Dei, & tandem resurgit in

gratiam. Sed ad iustificationem hominis duo requiruntur, vnum ex parte Dei, & alterum ex parte hominis. Ex parte Dei requiritur infusio gratiae, ex parte vero hominis requiritur motus liberi arbitrij, quo detestatur peccatum propter Deum. Itaque cum homo detestatur peccata sua, quia sunt commissa contra Dei reverentiam, statim Deus illi infundit gratiam, eumque iustificat: hoc autem intelligitur de adulto, qui hoc modo iustificatur sine sacramento, actu, seu re suscepto, non tamen sine sacramento in voto. Sed non sic est de parvulis nondum usum liberiarbitrij habentibus, qui sanctificantur per solam Dei gratiam cum sacramento baptismi, sine quo minimè salvi valeant, nisi ex priuilegio: Nam Deus, qui virtutem sanctificandi contulit sacramentis, potest ad libitum sine ipsis sacramentis suam gratiam impartiri, vt constat de beata Virgine, & Ioanne Baptista, & ceteris in veteri sanctis. Et nota secundū Theologos, quod ea, quae concurrunt ad iustificationem impij, sunt simul tempore; nam in eodem instanti, quo homo detestatur peccatum, tanquam Dei offensuum, id est, quia est factum contra Dei reverentiam, & amorem, in eodem inquam instanti Deus illi infundit gratiam, nullam temporis moram expectando: quia ille talis motus liberi arbitrij est ultima dispositio ad gratiam: & ideo sunt simul & in eodem instanti: & hoc est quod clamat scriptura, quod Deus neminem deserit, sed omnes consugientes ad se statim recipit, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & quod omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, atque in omni gente qui timet eum, & facit iustitiam, acceptus est ille. Neque solum non est acceptor personarum, quia nemini quicquam debet, & liberrime potest suam impartiri gratiam pro beneplacito suo, quin si alicui faciat iniuriam, an iuste ei dici possit, cur ita facis? sed etiam, quia ex equo omnes recipit, qui ad se consugunt, neque quemquam repellit sua gratia, si faciat quod in se est, ad eam asequendam. Neque audias hoc in loco virum alias doctissimum opinantem, posse impium detestari peccata supra omne odibile, propter Deum super omnia dilectum, ut obiectum est.

est beatitudinis, cum proposito de cætero vitandi peccata supra omne vitabile, & non statim iustificari; quia sanctus Thomas tenet ea, que superius dicta sunt, & tota schola Theologorum, & sacrosancta Tridentina Synodus, ut ex infra dicendis apparebit.

Quæ hæc tenus dicta sunt de adulto iustificato, intelligi oportet de impi perfecțe disposito, qui sine sacramento in re suscepto, non tamen sine eo in voto iustificatur. sed eus tamen est de imperfecte disposito. † Et tunc eris im 46 perfecte dispositus, quando displicant sibi peccata propter fugienda supplicia æternæ: itaque non displicant sibi peccata, quia sunt contra Deum commissa. Et hoc potest contingere dupliciter, uno modo, quod impi sic displicant sua peccata propter fugendas penas illas æternas, vbi ejiciunt omnes illos inutiles seruos; & ibi erit amaritudo vera, & stridor dentium; quia Dominus permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem combureti igni inextinguibili. Itaque primo modo contingit, si impi, ut diximus, displicant peccata propter fugendas prædictas penas æternas; quod puter, & sibi videatur probabiliter, quod non propter Deum, sed ob vitandas tales penas detestatur talia peccata. Alio modo contingere potest, quod doleat, seu detestetur peccata propter illa supplicia æterna fugienda, existimat quod non ob illa supplicia fugienda, sed ob Dei amorem talia peccata detestatur; tamen in rei veritate fallitur, quia non propter Deum, sed propter penas inferni fugendas sibi displicant, & detestatur peccata. Et tu lector præ oculis habeas hanc distinctionem, quia si primo modo impius sit dispositus, & sit infidelis, quia nondum suscepit sacramentum baptismi, poterit cum tali dispositione ad baptismum accedere, & obtinebit remissionem totalem peccatorum ex vi baptismi; tamen si est impius fidelis, qui post susceptum sacramentum lapsus est in peccatum mortale; si illo primo modo accedat dispositus ad penitentiæ sacramentum, non iustificabitur per susceptionem talis sacramenti, non ex defectu sacramentis, sed ex defectu impij si ne dispositione sufficiens ad tale sacramentum acce-

Gg 2 dentis.

dentis. Sed statim quæreris, quid est in causa, quod impius accedens ad baptismum cum illa dispositione prima iustificabitur; & si post baptismum susceptum labatur in peccatum, & cum eadem dispositione accedat ad sacramentum pœnitentiae, non iustificabitur? Respondeo, quod licet hæc duo sacramenta baptismi, & pœnitentiae in hoc conueniant, quod ambo ordinata sunt à Christo Iesu in remissionem peccatorum, vbi non sit obex complacentia peccatorum, & tollatur talis obex, & complacentia detestando peccata propter penas inferni; tamen baptismus est sicut generatio quædam, vbi actus recipientis baptismum non concurrunt, ut pars sacramenti. Sacramentum vero pœnitentiae est medicina quædam, vbi concurrunt actus pœnitentis, scilicet detestatio ipsa, & confessio, ut materia, & pars sacramenti, ut videtur est in sancto Thoma, iii, par. quæst. lxxxv. art. j. & ideo non est utriusque idem usus. Nam ad baptismum nulla est accusatio, vel confessio necessaria, quod depositur ad sacramentum pœnitentiae, tanquam partes ipsius sacramenti. Et ita qui probabiliter existimat se non detestari peccata propter Deum, profecto non esset vera eius accusatio in confessione; siquidem accusatio non est, nisi de offensa Dei, & quatenus est eius offensa: quare impius qui ita dispositus ad sacramentum pœnitentiae accederet, quod odiret peccata propter pœnitentiam scienter, ut dictum est, & mihi constaret ita, grauissime formidarem sic eum absoluere, immo non absoluere. Hoc est una causa, quare beatus Augustinus dubitauit de salute sero pœnitentium: Nam non dolent suorum criminum ea ratione, quod fuit Deus offensus, sed quia incurruunt gehennam. Ethæc constare possunt ex Concilio Tridentino sessione viiij. cap. vj. ad baptismum suscipiendum sati esse moueri per odium aliquod aduersus peccatum; tamen capitulum quartum in dicta sessione ait: Pœnitentiam post lapsum, multo alias esse à baptismali. Ex quo constat maiorem dispositionem exigiri ad sacramentum pœnitentiae, quam ad baptismum. Tamen si secundo modo dispositus accedat, nempe, quod sibi displiceant peccata propter penas vitandas, existimans se talia peccata detestari

Rari ob Dei amorem, tunc virtute sacramenti p̄enitentiae actu suscepiti iustificabitur. Et hoc est, quod Doctores dicunt, quod nonnunquam per sacramentum p̄enitentiae ex attrito sit impius contritus, id est, quando sic detestatur peccata propter vitanda supplicia æterna, quod existimat se propter amorem Dei illa odire; tunc enim licet hæc attritio, seu detestatio perse, id est, sine sacramento p̄enitentiae actu suscepito non sufficiat ad gratiam obtainendam, tamen sic suscipiens sacramentum illud cum tali dispositione, quia bona fide accedit, iustificabitur. Et nota, quod tanta potest esse negligentia in illo, qui se existimat contritum, id est, in illo, qui detestatur cuncta propter supplicia æterna, putans sibi displicere propter Deum, ut sit nouum peccatum accedere ad sacramentum p̄enitentiae, eo quod habet ignorantiam orassam, quæ eum non excusat. Et tunc neque per sacramentum p̄enitentiae recipit gratiam; perinde enim esset, ac si accederet sciens se non esse contritum, id est, sciens, se non detestari peccata propter Deum. Sed quando negligentia, seu ignorantia excusat à novo peccato, porro quia est probabile fecisse quod debuit, tunc licet dolor perse non sufficeret remittere praeterita peccata, cùm non sit ultra dispositio ad gratiam, seu contritio; tamen quia illa ignorantia est invincibilis, & bona fide accedit, primam recipiet gratiam per sacramentum.

† His igitur breuiter expositis dico, duplēcēt esse hominis iustificationem, primā videlicet, & secundam. Prima igitur iustificatio est, qua homo ex impietate, & peccatore & filio iræ sit pius, iustus, filius Dei, & resurgit in gratiam, quam Christus nobis largitur. Ipse enim solus, cū esset filius iræ, & inimici Dei, non potentes pro nobis satisfacere, sua morte, de rigore iustitiae, pro peccatis nostris satisfecit, quibus morte digni eramus; & propria virtute resurgens iustificauit nos relinquentes in cruce omnes pauperes ab Adamo assumptas; quia Christus resurgens à mortuis iam non moritur, neque illi mors ultra dominabitur. Hec igitur prima hominis iustificatio est misericorditer à Deo, in qua efficiamur noua creatura, & veterem homi-

nem exuimus. Nam ad hanc primam iustificationem hæc omnia concurrunt, infusione gratiæ, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpe. Hæc autem, ut diximus, in eodem instanti sunt: est tamen inter ea ordo naturæ, ut est author diuus Thomas, pri. secundæ. q. exij. art. vij, & art. viij. Si enim consideremus ea ex parte impij, & subiecti, prius est motus liberi arbitrij in Deum, & in peccatum, & remissio culpe, quam gratia. Si autem considerentur ex parte Dei, prius est infusione gratiæ, &c. Ad rem igitur redeundo omnes concedunt infusionem gratiæ, & remissionem peccatorum fieri à solo Deo, ut patet ex sacra scriptura. Motus autem liberi arbitrij, quam uisit à nobis, tamen tribuitur Deo: quia non sit nisi Deo principaliter mouēte. De hac ergo iustificatione prima loquitur Paulus Apostolus, cùm dicit, hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Et ne putes ad iustificationem impii semper requiri illos duos motus distinctos, & explicitos; eo quod sanctus Thom. eos ponat distinctos: nam unico motu, regulariter loquendo, mouetur quis in Deum, & in peccatum, detestando peccata propter Deum.

48 † Secunda autem iustificatio hominis est, qua in iustitia proficiimus, & iustiores efficiimur, ut in Apoc. xxij. Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus, sanctificetur adhuc. Et ista secunda iustificatio emanat à prima iustificatione, & propter hanc nostra opera dicuntur meritoria vita æterna, non ex dignitate talium operum, sed quia sunt admixta, & coniuncta fidei, & gratiæ: per quæ ex bonitate Dei nobiscum pacientis dicimur mereri. Et de hac secunda iustificatione loquitur scriptura, cùm dicit, reddet iustus mercedem. & Apostolus ad Cor. iiiij. Vnusquisque propriam mercedem accipiet. & Eccles. xvij. Misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum. & in Psal. Ixj. dicitur: Tu reddis Domine vnicuique secundum opera sua. & Matth. xvij. legitur: Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tuus reddet vnicuique secundum opera eorum. & Matt. iiij. dicitur: Iam enim securis ad radicem arborum positæ est, arboris enim arbor, quæ non facie fructum bonum, excide-

tur, & in ignem mittetur. & ibi dicitur etiam: Permunda-bit aream suam, congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. & de ipsis lo-quitur Iudas Apostolus in epistola sua dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus impietati-bus eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, qua contra Dominum loquuti sunt peccatores impij. Vos autem charissimi super edificantes vosmetipos san-tissime nostræ fidei, in spiritu sancto orantes, vosmetipos in dilectione Dei seruante, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam. & Ioan. j. e-pist. cap. iiij. dicit: Filioi, nemo vos seducat. Qui iustitiam facit, iustus est, sicut & ille iustus est; qui facit iustitiam, id est, opera iustitiae. Itaq; sapientissime lector ex sermone meo constat clare (iudicio meo) rectè intuenti, nullam esse dissonantiam inter Apostolos Paulum, & Iacobum; quia uno, & eodem Spiritu sancto inspirante loquuti sunt. Ideo dixit Petrus in ij. canonica, cap. j. Spiritu sancto in-spirati loquuti sunt sancti Dei homines. Et quia Paulus, quando dicit, arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis, loquitur de prima iustificatione: sed Iacobus, cum dicit, videtis, quod ex operibus iustificatur homo, loquitur de secunda iustificatione, seu incremento gratiae, & iustitiae. Et aduerte, quia qui cum mortui essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii eius, libera-tia à peccato originali; sed non fuimus liberati ab obserua-tia decem præceptorum morelium seu naturalium, ut do-ceat nos Apostolus ad Rom. vj. dicens: Quid ergo peccabi-mus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? absit. liberati autem à peccato, i. per eius dimissionem, serui fa-ceti estis iustitiae, id est, obligati ad iustitiae operationem. Et beatus Petrus canonica ij. cap. finali: Crescite vero in gra-tia, & in cognitione Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, mereendo eius augmentum per bona opera, & in cognitione Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, ut magis explicitè cognoscatis articulos, & beneficia Iesu Christi, & sanctus sanctificetur adhuc, & iustus iustifice-

G 3 4 tur

turaduc. & credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, &c. Et Abraham iustissimus erat, & de ipso dixit Dominus ad Abimelech, Genes. xx. Redde viro suo vxori, et orabit pro te, quia propheta est, & viues. & David dixit, j. Reg. c. xxvij. Dominus autem retribuet vniuersique secundum iustitiam suam, & fidem; & nemo tam perfectus, quin possit crescere, ad Ephes. iiij. et vide in c. charitas, de pœnit. distin. ij. Et charitas nunquam excedit, i. in hac vita: in futuro enim fides conuertetur in scientiam, spes in rem, charitas autem augebitur. Vnde Propheta, Vnuit Dominus, cuius ignis est in Sion, id est, in ecclesia militante. & Apostle. Oblecamus pro Christo, reconciliamini Deo; quia licet reconciliauerit nos Deus per mortem Christi, ad hoc ut simus participes huius reconciliationis, requiritur in nobis debita dispositio per baptismum, & pœnitentiam. ¶ Et nobis ad corroborationem fieri monis nostri, quod in sacrosancta Oecumenica synodo Tridentina, in vj. sessione sic dicitur:

Declarat sancta Synodus ad iustificationis doctrinam,
 39 vt vnu quisque agnoscat, & fateatur, quod cum omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent,
 39 facti immundi, & vt Apostle. inquit, natura filij iræ, usque
 39 adeò servi erant peccati, & sub potestate diaboli & mor-
 39 tis, vt non modo gentes per vim naturæ, sed neque Iudei
 39 quidem per ipsam etiam literam legis Moysis inde libera-
 39 ri, aut fugere possent; tametsi in eis liberum arbitrium mi-
 39 nimè extinctum esset, viribus licet attenuatum, & inclina-
 39 tum. Quo factum est, vt cœlestis pater, pater misericordi-
 39 arum, & Deus totius consolationis Christum Iesum filium
 39 suum, & ante legem, & legis tempore, multis sanctis pa-
 39 tribus declaratum & promissum, cum venit illa beara ple-
 39 nitudo temporis, ad homines miserit, vt & Iudeos, qui
 39 sub lege erant, redimeret; & gentes, quæ non seceabantur
 39 iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adopti-
 39 onem filiorum Dei reciperent. Hunc proposuit Deus
 39 propitiatorem per fidem in sanguine Iesu pro peccatis
 39 nostris, non solum autem pro vestris, sed etiam pro totius
 39 mundi. Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non
 omnes

est illi
aham
lech,
ia pro
Domini
suam,
re, ad
chari-
eretur
rophe
ecclie-
con.
s per
econ-
aptis
em fer
nodo
nam,
es ho
scent,
que-
mor-
udzi
ocra-
m mi
lma-
ordi-
filiu
s pa
ple-
qui
ntur
pti-
dens
atis
tius
non
nes

omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ijdun taxat, quibus meritum passionis eius communicatur. Et in cap. iiiij. dictæ sessionis insinuat̄ur descriptio iustificationis impij, & motus eius in statu gratiæ. Quæ quidem translatio post Euangeliū promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et in cap. v. sacrum Concilium declarat ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia, suuendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur; ut qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ libere assentiendo, & cooperando disponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe per illam & adiucere potest, neq; tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis cùm dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur; cùm respódemus: Conuertere nos Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur. Et in cap. vij. dictæ sextæ sessionis ponitur modus præparationis ad iustificationem ante baptismum in adultis. Et vide etiam in cap. ix. ubi tractat contra inanem hæreticorum fiduciam, cuius verba sunt: Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vñquam fuisse peccata, nisi gratis propter Christum diuina misericordia; nemini tamen fiduciam, & certitudinem remissionis suorum peccatorum iactanti, & in ea sola qui escenti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cùm apud hæreticos, & schismaticos possit esse, immo nostra tempestate sit, & magna contra ecclesiam Catholicam contentionē prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia: sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui vere iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se esse iustificatos; neminemque

Gg 1 à pcc-

22 à peccatis absolui, atque iustificari, nisi eum, qui certo, &
 22 firmissimè credat, se absolutum, & iustificatum esse; atque
 22 hac sola fide absolutionem, & iustificationem perfici, quasi
 22 qui hoc non credit, de Dei promissis, & de mortis, & resur-
 22 rectionis Christi efficacia dubitet: eum vélut nemio pius
 22 de Dei misericordia, de Christi merito, deq; sacramento-
 22 rum virtute, & efficacia dubitare debet. Sic quilibet dum
 22 se ipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositio-
 22 nem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest,
 22 cùm nullus scire valeat certitud. nem fidei, cui non potest
 22 subesse falsum, se esse gratiam Dei consequutum. Sed est
 22 aduertendum, quod in cap. vii. dictæ sextæ lessionis dicit
 22 sacrosancta Synodus hæc verba: Quanquam enim nemo
 22 possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri
 22 Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impiorum iusti-
 22 ficatione sit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito
 22 per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordi-
 22 bus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in
 22 ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia
 22 simul insuca accipit homo per Iesum Christum, cui inscri-
 22 tur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides, nisi ad eam
 22 spes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Christo,
 22 neque corporis eius membrum vivum efficit. Qua ratio-
 22 ne verissimè dicitur, fidem sine operibus mortuam, & o-
 22 ciostam esse; & in Christo Iesu neque circuncisionem ali-
 22 quid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per charita-
 22 tem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex
 Apostolorum traditione catechumeni ab ecclesia petunt,
 cum petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine
 spe, & charitate fides præstare non potest. Vnde & statim
 verbum Christi audient. Si vis ad vitam ingredi, serua
 mandata. Itaque veram, & Christianam iustitiam accipi-
 entes, eam ceu primam stolam pro illa, quam Adam sua in-
 obedientia sibi, & nobis perdidit, per Christum Iesum illis
 donatum, candidam, & immaculatam iubentur statim re-
 nati conseruare, ut eam perferant ante tribunal Domini
 nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

50 † Sic ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti,
eum

eunt de virtute in virtutem renouantur (vt Apostolus inquit) de die in diem; hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiae in sanctificationem, per obseruationem mandatorum Dei, & ecclesiae in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus crescunt, atq; magis iustificantur; sicut scriptum est, Qui iustus est, iustificetur adhuc. & iterum: Ne verearis usque ad mortem iustificari. & rursus: Videris, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. & sanctus sanctificetur adhuc. & Petrus dixit in canonica, c. fin. Crescite in gratia, & in cognitione Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, merito eius augmentum per bona opera. Hoc vero iustitiae incrementum petit sancta ecclesia, cum orat: Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum. Nemo autem quantumvis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet; Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hereditatemque consequiturum. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicens: Nescitis, quod si, qui in studio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauum; sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & inservitutem redigo; ne forte, cum alijs prædicauerim, ipse reprobis efficiari: item princeps Apostolorum Petrus: Satagit, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis; haec enim facientes non peccabitis aliquando. Unde constat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt, iustum in omni opere bono saltem venialiter peccare, aut (quod intolerabilius est) peccatas aternas mereri; cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. & de Moysi dicat Apostolus, quod aspiciebat in remunerationem. Nemo quoque, quandiu in hac mortalitate viuit, de arcano divinæ prædestinationis mysterio, neque adeo præsumere debet, ut certo statuat, se omnino esse in numero

præ-

prædestinatōrum ; quāsi verūm ēst̄, quōd iustificat̄
 aut amplius peccare non possit, aut si peccauerit, certam
 sibi resipiscētiam promittere debeat : nam nī ex speciali
 reuelatione sc̄ri non potest, quos Deus sibi elegerit. Ve-
 runtamen qui se existimant stare, videant, ne cadant, &
 cum timore, ac tremore salutem suam operentur in labo-
 ribus, in vigilijs, in eleemosynis, in orationib⁹, & obla-
 tionib⁹, in iejunijs, in castitate ; formidare enim debent
 scientes, quōd in spēm gloriæ, & nondum in gloriam re-
 nati sunt. De pugna, quæ superest eum carne, cum mun-
 do, cum diabolo, in qua vīctores esse non possunt, nisi cum
 Dei gratia, Apostolo obtemperent, dicenti : Debitorēs
 sumus non carni, vt secundum carnem viuamus ; si enim
 secundum carnem vixeritis, moriemini ; si autem spiritu
 facta carnis mortificaueritis, viuetis. Qui verō ab accepta
 iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iu-
 stificari poterunt : cūm excitante Deo per pœnitentia
 sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare
 procurauerint. Hic enim iustificationis modus est la-
 pſi reparatio, quam secundam post naufragium deperdi-
 tæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncuparunt : Et
 enim pro ihs, qui post baptismū in peccata labūtur, Chri-
 stus Iesus sacramentam instituit pœnitentia, cūm dixit,
 Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,
 remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vn-
 de dicendum est, Christiani hominis pœnitentiam post
 lapsum multō aliam esse à baptismali, atque continere non
 modo cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut
 cor contritum, & humiliatum ; verum etiam eorundem
 sacramentalē confessionē, saltē in voto, & suo tem-
 pore faciendam, & sacerdotalem absolutionem ; itemque
 satisfactionem per iejunia, & eleemosynas, orationes, &
 alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna
 æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vñacum
 culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ (vt sa-
 cræ literæ docent) non tota semper, vt in baptismō fit, di-
 mittitur illis, qui gratia Dei, quam acceperunt ingratii,
 Spiritum sanctum contristauerunt, & templum Dei viola-
 re non

re non sunt veriti, de qua pœnitentia scriptum est: Memor esto, vnde excideris; age pœnitentiam, & prima opera fac. & iterum: Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, & rursus: Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiae. ¶ Et si pro mortali peccato amittitur gratia iustificationis, sed non amittitur fides iustificatis hominibus (vt diximus) siue acceptam gratiam perpetuo conseruauerint, siue amissam recuperauerint. Proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino: Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostenditis in nomine ipsius. &c., Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: atque ideo bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, propounded est vita æterna, & tanquæ gratia filii Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex Iesu Dei promissione bonis ipsorum operibus, & mentis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona iustitiae, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam: non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Cum enim ille ipse Christus Iesus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmitos, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possunt; nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quominus plenè, illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta diuinæ legi, pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequandam, verè promeruisse censemur: cum Christus Salvator noster dicat: Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sicut in æternum, sed sicut in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Itaque neque propria nostra iustitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur iustitia Dei, quæ etiam iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem iustificamur; illa eadem

eadem Dei est, quæ à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque vero illud omittendum est, quod licet bonis operibus in factis literis usque adeo tribuatur, ut etiam qui vni ex suis minimis potum aquæ frigidæ derit, promittat Christus, eum non esse sua mercede caritatum. & Apostolus testetur: Id, quod in presenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriae pondus operatur in nobis: absit tamen, ut Christianus homo in seipso vel considerat, vel gloriatur, & non in Domino; cuius est tanta erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam, & bonitatem, ita severitatem, & iudicium ante oculos habere debet, neque scipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscient fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda, & iudicanda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cibilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo, qui (ut scriptum est) redder unicuique secundum opera sua. Post hanc Catholicon de iustificatione doctrinam, quam nisi quisque fides liter, firmiterque receperit, iustificari non poterit (circa fuit decisum in sancta vniuersali Synodo Tridentina, in sessione sexta) ad alia transfemus.

DE ELEEMOSYNA.

S Leemosyna † dicitur ab ἔλεω, quod est verbū Græcum, cuius imperatiuus est ἔλειναι, id est, miserere; à quo ἔλεος, id est, misericordia: ideo dixit Saluator, Matth. v. Beati misericordes, quoniam ipsis misericordiam consequentur. & legitur in Eccles. cap. iij. Ignem ardente extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. & Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectum Dei. legitur hoc in cap. x. Actuum Apostolorum. & Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam. & legitur Lucae xj. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Itaque eleemosyna magnâ habet

babet virtutem ad remissionem peccatorum, Daniel. viij. peccata tua eleemosynis redime. facit text. in c. animæ defunctorum, xij. quæst. ij. vbi dicit tex. Animæ defunctorum soluuntur charorum eleemosynis, &c. legitur etiam Matth. xvij. Qui suscipit vnum parvulum talem in nomine meo, me suscepit. Crimina eleemosynis redimuntur, c. medicina, de pœnitent. dist. j. vbi Ambrosius dicit: Medicina misericordia tollit peccata magna: Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus: pecuniam habes, redime peccatum tuum; redime te operibus tuis; redime te pecunia tua: vilis est pecunia, sed preciosa est misericordia. Eleemosyna (inquit) à peccato liberat: crimina ergo eleemosynis redimuntur, ut dixi. Et Cyprianus in c. mitor, de pœnitent. distinct. j. dicit: Eleemosyna à morte liberat, non utique ab illa morte liberat, quam semel sanguis Christi extinxit, & aqua nos salutaris baptis- mi, & Redemptoris nostri gratia liberavit; sed ab ea morte, quæ per delicta postmodum serpit, id est, à morte actuali peccatorum. facit etiam text. in c. non sufficit, de pœnit. dist. j. vbi diuus August. ait: Non sufficit mores in mensibus commutare. & à præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis, & ieunijs. & ibi dicie Archidia. Eleemosyna est satisfactoria ad salutem: sed dicit, non est satisfactoria pro peccatis, si donas eleemosynā, quam teneris alibi dare; ut sunt illi, qui donant, ut dispensatores. Sed talis eleemosyna multum valet. ibi videbitis. Sed notabis, quod dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & etiam dare eleemosynam constituto in extrema necessitate, sanctus Tho. in secunda secundæ, q. xxxij. & vide in c. pasce, lxxxvj. dist. & legitur in libro Tobiae, c. iiiij. Eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. & Panem tuum cum esurientibus, & egenis comedere, & de vestimentis tuis nudos tege. Et de eleemosyna vide docto. in c. non satis, lxxxvj. dist. & v. de inc. omnis, vij. q. j. & lob dixit, Oculus fui cæco, pedes claudio, pater eram pauperum. Ita sunt Episco- pi, quia

pi, quia sunt dispensatores, & sunt patres pauperum. Et de iustis laboribus facite eleemosynam, docto. in c. innouamus, de censib. An eleemosyna sit danda de necessarijs? videtur, quod sic, quia Dominus dicit Matth. xix. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quae habes, & da pauperibus. Sed ille, qui dat omnia, quae haber, pauperibus, non solum dat superflua, sed etiam necessaria, ergo de necessarijs potest homo eleemosynam dare, dicit sanct. Tho. in d. quæst. xxxij. ad sextum. Necessarium dupliciter dicitur, uno modo sine quo aliquid esse non potest. & de tali necessario omnino eleemosyna dari non potest, vt si aliquis solum haberet, vnde possit ipse sustentari, & filii sui, vel alij ad eum pertinentes, de hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere. Alio modo dicatur aliquid necessarium, sine quo non potest conuenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propriæ personæ, & aliarum personarum, quarum cura ei incumbit, vt infra dicemus: Et huiusmodi eleemosynam dare, est bonum, & non cadit sub precepto, sed sub consilio; in ordinatum esset autem secundum sanctum Thom. si aliquis tantum sibi de bonis proprijs subtraheret, vt alijs largiretur, quod de residuo non possit vitam transigere conuenienter, secundum proprium statum, & negotia occurreria; sed tria sunt excipienda: primum, propter ingressum religionis omnia bona dedicat Deo: secundo, quando bona, quæ sibi subtrahit, de facilis resarciri possunt: tertium, quando occurret extrema necessitas alicuius privatæ personæ, vel reipublicæ. In his enim casibus laudabiliter prætermittet aliquis id, quod ad decentiam sui status pertinere videretur, vt maiori necessitati subueniret. ita sanctus Thom. & nota, quod Dominus laudauit viduam, quæ ex eo, quod deerat illi, omnem victum, quem habuit, misit, Lucæ xxj. & melius est pluribus indigentibus clargiri. Itaque eleemosyna non vni soli, sed multis detur, vt pluribus proficit. Itaque grandis culpa est, vt fidelis egeat, praesertim illis, qui egere erubescunt. Omnibus debetur misericordia iusto amplius, c. non satis, lxxxvj. distinct. Item subuenire debes proximis, c. est probanda. &

c. con-

e. consideranda. ea. dist. vbi dicitur; Consideranda est in largiendo ætas ac debilitas, & vere. Ædia; & senibus, & infirmis plus largiaris. Omnia ista dicit beatus Ambro, lxxxvi. dist. & ibi est tex. in d.c. pasce famæ morientæ, & cætera.

Dixi superius multa in materia eleemosynæ, nunc addendo dicemus aliqua pro complemento de mente Sancti Thom. & de mente doctissimi Cajetani, & de mente sacrorum doctorum. † Habens superfluum naturæ, & personæ, tenetur alijs subuenire ratione superfluitatis, licet pauper non appareat in extrema necessitate, ita Basilius, & Ambrosius, August. quoque in c. quid dicam, xiiij. q. iij. idem sentit in his verbis; Nonne omnes, qui sibi videntur gaudere conquistis, eilqùe vti nesciunt, alienum possidere conuincimus? hoc enim certè alienum non est, quod iure possidetur. hoc autem iure, quod iuste, & hoc iuste, quod bene, omne igitur, quod male possidetur, alienum est; male autem possidet, qui male vtitur. hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ, & personæ alienum esse quo ad usum, & consequenter dispensandum; aliter iniuste possidetur, quia habens non recte vtitur illo. Eandem sententiam confirmat beatus Hierony. in c. hospitalem. xlj. distin&. dicens: Alienam rapere conuineitur, qui sibi ultra necessaria retinere probatur, hæc ille. Vbi magni damnantur omnes, reseruantes sibi diuitias, i. superflua, & qui eis famulatur. Apparet etiâ ex verbis Domini. Mat. vi. Non potestis Deo seruire & mamonæ, vbi B. Hier. expones, quid sit servitus diuitiarū, ait: Audiathoc avarus, audiat hoc homo Christianus, non posse simul diuitijs, Christoq; seruire; & tamē nō dicit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs; qui enim diuitiarū seruus est, diuitias custodit, vt seruas; qui autē seruitutis excussit iugum, distribuit eas, vt dominus. hæc ille. vbi apparet, quod est impossibile, superflua custodiare non dispensando, & Christū amare. Beda quoq; super illud Luc. xi. Quod superest, date eleemosynam, ait: Neque enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum cibumas inopia, sed vt ui cura corporis expleta inopem, quantum vales, sustenes; hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis. Inter poste-

Hh riores

riores vero doct. Petrus de Palude in iij. distin^t. xv. q. ij
 expresse ponit hoc cadere sub precepto: Richar. quoque in
 iij. distin^t. xv. q. ij. hoc idem confirmat: Durandus au-
 tem, & Roman. ibidem, quasi mortale, pauidi timent. Di-
 ximus supra, quod dare eleemosynam existenti in extre-
 ma necessitate de necessario personae sit in precepto; alle-
 gando text. Ambro. in c. pasce. Grego. quoque in Home-
 lijs suis ait: Quia in lege scriptum est, diliges proximum
 tuum, sicut te ipsum; minus proximum amare conuincit
 ur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea, quae sunt
 sibi necessaria, partitur. Idcirco de diuidendis cum proximo
 duabus tunicis datur preceptum. hec ille. Vbi eni-
 denter apparet, quod necessaria non communicata nec-
 cessitatibus absque dubio extremis minorem debito dilectio
 nem Christi conuincunt, & consequenter charitatis exten-
 tionem, quae diminutionem non patitur. Basilius etiam
 super illud Luce. iij. Qui habet duas tunicas, det non ha-
 benti, ait: Hic autem docemur, quod ex omni eo, quod
 affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare
 illi, qui non habet, propter Deum, qui, quocunque pos-
 sidemus, largitus est. hec ille. Iuniores quoque, scilicet, Pe-
 trus de Palude, Richardus, Durandus, & Romanus in iij.
 sententiarum, distin^t. xv. intrepide asserunt, teneri quem-
 libet de necessario personae subuenire extremae necessitan-
 pauperis: Non absque temeritate ergo a tot doctoribus
 ac rationibus subtrahet se quispiam volens magis homi-
 nibus placere, quam veritatem sequi. Audi dominum Ie-
 sum Christum in euangelio diuitibus dicentem: Facilius
 est camelum transire per foramen acus, quam diuitem in-
 trare in regnum coelorum; intellige de diuite, qui captus
 est a diuitijs, & famulatur eis, nam diues est, qui sibi refer-
 uat diuitias; economus vero, siue dispensator, qui ad
 opus aliorum has tenet. Et sic patet ex omnibus dictis re-
 gula generalis circa eleemosynarum largitionem necessa-
 ria; applicatio autem eius ad particularia scientifica
 determinationi non subest, sed prudentiae committitur,
 que circa particularia versatur. Est autem magna opus
 circumspectione, ut concludatur hunc habere superflua:

opos-

opertet siquidem considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuitas, munificentiam, magnificantiam, & si quæ sunt huiusmodi; & habere semper præ oculis, quod necessarium personæ non constitit in indigibili: multis enim adiunctis non apparebit superfluum; & multis subtractis non censembitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant secundum doctissimum Caietanum. Sed aduerte, & nota benè, quia quum pauper apparet in extrema necessitate constitutus, peccatum mortale est non facere eleemosynam, vt in d.c. pascere fame morientem. Item nota benè, quia si habes de superfluo naturæ, & personæ, & eleemosynam non facis, peccas mortaliter; quia præceptum hoc, scilicet quod superest, eleemosynam date, est affirmatiuum, & obligat pro loco, & tempore: propterea fidei ac prudentiæ illius, qui superfluum habet, commissum intelligitur, quando & quibus actualiter dispenset illud superfluum simul, vel successiue, vt melius sibi videbitur. Itaque eleemosynam non facere, est peccatum mortale in ipsis duobus casibus tantummodo. Sed in Episcopis, & clericis, deducto victu, & vestitu ex Episcopatu, vel beneficio, omne aliud superfluum est; quia vnuarij sunt, vt videbis supra in isto Speculo, c. sexto.

Itaque notabis secundum Sanctum Thom. quod est aliquid tempus dare, in quo mortaliter peccat, si eleemosynam dare omittat; ex parte quidem recipientis, cum apparet euidens, & vrgens necessitas, nec apparet in promptu, qui ei subueniat: ex parte vero dantis, cum habet superflua, quæ secundum statum præsentem non sunt sibi necessaria; prout probabiliter existimari potest. Nec opertet, quod consideret omnes casus, qui possunt contingere in futurum, non intelligas extremam necessitatem, quando emissurus est spiritum, sed quando ob defectum necessiariorum apparet, quod ille morietur, nisi ei succurratur, quando possunt ei prodesse subuentiones, antequam desperetur de vita illius. † Et an possit fieri eleemosyna de illicite acquisitis? tripliciter secundū S. Tho. potest aliquid esse illicite acquisitum, sicut rapina; & de talib. tenetur ad restitutionem, & non potest ideo fieri eleemosyna: Alio-

Hh 2 vero

verò modo est aliquid illicite acquisitum, quia ille, qui acquisivit, retinere non potest, nec tamen deberur ei, à quo acquisivit; quia scilicet contra iustitiam accepit, & alte contra iustitiam dedit; sicut in simonia; quia illud debet esse elemosynas erogari. & eadem ratio est in omnibus: datio & acceptio est contra legem. Tertio modo, est aliquid illicite aquisitum; non quidem, quia ipsa acquisitione sit illicita, sed quia id, ex quo acquiritur, est illicitum; sicut patet de eo, quod mulier acquirit per mereficium. & hoc propriè vocatur turpe lucrum, & contra legem Dei. Sed eo, quod accipit, non iniuste agit, nec contra legem. Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest, & de elemosyna fieri. Non autem fit de eos sacrificium, vel oblationis altare, rum propter scandalum, rum propter sacerdotum reverentia. Circa illa vero, quæ per aleas acquiruntur, videtur esse aliquid illicitum ex diuino iure, scilicet quod aliquis lucret ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt minores, & furiosi, & huiusmodi. & quod quis trahat alium cupiditate lucrandi ad ludum, & quod fraudulenter ab lucretur; in his casibus tenetur ad restitutionem; & si eo non potest elemosynam facere. Aliquid autem videtur esse illicitum ex iure positivo ciuili, quod prohibet vniuersaliter le lucrum apud illos, qui sunt talibus legibus subjecti, & tenentur vniuersaliter ad restitutionem, qui lucrantur, nisi forte consuetudo contraria præualeat aut nisi ille lucratus sit ab eo, qui traxerit eum ad ludum in quo casu non tenetur restituere, & potest facere elemosynas de tali lucro. ita Sanctus Thom. ubi supra, ad septimum in d. q. xxx j. & ibi dicit ad octauum. ¶ Et ille, qui est in potestate alterius constitutus, non potest elemosynam facere, quia elemosynæ non sunt facienda de alieno, ita mulier, si habet alias res præter doteam, potest dare elemosynam; alias autem non potest sine consensu viri expressa vel præsumpta, nisi in articulo necessitatis extremæ, quo licitum esset ei furari; & etiam monacho, ut elemosynam daret. & filius familias potest dare aliquam modicam quantitatemi, de qua potest præsumere, quod placet. Et pro complemento dic, quod Matth. x. & M

¶. ix. legitur; Qui suscipit vnum paruum tam in nomine meo, me suscipit; & quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum, amendico vobis, non perder mercedem suam. & Christus dixit, Ioan. xij. pauperes enim semper habebitis vobiscum.

DE IEIVNIO.

Item † Episcopi predicabunt in suis ecclesijs, ut omnis populus ieiunet, quia per ieiuniū castitas conseruatur, 50 & mens liberius eleuatur ad sublimia contemplanda. unde dicitur Dan. x. Quid post ieiuniū trium hebdomadū reuelationē accepit a Deo: & est utile ieiuniū ad satis faciendū pro peccatis, unde dicit. Ioe. ij. Couertimini ad me in toto corde vestro, & in ieiunio, & fletu, & planctu. Sed ieiuniū ne essitas tria includit necessario, quæ sunt de necessitate ieiunij, scilicet, qualitas ciborum, hora competens, & vna comedio: exigit quod ppe omne ecclesiæ ieiuniū abstinētiā ab eis carnium. dies ieiunij noti sunt de iure, & consuetudine. Et ieiunium, ut dicit Augustin. purgat animam, mentem subleuat, propriam carnem spiritui subiect, cor facit contritum, & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitas vero lumen accedit. Et ieiunium non solum est abstinentia, sed à cunctis illecebris abstinentia. dicitum est autem, quod ieiunium utile est ad deletionem culpe, & ad eleuationem mentis in spiritualia; vnuquisque autem ex naturali ratione tenetur tantum in ieiunijs vti, quantum sibi necessarium est ad prædicta, secundum Sanctum Thom. in secunda secundæ q. cxlvij. ubi etiam dicit; ieiunium in communi cadit sub præcepto legis naturæ. Sed determinatio temporis, & modi ieiunandi secundum conuenientiam, & utilitatem populi Christiani cadit sub præcepto iuris positivi, quod est à Pontificibus ecclesiæ institutum: & hoc est ieiunium ecclesiæ, ut in titu. de observatione ieiuniorum. Abiud vero est ieiunium naturæ: & quia multitudine hominum ut plurimum indiget tali remedio, conueniens fuit, ut ecclesia aliqua ieiunia statueret, ab hominibus communiter obseruanda, quasi in speciali determina-

nans id, quod est necessarium in communi. & videbis tex-
in c. *ieiunium*, de obseruatione *ieiuniorum*: & *ieiunium* in
effectu est afflictio carnis ex abstinentia ciborum. Et *ieiun-*
nans qua hora debet comedere? dic in *ieiunijs quadrage-*
simalibus post completas *Vesperas* in ecclesijs, quæ tem-
pore quadragesimali dicuntur de mane, vt in c. solent, dicitur
consecra. i. distinctione. In alijs vero *ieiunijs* non est hora
prefixa ab ecclesia; & ideo communiter tenetur, vt in No-
nis sumatur cibus; & ita est in communi obseruantia. ita
Panorm. in Rubri, de obseruatione *ieiuniorum*, & aliquid
sumere pro collatione de Sero, magis ad sustentationem
naturæ, quam ad delicias, non est prohibitum, dummodo
sit moderatè secundum consuetudinem regionis. ita Pa-
norm. in d. Rubri, vbi etiam dicit: Dies Dominicales sub-
trahuntur ab obseruantia *ieiuniorum*. Et debemus absti-
nere à cibis delicatis, c. denique. *iiiij. distincti.* & omnes, qui
non seruant *ieiunia ecclesie*, peccant mortaliter. *Ieiunia*
vero, quæ sunt in præcepto, statuta sunt in concilijs Epis-
coporum, & consuetudine vniuersalis ecclesie roborata.
Nec sunt contra libertatem populi fidelis, sed magis sunt
utilia ad impediendum seruitutem peccati, quæ repugnat
libertati spirituali, de qua dicitur ad Galatas. cap. v. Vos
enim fratres in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem
in occasionem detis carni, sed per charitatem seruitis
inuicem. Præcepta enim ecclesie obligant, sicut Dei præ-
cepta secundum illud Lucæ. x. Qui vos audit, me audit: &
ieiunia, quæ præcepto ecclesie instituuntur, sunt *ieiunia*
afflictionis, quæ non conueniunt in diebus lœtitiae: propter
quod non est *ieiunium* institutum ab ecclesia in toto
Paschali tempore, nec etiam in dieb. Dominicis, vt dixi.
Sed Hieronym. scribit ad *Lucinum*: *Vtinam omni tem-*

pore *ieiunare possemus.* † Et duplex est *ieiunium*: *Vnum*
quidem naturæ, quod requiritur ad Eucharistie sumptio-
nem; & hoc soluitur per quemlibet potum, etiam aquæ,
post quem etiam non licet Eucharistiam sumere; sed *ieiun-*
ium ecclesie non soluitur nisi per ea, quæ ecclesia inter-
dicere intendit instituendo *ieiunium*; quia non interdit
potum; ideo licet plures *ieiunantibus* bibere. Et medici-
narum

marum assumptio non soluit iejunium. Sed aduerte, quia,
 vt dixi, omnes tenentur iejunare, nisi in eis fuerit aliquod
 speciale impedimentum, vt infra dicemus. Et licet pueri
 non teantur, conueniens tamen est, vt etiam in puerili
 etate se ad iejunandum exerceant plus, vel minus, secun-
 dum modum sua etatis. Quandoque tamen magna tri-
 bulatione imminentia in signum poenitentiae acerbioris,
 etiam pueris iejunia indicuntur, sicut etiam de iumentis
 legitur Ionæ.iiij. homines, & iumenta non gustent quic-
 quam, nec aquam bibant. Et de hoc vide doctiss. Caietan.
 in sua Summa de peccatis in parte, iejunium; & dicit. Ex-
 cusantur a iejunio non solum laborantes in agricultura,
 sed in quacunque arte, qui aut vix sic, aut nec sic acquire-
 re possunt omnia necessaria sibi, familiæque suæ, si cum
 huiusmodi exercitio nō possunt simul iejunare; quia sicut
 lex iejunij non impedit necessaria opera, ita non impedit
 opera debita. Similiter si vir non potest iejunando debi-
 tum uxori reddere, non tenetur iejunare, & ibi dicit, quid
 de peregrinibus, & de alijs dicit multa. Dicit etiam,
 quod excusantur iufirmi & debiles; & excusat etiam im-
 potentia naturalis, & excusat potentia habendi panem: &
 videbis etiam canonistas in titulo de obseruatione ieju-
 niorum, ubi multa in materia iejunij dicunt, & ibi que-
 runt. ¶ Vtrum aliqui excusentur ab obseruatione præcep-
 ti. In pueris est, vt dixi, evidens causa non iejunandi prop-
 ter debilitatem naturæ, quandiu sunt in statu augmenti,
 quod est usque ad finem tertij septennij. Item senes non
 tenentur iejunare, quia carent frequenti alimento, & mo-
 dico, sicut infirmi: & hoc accidit communiter anno sexagimo etatis. De prægnantibus, & lactantibus dic, quod
 non tenentur iejunare. Circa peregrinos, & operarios di-
 lingue, vt per sanctum Thom. secunda secundæ q. cxlvij.
 arti.iiij. & ibi vide Caietanum. & ibi in d. q. videbis multa
 circa materiam iejunij. & videbis etiam Hostiensem, &
 Goffre. in titu de obseruatione iejuniorum. Et Hierony-
 mus dixit in c. sint. de consecra. dist. v. Sint tibi quotidiana
 iejunia: & refectio facierat fugiens: & de iejunio, & ebri-
 etate vide Card. sancti Sixti in cap. sexto die, dist. xxxv.

DE ORATIONE.

Item sanctissimi Episcopi in ecclesijs suis de oratione populum instituant circa modum orandi: ideo de oratione hunc tractatum composui. ¶ Oratio dicitur quæ si oris ratio, & oratio est in præcepto, ut Lucæ. xvi. Oportet semper orare, & non desicere; itaque bona operatio non potest esse sine oratione; & ista est veritas quod oratio sit in præcepto, & orare est proprium rationalis creature, quia est actus rationis. Et orate pro inuicem, ut saluemini; multum enim valet deprecatio iusti assidua. Iacobus in canon. c. fin. & Chrysost. super Lucam cap. xvij. dicit; Considera quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa orationibus, fabulari cum Deo, cum Christo miscere colloquia, optare quod velis, quod desideras postulare. Et in Psal. dicitur, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Et omnia illa, per quæ Deo reverentia exhibetur, pertinent ad religionem; per orationem autem homo Deo reverentiam exhibet, in quantum ei se subiicit, & profiteretur orando se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum. Vnde manifestum est, quod oratio est propriæ religionis actus; & non solum petere, quæ desideramus, sed etiam recte aliquid desiderare sub præcepto cadit: sed desiderare quidem cadit sub præcepto charitatis, petere autem sub præcepto religionis: quod quidem præceptum ponitur Matth. vij. vbi. dicitur, petite, & accipietis. Et oratio præminentia lijs actibus religionis: & ratio soli deo est porrigitur, ut eam implete; & Sancto per ipsum impetranda, ideo dicitur lob. v. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Et orationes porrigitur sanctis angelis, & hominibus, non ut per eos nostras orationes cognoscant, sed ut eorum precibus & meritis orationis nostræ sentiamus effectum. Cum ergo psallendo Deo loquimur, multa attentione & cogitatione intendendum est orationi. Bernardus: Cum ad orandum in ecclesiam intraueris, fluctuantiam cogitationum tuarum relinque exterius, ut soli deo vacare possis: fieri non potest ut cum deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulas tur. Et de oratione dicitur Apocal. viij. quod ascendit fu-

REUS

mus incensorum de orationibus sanctorum, de manu an-
geli coram Deo. Et hoc etiam patet ex modo ipso, quo ec-
clesia vivitur in orando: Nam a sancta Trinitate petimus ut
nostri misereatur, ab alijs autem sanctis petimus, ut orem
pro nobis. Et licet mortui nesciant, etiam sancti, quid
agent viui; sed, ut Gregorius dicit, ad excellentiam eorum
debet, ut cognoscant petitiones ad eos factas; & Deo ma-
nifestante cognoscunt. Et in oratione aliquid determinare
est petendum, Matth. vi. & Lucæ. ix docuit dominus disci-
pulos determinare petere ea, quæ continentur in petitione
orationis dominicæ: sed Matth. vi. legitur, Primum queri-
tur regnum dei. Temporalia autem licet desiderare, non
quidem principaliter, ut in eis finem constituamus, sed si-
c ut quadam adminicula, quibus adiuuemur ad tendon-
dum in beatitudinem; in quantum pereat vita corporalis
sustentatur: sed non sunt querenda principaliter, sed se-
cundario. & dicitur Proverb. xxx. tribue tantum victui
meo necessaria, & debemus etiam pro alijs orare, ut laco-
bi. v. Orate pro inuicem, ut saluemini. sed Chrysost. di-
cit super Matth. Pro se orare necessitas cogit, pro altero
autem charitas fraternitatis horratur; & si non eis prosit,
ego tamen non sum frustratus mea mercede, secundum illud
Ps. oratio mea in sinu meo conuertetur. ¶ Et debemus 60
pro inimicis orare, Matth. v. Orate pro persequentibus, &
calumniantibus vos. & Apollo. ad Roman. xiiij. dixit. Mihi
vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Sed licitum
est impugnare inimicos, ut compellantur a peccatis.
quod cedit in bonum illorum, & aliorum. Et sic etiam
licet orando petere aliqua temporalia mala inimico-
rum, ut corrigantur. & sic oratio, & operatio non
sunt contraria. Ad propositum adduco illud Iacobi in
epist. c. fin. dicentem; Helias homo erat similis nobis passi-
bilis, & oratione orauit, ut non plueret super terram, &
non pluieret annos tres, & menses sex; & rursum orauit, &
celum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum: mul-
tum enim valeret deprecatio iusti assidua, ut in d. cap. fin. Et
legitur Job. cap. fin. Job autem seruus meus orabit pro vo-
bis. legitur etiam Genes. xx. Redde viro vxorem eius, &

Hab. 5. orabit

orabit pro te, quia Propheta est. & in epist. i. Pet. cap. iiiij. dicitur: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad processos eorum. Legitur etiam Actuum. x. Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. & Matth. xix. dixit Christus: Serue nequam omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, &c. Sed oratio Dominica perfectissima est, quia si recte & congruenter oramus, nihil aliud dicere possumus, quam quod in ista oratione

¶ Dominica positura est. ¶ Oratio debet esse breuis, & cum feroore; ideo sancti Patres orabant, & postea aliquid operis faciebant, & postea ad orationem redibant. Matth. vj. Orantes nolite multum loqui. & nihil aliud cogitet animus, quam id solum, quod precatur. Itaque ad sit debita intentio, saltem actualis in principio, secundum communem opinionem: sed si esset notabilis negligentia, erit peccatum mortale in clero, vt dixi supra in isto Speculo, in ritu, de horis canonicas. Et sancti, qui sunt in patria, orant pro nobis; sed illi, qui sunt in purgatorio, non sunt in statu orandi, sed magis, vt oretur pro eis.

¶ **2** ¶ De valore orationis dicit ab audientibus: Missam reacta via esset, ut solamente circa tantum sacrificium occuparentur presentes, petendo, ut sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi, & presentiae suæ. Et oratio debet esse vocalis, ut dicitur in psalmo: Voce mea ad dominum clamaui, voce mea ad dominum deprecatus sum. Sed duplex est oratio, communis, & singularis: Communis quidem oratio est, quæ per ministros ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur. & ideo oportet, quod talis oratio innotescat toti populo, pro quo profertur; quod non posset fieri, nisi esset vocalis. Oratio vero singularis est, quæ offertur à singulari persona cuiuscunque, sive pro se, sive pro alijs orantis: & licet non de necessitate, adiungitur tamen vox tali orationi ad excitandum interiorem deuotionem. Sed aliquando non est necessaria excitatio in aliquibus, vnde Psalm. dicit: Tibi dixit cor meum, exquisuit te facies mea, & de Anna legitur, Reg. i, quod loquebatur in corde suo. Adiungitur etiam vocalis

vocalis oratio ex quadam redundantia ab anima in corpus, ex vehementi affectione, ut in Psa. Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. Et dicentes priuatas Mis-
fas ita submissè de industria, vt intelligi ab auditoribus ne-
queant, à ratione deuij videntur, nisi forte per accidens
coram alijs non celebrent; tunc enim sufficiens videtur,
si à seruitore proximo audiri possit. ita Caietanus secunda
secundæ. quæstion. octuagésima tertia, articul. duodeci-
mo. Et aduerte; nam legitur Matt.vj: Tu autem cum ora-
ueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem
tuum in abscondito; ideo noli orare vt ab hominib. videas-
ris: & Apost. ad Timo. i.c. ij. dicit: Obscurò igitur primum
omnium fieri obsecrations, orationes, postulationes, gra-
tiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, &
omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam, &
tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate;
hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro
Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitio-
nenem veritatis venire. † Sed oratio Dominica inter alias
principalior inuenitur: habet enim quinque excellentias,
quæ in oratione requiruntur. Debet esse oratio secura,
recta, ordinata, deuota, humilis, & continua. Secura, vt
cum fiducia adeamus ad thronum gratiæ eius, ad Hebræ-
os, iij. in fide etiam non deficiente; Iacobus: Postulet au-
tem in fide nihil hæsitans, & securior est, quia ab hac ora-
tione nunquam sine fructu receditur. Recta, vt petat à
Deo ea, quæ sibi conueniunt. Iacob. iiiij. Petitis, & non ac-
cipitis eo, quod malè petitis: ea, quæ ipse orare docuit, re-
ctissimè postulantur. Ordinata, vt cœlestia terrenis præ-
feramus, Matth. vj. Primum quærite regnum Dei. Deu-
ota, quia pinguedo deuotionis facit sacrificium orationis
esse Deo acceptum: consurgit deuotio ex charitate, quæ
est amor Dei, & proximi; quorum vtrunque in hac ora-
tione ostenditur. Nam ad insinuandum amorem voca-
mus eum patrem; ad insinuandum amorem proximi com-
muniter pro omnibus oramus dicendo, Pater noster. Hu-
milis, & in ista oratione humilitas obseruatur: Respxit in
orationem humilium. Tria bona facit oratio, est efficax, &
vile

63

utile remedium contra mala; liberat enim à peccatis commissis, liberat etiam à timore peccatorum superuenientium, à tribulationibus & tristitijs; liberat etiam à persecutionibus, & inimicis: Item ad secretorum diuinorum reuelationem, c. si ergo. viij q. i. Item ad celestium degustationem, vnde sine ipsa non gustantur diuina. Et est efficax, & utilis ad omnia desideria obtinenda, Mar. ii. Omnia quæcumque oratis, credite, quia accipietis. & si non exaudimur, hoc est, quia non instanter petimus; oportet enim semper orare, & nunquam deficere, Lucæ, xviii. vel quod non petimus id, quod magis expedit ad salutem. Tertio est utilis, quia facit nos familiares Deo; David, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. ad Tim. ij. Postquam Apostolus docuit Timotheum, quomodo reducat populum ad formam veræ fidei, docet de pertinentibus ad cultum fidei, scilicet orationibus, obsequijs, dicendo; obsecro igitur primum, &c. in

¶ 4 quo aperte ostendit Apostolus, t quod inter omnia necessaria ad salutem Christianam præcipua est oratio, & non

¶ 5 cessat orare, qui non cessat benefacere. Sanctificetur nomen tuum, id est, nomen tuum manifestetur, & declaretur in nobis. Et istud nomen petimus manifestari & declarari, ut cognoscatur, & teneatur sanctum. Adueniat regnum tuum: cum ergo petimus, quod veniat regnum, oramus, quod non regnet in nobis peccatum, sed ipse deus: vel adueniat regnum tuum. i. gloria. Fiat voluntas tua. In hac petitione petimus, ut voluntas dei impleatur in nobis, quia tunc est rectum cor hominis, cum concordat cum voluntate divina, & hoc Christum fecit descendit de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me, Ioan. vi. Voluntas completa est in angelis, & in sanctis, qui sunt in patria, quia vident Deum, & cognoscunt, & fruuntur eo: & sic nos desideramus, quod voluntas dei, quæ est, ut homines habeant vitam aeternam, impleatur in terra: sed vult deus, ut obseruemus mandata. Vel fiat voluntas tua sicut in celo, & in terra, id est, sicut in angelis, & electis, qui sunt in celo; quia sicut angeli faciunt voluntatem dei, ita & homines.

Panem

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, id est, vnius diei, vel vnius temporis. Prover. xxx, Dicitas, & paupertatem ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribui necessaria: vel panem nostrum: i. panem sacramentalis. Et dimitte nobis debita nostra, id est, peccata nostra. Auferimus deo ius suum, cum praferimus voluntatem nostram voluntati sue; & hoc est peccatum: est ergo consilium spiritus sancti, ut peramus a Deo veniam peccatorum, Lucæ. vi. dimittite, & dimittetremini; Ezech. xxvij. Homo homini feruat iram, & à Deo querit medelam. Et dimitte nobis debita nostra, id est, peccata, quæ nos debitores pœnae constituunt, & quibus obligamur ad pœnam aut satisfactoriam, aut purgatoriam, aut æternam. Et ne nos inducas in tentationem, id est, per consensum. Deus non inducit ad malum, sed dicitur inducere ad malum permittendo, in quantum propter multa peccata subtrahit homini gratiam. Ostendit non id à nobis orandum, ut non tentemur; sed ne deserti adiutorio Dei in tentationem per cōlensum inducamur. Sed libera nos à malo. Petition generalis est contra omnia mala pœsentia, & futura. Amen, confirmatio omnium.

Et de oratione Christus dixit Apostolis Petro, Ioanni, & Iacobo, Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, itaque sub præcepto caditoratio, Matth. xxvi. & Petrus in canon. c. iiiij. dicit: Estote itaque prudentes, vigilate in orationibus, &c. ¶ Et in oratione mens debet in deum eleuari; quia oratio est eleuatio mentis in Deum. & de oratione videbis sanctum Tho. se: unda secundæ q. lxxij. & videbis supra in isto Speculo multa vitilia, in ut. de horis canonicis. Inter omnia autem opera bona (vt testatur Abbas Agatho) orare deum est difficillimum, & plus habet laboris, quia semper dæmones festinant interrumper oreationem, scientes, quod ex nulla re impediuntur, sicut per orationem fusam ad deum. Et inde est, quod in principio omnium horarum canonicarum munientes nos signo crucis contra infestationes diaboli dicimus, Deus in adiutorium meum intende. Itaque in quacunque tribulatione, vel necessitate habemus dicere, Deus in adiutorium meum

meum intende. Et Hieronymus in cap. non mediocriter, de consecrat. distin. v. ait: Melior est quinque psalmorum decantatio cum cordis puritate, ac spirituali hilaritate, quam totius psalterij modulatio cum anxietate cordis, atque tristitia. & Dominus dixit Matt. xviii. Serue nequam omnem debitum tibi dimisi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri coosseruit tui, sicut & ego tui misertus sum? Si dimiseritis hominibus peccata eorum, pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra.

CONTRA HAERETICOS.

ET aduertite Fratres, quia in ipsis temporibus tempestuosis, & periculis erunt multi magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, de quibus prophetauit Beatus Petrus in caronica; & multi lupi rapiaces, qui subtilitate, & persuasione sua ducentur, & in domibus suis clam, non palam, aliter scripturas interpretari conabuntur: Ideo aduertant fideles, quia in his periculis temporibus (ut dixi) sunt multi, qui subtilitate, & persuasione sua ducuntur, & volunt interpretari aliter divinas scripturas, quam debeat, & aliter quam Spiritus sanctus flagitat, & ita errant, & inschismæ incident: quod peccatum grauissimum est. contra quos est text. in capit. non adferamus. xxiiij. quæstio. i. vbi litera dicit: Non adferamus stateras dolosas, vbi appendamus quod volumus pro arbitrio nostro, dicentes hoc graue est, hoc leue est: sed adferamus diuinam slateram de scripturis sacris, tanquam de thesauris dominicis. facit tex. in capit. quod autem. xxiiij. quæstio. iij. vbi litera dicit: Quid autem ini quis est, quam impia sapere? & sapientioribus doctioribusque non credere? sed ad semetiplos recurrent: & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt, faciunt notata in capit. ne innitaris. de constitu. vbi litera dicit. Ne innitaris prudentiæ tuæ: Prudentiæ suæ innitur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit: & vino inebriantur, qui scripturas sacras male intelligunt, atque peruerunt. capit. vino inebr.

inebriantur. xxxvij. distinct. accedit etiam text. singularis
in capit. relatum. ea. distinct. cuius verba sunt: Relatum nos
bis est, quod quidam in vestris partibus commorantes ad
uersantur sacris doctrinis, & prout eis videtur, non secun-
dum traditionem Patrum, sed iuxta suum sensum docere
videntur: & inf. Ideo diligenter obseruandum est, vt lex
Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenij virtu-
tem vel intelligentiam legatur, aut doceatur: Sunt enim
multa in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sen-
sum, quem sibi unusquisque sponte præsumperit, sed non
oportet. & inf. Et ideo oportet sciētiā ab eo discere scrip-
turarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi
traditam seruat. Sed oportet velex pastorali officio, vel su-
perioris autoritate prædicare; iuxta Apostoli sententiam;
& pertex. & docto in c. excommunicamus. de hæreticis.

SECUNDA PARS SERMONIS EPIS.

copalis. De articulis Fidei, & Sacra-
mentis.

S V M M A R I U M.

- 1 Primum quod est Christiano necessarium est fides, quia non enim bona facit.
- 2 Fides docet omnia necessaria ad bene vivendum.
- 3 Fides quid sit.
- 4 Christi fidèles qua credere debant.
- 5 Duo sunt homini necessaria.
- 6 Ecclesia tres partes habet.
- 7 Fides ad multa utilia est.
- 8 In resurrectione quadruplicē conditio attendi potest.
- 9 De symbolo Patrum, & de symbolo, quod in ecclesia cantatur, remissione, & unde dictum.
- 10 Inter alia sacramenta Baptismus est magis necessarius, & esse eam, item unde dicitur & ubi institutus fuerit.
- 11 Quis posset, & vel debet baptizare, & quae sit eius forma.
- 12 Quid si aliud liquor sit cum aqua mixtus, an teneat baptismus?
- 13 Cum dubitatur de baptismi omissione, reiterari potest.

14 Infantea

486 SPEC. SVM. ROM. PONT.

- 24 Infantes sine baptismō decedentes Dei visione priuantur.
- 25 Iudeus omnia, quae per vñtrariam prauitatem extorsit, antea quam baptizetur, restituere debet.
- 26 Cum dubitatur an aliquis baptizatus sit triius testimonio falso dum est.
- 27 Credens se baptizatum esse, cum non sit, an sibi noceat.
- 28 Baptismus forma vnde habuerit originem.
- 29 Secundum sacramentum est Confirmatio.
- 30 Decedens cum sacramento Confirmationis maiorem habet gloriam, quam non confirmatus.
- 31 Omnia sa. r.imenta crucis signaculo perficiuntur.
- 32 Tertium sacramentum est Eucharistia, quomodo celebrandum, & in quo loco.
- 33 Quandoque licet hominem occidere.
- 34 In celebrazione sacramenti, unusquisque ritum sua ecclēsie servare debet.
- 35 In sacramento Eucharistie assumi non debet, nisi triticeus panis & vinum de vite.
- 36 Eucharistie sacramentum vnde dicitur. & ms. 27.28.29.
- 37 Virum licet sumere hoc sanctissimum sacramentum sub una specie tantum.
- 38 Liceatne hoc sacramentum singulis diebus frequentara.
- 39 Sacerdos celebrare potens, & non faciens, sanctam Trinitatis gloria privat.
- 40 Quod representet, & contineat hoc sacramentum Eucharistie.
- 41 Corporis, & sanguinis sacramentum duobus modis instruens est.
- 42 Licet angelus sit superior homine natura, gratia, & officio Christus tamen illis potestatem non dedit conficiendi Christi corpus.
- 43 Visitus perfecta est internos, & Christum, & nume. 37.
- 44 Necessarius est homini cibis spiritualis in vita spirituali.
- 45 In isto altissimo sacramento eucharistie accidentia sunt simili.
- 46 Frequens huius sacramenti perceptio quoniam fructus pariat.
- 47 Institutio sacramenti eucharistie per Christum.
- 48 Quotidie in ecclēsia missa celebrari debet.
- 49 Memoria passionis Christi ad multa nobis proficit.

44 sati

- 44 Sacrificium quid sit.
 45 Totum nostrae salutis mysterium in sacramento eucharistie comprehenditur, & de ratione singularium partium Missae, remissione.
 46 Altarum sacrificium, in linea, non autem saceropanno consecrando est.
 47 Tandis durat corpus, & sanguis Christi, quandis durant accidentia panis, & vini.
 48 Moralia precepta non solum manent in novo testamento, verum etiam per euangelica Christi consilia perficiuntur.
 49 Pœnitentia quarum sacramentorum est, quid sit, & unde dicta. & num. 46.
 50 Pœnitentia triplex est.
 51 Vera confessio triplex est.
 52 Sacramentalis confessio ex præceptione ecclesie necessaria est.
 53 Adulterus cum ad annos discretiis peruererit, semel in anno confiteri tenetur.
 54 Homo peccatum committens an statim confiteri debeat.
 55 Presbyter morientibus pœnitentiam abnegans reus est.
 56 Confiteri quomodo intelligendum.
 57 Quinque per Episcopum semper annuntianda sunt.
 58 Quintum sacramentum est extrema Vnctio.
 59 Materia huius sacramenti que sit, & de eius forma. & nu. 60.
 60 Solus sacerdos huius sacramentis minister.
 62 Quibus dari debeat hoc sacramentum, & in quibus corporis partibus dandum sit.
 63 Scapulae an vngidebeant.
 64 Sacramentum hoc an iterari possit.
 65 Sacerdos in collatione huius sacramenti pecuniam peteret non debet.
 66 Sextum sacramentum est Ordo.
 67 Septimum sacramentum est Matrimonium.
 68 Per haec septem sacramenta peccatorum remissionem homo consequitur.

Rimum t̄ quod est necessarium Christiano, g
est fides, sine qua nullus dicitur fidelis Chri-
stianus. Fides autem facit quatuor bona: pri-
mum est, quod per fidem anima coniungitur

II Dec

Deo: Nam per fidem anima Christiana facit quasi quod
dam matrimonium cum Deo. Ose. c. ij. Sponsabo te mihi
in fide. & inde est quod quando homo baptizatur, primo
confitetur fidem, cum dicitur ei, credis in Deum? quia ba-
ptismus est primum sacramentum fidei. & ideo dicit do-
minus Mar. vltimo. Qui crediderit, & baptizatus fuerit,
saluus erit: & baptismus, qui est sine fide, non prodest. Ideo
sciendum est, quod nullus est acceptus Deo sine fide. a/
Heb. xj. sine fide impossibile est placere Deo. Et per si-
dem inchoatur in nobis vita æterna: Nam vita æterna nō
hilaliud est, quam cognoscere Deum, vnde dicit Do-
minus Joannis xvij. Hæc est vita æterna, ut cognos-
cant te solum verum Deum. Hæc autem cognitio Dei in-
cipit hic per fidem, sed perficitur in glorioſa vita futuri.
In qua cognoscemus eum, scuti est. Ideo dicitur ad Ho-
xj. Fides est substantia sperandarum rerum. Nullus ergo
potest peruenire ad beatitudinem, quæ est vera cognitio
Dei, nisi primo cognoscat per fidem. Ioan. xx. Beatique
non viderunt, & crediderunt.

2. † Fides autem docet omnia necessaria ad benè viuēdum
ipsa enim docet quod est unus Deus, qui est remunerator
bonorum, & quod est alia vita. Et pater quod nullus phi-
losophorum ante aduentum Christi cum toto conatu suo
potuit tātum scire de Deo, & de necessarijs ad vitam æte-
nam, quantum post aduentum Christi vna vetula per-
ad. Ideo dicitur Isai. ij. Repleta est terra scientia domini.

3. † Item fides est, qua vincimus tentationes, ad Heb. ij. sa-
cti per fidem vicerunt regna. Et hoc pater, quia omnis ten-
tatio, veleſt à diabolo, vel à mundo, vel à carne. Diabolus
enim tentat, ut non obedias Deo, neque subiiciaris Deo: &
hoc per fidem remouetur. Nam per fidem cognoscimus,
quod ipse dominus est omnium, & ideo sibi est obedien-
dum. i. Petr. v. Sobriji estote & vigilate, quia aduersarius
vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens, quem
deuoret; cui resistite fortes in fide. Mundus autem tentat
vel alliendo prosperis, vel terrendo aduersis: sed hęc vim
cimus per fidem, quæ facit nos credere aliam vitam melio-
rem ista. Et ideo prospera mundi huius despiciamus, & non
formis;

formidamus aduersa. Ioh. i. Haec est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et etiam quia docet nos credere alia maiora mala. i. infern. Caro vero tentat inducēdo nos ad delectationes vitæ præsentis momentaneas; sed fides ostendit nobis, quod per has, si eis indebetē adhæremus, æternas delectationes amittimus, ad Eph. vj. In omnibus sumētes scutū fidei. Fides est habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectū assentire non aperit parentibus. ad Hebr. ij. Iustus autem ex fide viuit, ad Rom. i.

† Inter omnia, quæ debent fideles credere, hoc est primum, quod sit unus solus Deus. secundum est, quod iste Deus sit creator, & factor cœli, & terræ, visibilium, & inuisibilium. Non solum est necesse Christianis Deum credere, sed etiam necesse est, ut credant, quod Deus est pater, & quod Christus sit verus filius Dei, Deo Patri coësternalis, & coæternus. Item non solum est necessarium Christiano credere filium Dei, ut ostensum est, sed etiam oportet credere incarnationem eius. Et ideo beatus Iohannes, postquam dixerat multa subtilia, & ardua, consequenter insinuat nobis eius incarnationem, cum dicit, verbum caro factum est. Et sicut necessarium est Christiano, quod credit in incarnationem filij Dei, ita necessarium est, quod credit passionem eius, & mortem. Et sicut dictum est, mors Christi fuit in separatione animæ à corpore, sicut & aliorum hominum: sed diuinitas, ita indisolubiliter iuncta fuit homini Christo, quod licet anima, & corpus separarentur adiuvicem, ipsa tamen deitas perfectissimè animæ, & corpori affuit semper: & ideo in sepulchro cum corpore fuit filius Dei, & ad inferos cum anima descendit.

† Duo sunt necessaria homini ad cognoscendum. i. gloria dei, & pena inferni: Nam per gloriam electi, & per penas territi cauent sibi homines, & retrahuntur à peccatis. Sed haec sunt valde difficulta homini ad cognoscendum, unde de gloria dicitur. Sap. ix. Quæ in celis sunt, quis inuestigavit? & hoc quidem difficile est terrenis, quia ut dicitur Ioh. iii. Qui de terra est, de terra loquitur: sed nō est difficile spiritui ritualib. quia qui de cœlo venit, super omnes est. Et ideo Deus de cœlo descendit, & incarnatus est, ut doceret nos

eccl. xiiij. Erat enim difficile cognoscere pœnas inferni, Satij. Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: & hoc dicitur in persona impiorū. & hoc non potest modo dici, quod sicut descendit de cœlo, ut doceret cælestia, ita resurrexit ab inferis, ut nos de inferis edoceret. Et ideo necesse est, ut credamus, quod non solum homo factus est, & mortuus sed quod resurrexit à mortuis: & ideo in symbo' o dicitur Tertia die resurrexit à mortuis. Post Christi resurrectionem oportet credere eius ascensionem, per quam in colum ascendit: quia ergo Christus ascendit in cœlum, & sedet ad dexteram Dei, sicut dominus omnium, manifestum est, quod spectat ad eum iudicium, ideo in regulâ catholicæ fidei consiemur, quod venturus est iudicare uos, & mortuos. Hoc etiam dixerunt angeli, Actuum. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic vobis quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Item credemus credere in Spiritum sanctum verum Deum, con substantialem patri, & filio.

Sicut videmus', quod in uno homine est una anima, unum corpus, & tamen sunt diuersa membra ipsius, ecclesia catholica est unum corpus, & habet diuersa membra: anima autem, quæ hoc corpus viuiscitat, est spiritus sanctus; & ideo post fidem de spiritu sancto iubemus credere sanctam ecclesiam Catholicam. Vnde additur symbolo, sanctam ecclesiam catholicam.

¶ Hæc autem ecclesia haberet tres partes, una est in terra, alia est in cœlo, tercia est in purgatorio. Sicut in corpore naturali operatio unius membra cedit in bonum totius corporis, ita in corpore spirituali, id est, ecclesiæ: & quod omnes fideles sunt unum corpus, bonum unius alterius communicatur, Apost. ad Roman. xij. singuli autem alterius membra. Vnde & inter alia credenda, quæ tradidit Apostoli, est quod communio bonorum sit in ecclesia. hoc est, quod dicitur in symbolo Apostolorum, Sanctum communionem. Inter alia vero membra ecclesiæ principale membrum est Christus, quia est caput, ad Eph. i. sum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus Christi: bonum ergo Christi communicatur omnibus. Chian.

rianis sicut virtus capitis omnibus membris: & hæc communicatio fit per sacramenta ecclesiæ, in quibus operatur virtus passionis Christi, quæ operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum.

Spiritus sanctus non solum sanctificat ecclesiam quantum ad animam, sed virtute eius resurgent corpora nostra, ad Roman. iiiij. Qui suscitauit Christum Iesum dominum nostrum à mortuis. & i.ad Corinth. xv. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et ideo secundum fidem nostram credimus resurrectionem mortuorum futuram.

† Et notabis, quod ad multa est nobis utilis fides, & spes resurrectionis; ad tollendum tristicias, quas ex mortuis concipimus: Item auferit timorem mortuis: Item reddit homines sollicitos ad bene operandum: Item retrahit à malo.

† Et sciendum est, quantum ad omnes, quadruplex conditione attendi potest in resurrectione: prima est identitas corporum resurgentium, quia idem corpus, quod nunc est, & quantum ad carnem, & quantum ad os, resurger viri ute diuina, Iob, xix, rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Et corpora bonorum, & malorum erunt incorruptibilia, quia boni erunt semper in gloria, & mali semper in poena eorum. Et omnes boni & mali resurgent cum omni integritate, quæ ad perfectionem hominis pertinet. Non erit cæcus, vel claudus ibi. ut Apost. i. ad Corinth. xv. mortui resurgent incorrupti, id est, impassibles, quantum ad corruptiones præsentes. Et boni, & mali resurgent in ætate perfecta, id est, triginta duorum, vel trium annorum. ad Ephe. iiiij. donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

Et quantum ad bonos, erit spiritualis gloria, quia sancti habebunt corpora glorificata, in quibus erit quadruplex conditio. Prima est claritas, Matth. xijj. fulgebunt iusti, sicut sol, in regno patris eorum. Secunda est imparsibilitas, i. ad Corint. xv. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Apoc. xxi. Absterget Deus omnem lachrymam

ab oculis eorum, & mo^rs vltra non erit, nec luctus, neque clamor, neq^{ue}; dolor erit vltra, quæ primo habuerunt. Tertia est agilitas. Sap. iij. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineo discurrent. Quarta est subtilitas, j. ad Corinth. xv. seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Non quod omnino sit spiritus, sed quia erit totaliter spiritui subiectum. Circa quartum sciendum, quia damnatorum conditio contraria erit conditioni beatorū, quia erit in eis poena æterna, in qua est quadruplex mali conditio. Nam corpora eorum erunt obscura, Esa. xiiij. Facies combustæ vultus eorum. Item passibilia, licet nunquam corruptantur; quia semper in igni ardebunt, & nunquam consumentur, Esa. lxvj. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Item erunt grauia; Anima enim erit ibi quasi catenata. Psal. ad alligandos reges eorum in compedibus. Item, erit quodammodo carnalia, & anima, & corpus. Iohel. j. Computus runtiumenta in stercore suo. Conuenienter in fine omnium desideriorum nostrorum, id est, in vita æterna, finis credendis, cùm dicitur in Symbolo, Vitam æternam, Amen. Accedentem ad Deum, oportet credere, ad Heb. xi. & ideo fuit necessarium veritatem fidei in unum colligi, ut facilius posset omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam fidei à veritate deficeret. Et Symbolum est auctoritate ecclesiæ vniuersalis editum, & ecclesia vniuersalis nō potest errare in his, quæ sunt fidei; quia spiritu sancto gubernatur: hoc enim promisit Dominus discipulis, Ioan. xvij. dicens: Cùm venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

[¶] De symbolo Patrum, & de symbolo, quod in ecclesia cantatur, vide S. Thom. secunda secundæ, q. j. art. ix. & vi. de Abb. in c. j. de summa Trin. & fide catho. & symbolum Athanasij auctoritate ecclesiæ receptum est: sed Athanasius non composuit manifestationem fidei per modum symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ. & de articulis fidei vide Abb. in d. c. i. de sum. Trin. & fid. catho.

Symbolum autem Gracè, Latinè sonat iudicium, vel signum, vel collatio, & regulam fidei plenâ indicat, & perfectam;

fectam; quia simul in vnum continet articulas, & compo-
stum fuit ex diuersis verbis Apostolorū. Traditur enim,
quod postquam Apostoli spiritum sauctum acceperunt,
cum iam forent ad prædicandum euangelium profecturi,
conferentes in vnum super articulis fidei statuerunt, ut si-
c ut omnes erant in vna fide conformati, & concordes, sic
omnes vnam fidem concorditer prædicarent; & symbo-
lum composuerunt: itaque symbolum, fidei est professio.

Etenim omnibus symbolis eadem fidei docetur veritas; &
fuit necesse edere plura symbola, & in nullo alio differunt,
nisi quod in uno minus explicitur, quæ in alio continen-
tur implicitè, secundum quod exigebat hæreticorum in-
stantia. Credo in spiritum sanctum & in sanctam ecclesiā.
sit sensus, credo in spiritum sanctum sanctificantem ec-
clesiam; Sed melius est secundum communem usum, ut
non ponatur ibi, in, sed simpliciter dicatur, sanctam ec-
clesiam catholicam.

Itaque notabis symbolum Patrum esse declaratiuum
symboli Apostolorū, & publicè in Missa cantatur. Et sym-
bolum Apostolorum in prima, & in complerorio dicitur,
quasi contra tenebras errorum præteriorum, & futuro-
rum. Ecclesia quando loquitur de fide, intelligit de fide
formata charitate, & bonis operibus, & non de fide nuda,
quia operibus iustificatur homo, non ex fide tantum.

DE SACRAMENTIS, ET PRIMO *de Baptismo.*

Diximus superius, quod bonum Christi communi-
catur omnibus Christianis, sicut virtus capitis om-
nibus membris; & hec communicatio fit per sa-
cramenta ecclesie, in quibus operatur virtus passionis Christi:
hec autem sacramenta sunt septem. Baptismus, qui est
primus, & est quædam regeneratio spiritualis, loan, iij. Ni-
si quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest
introire in regnum Dei. Et peccatum originale tollitur
per baptismum. ¶ Et baptismus inter alia sacramenta ipa-
gis est necessarius, & efficax, ut pote fundamentum omni-
um sacramentorum, c. præter, §. porro, xxxij. dist. c. veni-
ens, de presbyt. non bapti. minist. Quid sit baptismus?

Li 4 et

• stablilio exterior cum certa forma vorborum , sine qua
nemo saluari potest, & quæ proficit ad salutem , & colligi-
tur.i.q.i. detrahitur. & de summa trinitate. capit.i. §. vlti.
Quandoque autem vocatur baptismus, ipse character ani-
mæ impressus, de consecratio distin iij. tunc valere. quæ
enim est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor ab-
luat? nisi hoc faciente verbo , non quæ dicitur, sed quia
reditur. Nam & ipso verbo aliud est sonus trasiens, aliud
virtus manens,i. q.i. detrahere. Vbi fuit institutus? Circa
hoc diuersæ sunt opiniones ; nam quidam dicunt ipsum
fuisse institutum per verba , quæ Jesus Christus dixit Ni-
codemo, nisi quis renatus, &c. de consecrat. distinct. iij. su-
lius. Secundi dicunt, quod quando misit Iudam cum alijs.
i. quæ.i. dedit. Tertij, quando dixit discipulis, Ite, bapti-
zate omnes gentes, &c. de consecra. dist. iij. Alij quarto
ipsum institutum fuisse putant, cum dominus à Iohanne
baptizatus est , vbi vim regeneratiuam contulit aquis.
de consecration. distinct. iij. capit. per aquam. Dic quod
ibi fuit institutum facto, & exemplo, verbo autem, & præ-
cepto fuit institutum, cum dixit Apostolis seu discipulis,
Euntes in mundum docete omnes gentes, baptizantes eos
in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, de consecrat.
distinct. iij. propriæ. de bapti. debitum. & c. non vt appo-
neres.

ii. † Quis possit vel debeat baptizare ? & certè nedum si-
cerdos, vel diaconus, sed & hæreticus, & paganus, excom-
municatus, de consecr. dist. iij. siue hæreticus, & qui cu-
que, dum tamen in forma ecclesiæ rite conferatur, ut pa-
ret supra de sum. trinita. cap. i. §. pen. & in his, quæ no-
stra de temp. or. §. & a quo. ver. hæc igitur sit fides tua. &
xxij. dist. §. verum transit enim sol vel per lapideos canales,
& venit ad aureolam. xix. dist. secundum, sic nihil interef-
quis recipiat, quoad veritatem , licet intersit, quo ad esse-
tum, de consecra. dist. iij. sicut in sacris.

Quæ sit eius forma? ad eius formam, seu essentiam duo
necessaria sunt, verbum, & elementum m. c. non vt appone-
res, de baptismo. Vnde cum salvia non potest quis baptiza-
ri. Item necessarium est verbum, scilicet, quod obseruetur
formæ

formaverborum, videlicet, quod dicat baptizans mergendo baptizandum ter. Petre, ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, ut in c. i. de Baptismo. sed sufficit unica immersio, si consuetudo terrae hoc approbet, cap. de trina. de consecr. dist. iiiij, optimus tex. ad hoc in c. eodem modo de consecratio. dist. iiiij.

Et baptizari potest a quoconque sive Iudeo, pagano, heretico (vt dixi). Ita Hostien. in summa, in titulo de Baptismo. & ibi dicit; Ordo si mutatur in baptismō, an valeat. Et exorcismus quid sit. & mulier, si laborat in extremis, qualiter potest baptizari infans, ibi videbis. & baptizati inuiti, an sint baptizati: & baptizati f. Etc. an sint baptizati, ibi videbis, & de furiosis baptizatis, si semper fuerunt furiosi, tenet baptismus. vt ibi. Et si baptizans non intendit baptizare, dic, quod nihil confertur. ibi etiam videbis, & de hoc etiam vide Goffredum in Summa sua de Baptismo.
 † Quid si alius liquor sit cum aqua mixtus? tenet, si aqua praeualet, alias contra Secus autem in sacramento Euchariastiae, in quo plus de vino requiritur, quam de aqua, ut pernitosus. de celebratio Missarum. per quam Decretalem videtur contrarium posse dici; cum generalis consuetudo ecclesie teneat, vt in sola & pura aqua sine alia mixtura fiat baptismus. vide Host. vbi supra. Et species baptisimi sunt tres: Aqua (vt diximus) & Flaminis, & Sanguinis. Flaminis, id est spiritus sancti, vt si aliquis velit baptizari, & hoc desideret cum summo feroce animi, & contritione, seu derelatione suorum peccatorum ex amore Dei; si non inueniat, qui eum baptizet, & sic moriatur, ad eternam patriam conuolat. de bapt. debitum. de consecra. dist. iiiij. baptismi vicem. & capit. cathecumenum. & cap. non dubito. Inde legitur, quod cum Beatus Ambrosius Valentinianum duceret ad baptismum, mortuus est Valentianus. Vnde Ambrosius, Ventrem meum doleo, quia quem regeneratus eram, perdidii; ille tamen gratiam, quam poposcerat, non amisi. de presbytero non bapt. c. Apostolicam. & ibi gloss. Dixit doleo ventrem, per similitudinem, sicut posset dolere mater, si amississet partum; Nam sicut caro galiter gignitur filius, carnali astu interueniente.

Li 5 niente,

niente; sic spirituali interueniente generatur spiritualis; & character interior imprimitur animæ. Sicut baptizans quantum ad exteriorem, pater seu patrimus intelligitur; sibi quantum ad interiore, spiritus sanctus. de baptis. c. debitum & sic anima est filia Dei. inde propheta; Audi filia, & vide, & c. dicitur Sponsa, vnde Apostolus; Despondi vos vni viro, & c. ad hoc, de cogn. spi. g. quot eius species. ver. sic ergo. baptizans, & præced. & de presby. non bapti. veniens. Et baptismus sanguinis, quo sancti innocentes baptizari intelliguntur; vt si credens in Christum, antequam baptizetur, occidatur pro Christo. de consecra.
 13 distin&. iij. bapt. simi vicem. † Et baptismus reiteratur, si dubitatur de eius omissione, vt in capit. ij. de baptismo; & procedit ille tex. tam in dubio facti, quam iuris, vt cum res peritur infans exppositus sine signo baptismi, nam dubium consistit in facto. De secundo possunt ponи multa exempla vt per Panorm. ibi. De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis; Si baptizatus es, non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Et sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant, nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. tex. in cap. maiores. de Baptismo. Itaque dicendum est, quod etiam parvulis virtutes infunduntur in baptismō. & hæc opinio est hodie approbata, vt in clement. i. de summa trin. ad finem. Conclude ergo, quod per baptismum tollitur illa macula, seu fôrdes animæ, & per consequens tollitur ille reatus; Item illa proritas ad peccandum debilitatur, maximè post sacramentum Confirmationis. Nam per confirmationem, seu confirmationem Christianus confirmatur in fide, & efficitur fortior ad resistendum diabolo, & concupiscentijs carnalibus.
 14 ut in capit. i. de consecra. distin&. v. & adde istis glo. not. in capit. ij. de consecra. distin&. iij. quam omnino vide. † Et infantes decedentes sine baptismo priuantur visione Dei; aliam vero peccatum actualiter non patiuntur. ita Panorm. in d. capit. maiores. sed adhuc. Illa tamen peccata maxima est, vt in capit. firmissimè. de consecra distin&. iij. licet respectu peccatum actualis dicatur mitissima. Et dormientes, & furiosi

furiosi non possunt baptizari, nisi ante dormitionem, & furorem volebant baptizari, ut per Panorm. in d. cap. maiores, §. fin. vbi etiam dicit, quod infideles non possunt cogi ad fidem suscipiendam. Et nemo potest scipium baptizare, etiam instantie necessitatis articulo. cap. debitum, de baptismo. vbi etiam dicit Panorm.

¶ Iudæus, antequam recipiatur ad baptismum, debet omnia restituere, quæ extorsit per usuriam prauitatem, & illicite, illa vero, quæ licet quasiuit, non; sicut multi simplices credunt, ut in c. sicut Iudæi de Iudæis. Nemo etiam potest baptizari in aqua rosacea, quia non est elementum, sed in aqua transformata sic, puta in lixuio, vel aqua lutea, vel sulphurea, ut in cap. non apponeres per Panorm. ibi.

¶ Ultimo notabis, cum dubitatur, an aliquis sit baptizatus, 15 statutus testimonio unius, ut de consec. distinct. iij. placuit. Et idem in consecratione ecclesiæ, ut de cons. distinct. i. Ecclesiæ. Secus in ordine, ut xcvij. Afros, & supra cle. peregr. capit. i. Rationem diuersitatis collige ex. §. gratia. iij. q. i. §. ecce cum honores, Ita effectus baptismi est remissio omnium peccatorum: Nam fine pœnitentia omnia peccata tollit actualia, & originalia. de consec. distinct. iij. c. sine pœnitentia, & de pœnitentia, distinct. vij. c. si. quis autem §. hoc autem. & c. sequenti, vbi probatur, quod talis moriens neque purgatorium tangit. Sed si postea corruerit homo, per pœnitentiam resurget, & reparabitur; & nouus efficietur. c. i. de summ. trinit. §. sacramentorum, & §. fin. & c. ferrum. l. dist. Originalia tamen remanent actu, licet tollantur reatu, de consec. distinct. iij. non ex quo. Licet autem baptismus tollat peccata, non tamen tollit notam, seu irregularitatem, ergo neque bigamiam. xxvij. q. iij. acutius. & c. una tantum, xxxvj. dist. Et si aliquis adultus baptismū accipit facte, licet character in eum imprimatur, non tamē gratia, neq; remittuntur peccata, sed tunc demū incipit operari, cum fictio recedit. de cons. dist. iij. cū valere. Nam gratia in baptismō non querit genitum, vel planctum, non opus aliquid, sed solam contritionem cordis & fidem; ut diximus supra, in materia de iustificatione: quod videbis, ne fallaris in hoc, quod hic dicimus, ad susceptionem baptismi

baptismi requiri contritionem; nam sufficit attritio, ut si-
tis explicauimus: sic omnia gratis condonat, ut ibidem
probatur, & d. capit. sine penitentia, secundum Ambrosiu-
m. ad idem de penit. distinct. i. §. similiter, in fin. & hoc
intellige quantum ad peccata mortalia; nam originalia
per vim sacramenti remittuntur parvulis: Secus in adul-
tis, in quibus requiritur contritio, ut diximus; alias etiam
originalia non remittuntur. hoc intelligas, etiam si dormi-
entes baptizentur, vel amentes; si postea vigilant, vel sani
facti sunt. Sed si nullum actuale peccatum commiserant,
ut puta, quia a nativitate continuo furore laborauerunt,
non video, quare alibus non dicam peccata diuiniti, & ori-
ginalia, & actualia, & hæc dicta comprobantur in d.c. ma-
iores. §. cæterum, & sequenti: secundum hoc intellige
quod præcedit, & quod legitur, de consecr. distinct. iiiij. c.
parvulo recentemente. & xxvj. q. vj. qui recedunt. & infra
17 d. cap. maiores. §. verum & seq. hic vero, & §. seq. † Et omis-
sio baptismi nou nocet credenti probabiliter se esse bapti-
zatum, ut in cap. ad Apostolicam. de presbytero non bapti-
zato ministrante. & ibi dicit l'anor. quod qui ordinatur ab
eo, qui putabatur Episcopus, cum non esset, nullum ordi-
nem recipit; valent tamen sic gesta quoad meritum, pro-
pter fidem. Et dic, ut notatur in c. dudum, de electio. & in
l. barbarius. ff. de offi. praeto. vide Panor. in dicto capit. ad
18 apostolicam. † Ultimo notabis, quod baptismus habuit
formam suam ab Euangelio, cum Christus dixit Aposto-
lis; Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filii, & spi-
ritus sancti. ut in capit. pe. de baptismo. Alia vero, quæ in
baptismo dicuntur, fuerunt instituta ab ecclesia, & in euan-
gelio Marth. capit. xx. & c. propriè, de consecr. distinct. iiiij.
Et concessum fuit Apostolis baptizare in nomine Christi,
propter nomen Christi ampliandum. Act. ij. & in d. cap.
propriè, ad finem. & vide textum Nicolai in c. à quoddam,
de conf. distinct. iiiij. Et ibi vide Arch. post glossam ibi. &
vide Cardinalem sancti Sixti. & Petrus baptizabat in no-
mine domini Iesu Christi. Actu. x.

DE

DE CONFIRMATIONE

Secundum sacramentum est † Confirmatio, vnde & 19
Apostoli ad hoc quod essent fortis, receperunt spiritum sanctum post ascensionem Christi. xxiiij. Lucae.
Vos autem sedete in civitate, quo usque induamini virtute ex alto, hoc autem robur confertur in sacramento Confirmationis. Ideo illi, qui habent curam puerorum, debent multū esse solliciti, quod confirmantur; quia in Confirmatione confertur magna gratia. † Et si decederet, maiorem 20
habet gloriam confirmatus, quam non confirmatus: quia hic habuit plus de gratia. Itaq; post Baptismum sacramentum Confirmationis præstetur, ut in cap. i. de conse. dist. v. vbi litera dicit; Omnes fideles per manuum impositionem Episcoporum spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur; quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. Sed non ab alijs, quam ab Episcopis, manus impositionis sacramentum perfici potest, ut in cap. manus, de consecr. distinct. v. quia neque tempore Apostolorum ab alijs, quam ab ipsis Apostolis, legitur aut scitur peractum esse: Nam si aliter actum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, ut in d. capit. manus. Quid conserat spiritus sanctus in Baptismate, quid in Confirmatione, vis de optimum tex. in cap. i. de conse. distinct. v. vbi litera dicit: Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: In confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisibilis hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam. In baptismo abluiimur, post baptismum roboramur, & quamvis continuo transituris sufficient regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia Regeneratio per se saluat, mox in pace baptismi, vel seculi recipiendos; Confirmatio armat, & instruit ad agones mundi, & prælia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculati peruenient ad mortem, confirmantur morte; quia iam non possunt

sunt peccare post mortem Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, ut ab initio (nisi morte præueniente) nullatenus possint segregari; & unum sine altero rite perfici non potest, id est, Christianum facere plenum, & perfectum, ut in cap. de his, de consecr. distinct. v. & in capit. i. ut dixi. Quare etiam Confirmationis sacramentum baptizato tradatur, vide etiam tex. in cap. nouissime, de conf. distinct. v. cuius verba sunt; Nouissime à summo sacerdote per impositionem manus paraclitus traditur baptizato, ut roboretur per spiritum sanctum ad prædicandum alijs, id est donum, quod in baptismate consecutus est, per gratiam vite donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum christate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem vero in fronte; ut in priori uincione significetur super ipsum spiritus sancti descensio ad habitationem Deo contentam; in secunda quoque, ut eiusdem spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, & scientie, & virtutis venire in hominem declaretur. Bis enim descendit spiritus sanctus super Apostolos; primo, quando insufflauit in eos dices, accipite spiritum sanctum. Ioan. xx, postea descendit de celo super eos ignis linguis; Actu. iiij. & repleti sunt omnes spiritu sancto, & coepерunt loqui varijs linguis, propt spiritu sanctus dabat eloqui illis. Et statutum fuit, ut ieuni ad confirmationem veniant, & perfectæ oratis; ut moneantur confessionem facere, ut mundi donum spiritus sancti valeant accipere, ut in c. tricomi. de conse. distinct. v. & ibi dicit glos. perfectam ætatem vocat, quando possit promoueri ad ordines minores, ut extra, de ætate, & qualitate. Et Episcopi non nisi ieuni per impositionem manuum spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus, ut in cap. ut Episcopi. de consecr. distinct. v. Ethoc etiam in alijs sacramentis obseruandum est, ut in cap. honestum. xxij. q. v. & cap. liquido. de consecr. distinct. ij. Secundo autem, vel tertio nullus confirmetur, ut in cap. dictum est. de consecr. distinct. v. & in cap. de homine. vbi litera dicit; De homine, qui à pontifice confirmatus fuerit denuo, illa talis iteratio, vel confirmatio est prohibenda. † Et notabis, quod omnia

omnia sacramenta signaculo crucis perficiuntur; & in modum crucis fit solennis baptismus. Notabis etiam quod sacramentum Confirmationis de iure diuino est, ut in principio probauit; Vos manete in civitate, donec induamini virtute ex alto. Luca. xxiiij. Itaque dominus noster Iesus Christus Apostolos confirmauit, cum in die Pentecostes spiritum sanctum eis contulit; & per eos, eorumque successores, scilicet Episcopos, populos confirmandos esse decreuit. Sed nullus non confirmatus potest esse in confirmatione patrimus: Eradulti debent prius confiteri, postea confirmari. Hoc sacramento contrahitur compatersitas, & affinitas spiritualis, prout in baptismo, impediens matrimonium contrahendum, & dirimens iam contratum. Nullus praesenter, nisi unum aut duos, non plures. Confirmandi debent esse ieiuni, ut dixi; intellige de honestate; similiter confirmans. Et confirmato debet ligari frons, & sic manere quoique christina desicetur: Infantes per patrimos teneantur in brachijs dextris: Adulti ponant pedem suum super pedem dextrum patrini sui. Ista est consuetudo sancte matris Romanae ecclesiae. & ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam vero apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus: qualdam vero consuetudine roborata approbavit vsus. Et in his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut praevaricatores diuinorum legum, ita contemptores ecclesiastiarum consuetudinum coercendi sunt. xij. distinct. Forma huius sacramenti sunt verba, quæ Episcopus dicit, quando facit crucem in fronte confitandi cum christmate. quæ verba sunt ista: configno te signo crucis, & configno te christmate salutis, In nomine patris, & filii, & spiritus sancti, amen. & Papa potest committere sacerdoti, ut conferat sacramentum Confirmationis. & pueri sunt confirmandi, quando sunt apti ad confitendum fidem Christi.

DE

502 SPEC. SVM. ROM. PONT.
DE SACRAMENTO SANCTISSI-
MO Euchariste.

22 **T**ertium sacramentum est Eucharistia; & regulariter licet sacramentum Eucharistiae celebrari, nisi in locis sacratis: quæ conclusio habetur in cap. i. de consecra. distinct. i. & in capit. sequentibus. & in cap. missarum, &c. nullus presbyter. & vide sanctum Thom. iii. parte. sed propter destructionem Ecclesiarum, vel quia in itinere sunt constituti, tunc si ecclesia defuerit, licet in ecclesijs non consecratis consecrare Domino, dummodo habeatur altare portatile consecratum; alias non licet, nisi Episcopo concedente, vt in cap. concedimus, de consecra. distinct. i. & de hoc videbis docto. in d. c. i. & ibi notatur, quod conuenienter prohibitus fuit David ab ædificando templum domino propter effusionem sanguinis, vt in textu lib. i. Paralip. cap. xxij. habetur; Dixit David ad Salomonem; Filiimi, voluntatis meæ fuit, vt ædificarem domum nomini Dei mei; Sed factus est sermo domini ad me dicens; Multum sanguinem effudisti, & plurima bella belasti, non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me: filius, qui nasceretur tibi, vir quietissimus, ipse ædificabit domum nomini meo. Et si aliquis diceret, quilibet homicida potest construere templum, quare igitur David fuit prohibitus? Respondeo. David non fuit prohibitus ædificare templum domini propter simplex homicidium, sed propter multum sanguinem effusum per eum, vt constat ex iam dictis. Item aliud est de ædificatione illius templi famosi, quod erat tantum unum in terra ecclesia tunc, & aliud est in ædificatione templorum, seu ecclesiarum particularium nunc respectu enim illius ædificandi propter aliquam significationem, & singularitatem excellentiam poterat quis propter homicidium prohiberi, qui non prohiberetur ab ædificando aliquam domum particulariem ecclesiae. Itaque propter mysterium Dominus noluit, vt David ædificaret templum; licet expensas in magna parte exposuerit. Posunt de hoc duas mysticæ rationes assignari: Vna est, quia ecclesia, cuius figura fuit templum materiale, maximè in

VRIE

vniione charitatis, & pace fraterna societatis consistit, secundum illud ad Eph. iiiij. Sollicitè seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnde vna est columba mea, vna est columba perfecta mea. Canti. vij. Et de primitiis lapidibus ecclesiæ primitiæ dicitur; Erat enim anima vna, & cor vnum in Domino, Actuum. iij. & in psal. lxvij. dicitur; Qui habitare facit vnanimes in domo. Vnde in huius rei signum Deus voluit, quod prima structura templi fieret in Hierusalem, quæ interpretatur Visio pacis, & quod fieret per virum non effusorem sanguinis, non bellatorem, sed pacificum, & quietum, cuiusmodi fuit Rex Salomon. Et ista ratio assignatur in textu, primo Paral. xxij. Vbi inquit David; factus est sermo domini ad me dicens: multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo; sed filius tuus, qui nascetur, erit vir quietissimus, ipse ædificabit templum nomini meo. Secunda ratio capit ex glo. ordinaria in eodem loco, videlicet ad significandum, quod sanguinolenta opera non possunt spirituale ædificium domino preparare. Diceret aliquis; Moyses fuit homicida, ut in capit. non inferenda, xxiiij. q. iij. & consecravit ecclesiam, ut dicitur in d. capit. i. de consecr. distinct. i. & ibi. glo. & in ij. Exod. Dico quod Moyses non est dicendus homicidas, quia, ut dicit Nicolaus de Lyra super illud Exod. ij. Moyses erat iudex electus à Deo, & habebat autoritatem iudicandi iniurias factas Hebreis, & hoc faciebat per reuelationem diuinam: & autoritate legis occidit Aegyptum. Etsi homicidium est hominem occidere; tamen potest taliter alius alium aliquando occidere sine peccato, nam miles hostem, & iudex nocentem. Item in questionibus Leuitici; Si homo iustè occiditur, lex eum occidit, non tu. capit. si homicidium. xxiiij. q. v. Et si aliquis diceret; Sacerdotibus veteris legis fuit licitum interficere; Non valeret, quia non est simile de illis, & de sacerdotibus nouæ legis. illi erant sacerdotes veteris legis, secundum quam penæ corporales infligebantur; ideo eis occidere propria manu congruebat. Clericis autem committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur de occidente, vel corporaliter.

Kk

rali

rali pœna: ideo, vt sint idonei ministri nouæ legis, debent à talibus abstinere. & dicit Augusti ad Pollentium, libro iiiij. transumptiuè in cap. quod autem. xxxij. q. i. quod David fuit præfigurator noui testamenti: ideo dicit glossa in capitulo. ideo, in figura istius temporis dictum est ei, Non edificabis mihi templum, &c. Et si propter homicidium repulsus fuit à constructione templi, multo potius à ministerio. Itaque homicida non admittitur ad sacra. & videtur in capitulo. i. de homicidio. & vide docto. in capitulo. sicurdis num. & in clementi, si furiosus.

Ad vñteriora procedendo in materia nostra dic, quo in sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum lennia Domino offeruntur, panis, & vinum aqua per mixtum in sacrificium offeruntur. quia utrumque ex parte Christi in passione sua profluxisse legitur, ut capitulo. primo & secundo de consecra. distinct. ij. & in vbi legitur: Nunc à Domino admoniti, & instruti sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus. In commissione enim vini & aquæ significatur plebis perfecta redemptio, ut capitulo. cum omne. de consecra. distinct. ij. & in concilio Cathaginensi legitur. In sacramento corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit; hoc est panis, & vinum aqua mixtum. Nec amplius in sacrificijs offeratur, quam devuis, & frumentum capitulo. in sacramento. de consecrat. distinct. ij. Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azimo? Respondet iuxta sanctum Thom. iij. parte, quod circa materiam huius sacramenti Eucharistie duo possunt considerari scilicet, quid sit necessarium, & quid conueniens. Necessarium siquidem est, ut sit panis triticeus, Cvt dixi sine quo non perficitur sacramentum; non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azimus, vel fermentatus, quia in utroque confici potest. Conveniens enim est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesie in celebrazione Sacramenti. Super hoc autem sunt diuerse ecclesiarum consuetudines. dicit enim beatus Gregorius in registro; Ecclesia offert azimos panes, eo quod domi-

nus sine villa commissione suscepit carnem: & peccat sacerdos in ecclesia Latinorum celebrans in pane fermentato. cap. per literas, de celebration. Missarum. Græci celebant in pane fermentato: sed consuetudo Latinorum rationabilior est propter multa. Primo, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit primo die azimorum, ut habetur. xxvij. Matthæi, & Marci. ix. & Luce. xxij. Secundo, quia panis est propriæ sacramentum corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est. Tertio, quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum huius sacramenti, ut refert Beatus Apostolus Paulus, primo ad Corinth. capit. quinto. Pascha nostrum immolatus est Christus: Itaque epulemur in azimis sinceritatis, & veritatis. Quarto, rationabilior est ritus consecrationis in azimis, quia est ritus ecclesiæ Romanæ, quæ ex institutione Apostolorum videatur, & certum est, suum ritum accepisse: quod est maximum argumentum contra Græcos. Vnde Innocentius: Id solum sufficit Latinis contra Græcos, quod Constantinopolitanam ecclesiam multarum heresum corruptio fermentauit: Romanam autem ecclesiam, supra Apostolorum fidei petram stabili soliditate fundatam, nulla prouersus heretica prauitatis procella potuit conuassare; sed illud semper integra fide seruauit, quod ab ipsis Apostolis accepit, qui eam præsentialiter sacris instruxere doctrinis, & ecclesiastici ritus regulam docuerunt. Consuetudo tamen Græcorum, ut dicit sanctus Tho. in iij. parte, habet aliquam rationem, & significationem, quam tangit Gregor. eo scilicet, quod verbum patris uitium est carni. † Et sicut in hoc sacramento non debet assumi, nisi panis de tritico, ita non debet assumi nisi vinum de vite. Et sicut dominus comparuit se grano frumenti, Ioannis xij. ita comparuit se viti, Ioannis xv. Ego sum vitis vera. In aceto non potest confici hoc sacramentum, ideo diligentibus studio vinum optimum querendum est; vitium tamen vini non maculat sacramentum. Quocirca siue mustum, siue acidum, non perfectè corruptum, in sacramentum

25

Kk 2 offera-

offeratur, sacramentum conficitur, & diuinitus consecratur. Sed vinum corruptum non est eiusdem speciei: & duplex est corruptio: quædam, qua tollitur optimum ipsum corrupti, & non esse simpliciter, ut pote in vino acido non perfecte. Estetiam quædam corruptio, qua tollitur esse simpliciter, sive esse speciei. Prima corruptio non tollit potentiam consecrandi; secunda vero sic. Vide de hoc Card. sancti Sixti in c. in sacramento. de consec. dicit. iij. & vide S. Tho. in. iiiij. idem de parte. quia si sit in via ad corruptionem, potest confici; peccat tamen consciens. Et sola admittance aquæ, & non alterius liquoris fieri debet: ut in dicto c. in sacramento. Et sic respondebis ad multum.

²⁶ Dicitur sacramentum Eucharistiae, quia Eucharistia est, & nominatur, ab Εὐ & χάριτι, quod sonat bona gratia; quia cum in omnibus sacramentis gratiam eius participemus; tamen in hoc sacramento totum est gratia, quod videmus, quod tagimus, & quod degustamus: & non tantum gratia est, quicquid in hoc sacramento est, sed etiam non nisi gratia esse potest. Quis enim dignis meritis, aut pretio digno, aut merito, hoc possit comparare, quod in solius sui dulcedine paravit pauperibus. unde in Ps. levij. Parasisti in dulcedine tua pauperi Deus. Item sacramentum vocatum est Eucharistia, sive gratia; quia, quod à gratissimo Deo, sic & gratissimis amicis paratum est, optimè gratia nomen accepit: quia gratissimus optima capimus, & paramus, ut in Can. iiiij. dicitur; Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Cum enim charorum sit inuenienter habitare per desiderium, non diceret, comedite, & bibite amici, nisi persuum corpus, & suum sanguinem, & diuinitatem eos penetrare quereret. Hoc etiam figuratum est. Hester. i. capit. vbi dicitur, quod Rex Assuerus tertio anno imponi fecit grande conurium cunctis principibus: Sic enim noster Assuerus, qui beatus interpretatur, tertio anno id est, tempore gratiae, quod antecesserat annus legis naturalis, & Mosaicæ, in quo in Agno Paschali fuit expesus, & figuratus; hoc ergo anno imperij sui tertio fecit grande conurium, scilicet, principibus, qui sunt, non nisi, quod digna sunt principi, cogitantes: quia ipsis parvuit hoc con-

uiuius,

uiuum, de quibus Lucr. xxij. Vos estis, qui permanistis
mecum in tentationibus meis. ¶ Vocatur etiam Eucharis-
tia, quia non nisi gratiam bonam operatur, & omnis suus
affactus optimæ gratiæ est effectus. de qua ad Hebr. xij.
Optimum est gratia stabilire cor; gratia enim, quæ in hoc
sacramento datur, cor hominis in bono stabilitur, & con-
ferratur. Item sacramentum Eucharistie est gratia super
gratiam, quasi cumulum continens gratiarum: confert enim
hoc sacramentum gratiarum cumulum & sanctitatis; ex cor-
pore quidem gratiam communionis omnium membro-
rum: ex sanguine quidem gratiam expiationis; ex anima
vero gratiam redēptionis; ex spiritu vero Christi grati-
am dat viuificationis, & virtutis, ex diuinitate confert gra-
tiā refectionis; ex toto signo sacramenti confert gratiam
eternæ beatitudinis. De gratia communionis dicit Apo-
stolus. i. ad Corinth. Panis, quem frangimus, nonne com-
municatio corporis est? quasi diceret, sic est. De gratia ex-
piationis ab omnibus peccatorum periculis dicitur ad
Heb. viij. Sanguis Christi mundabit conscientiam no-
stram ab operibus mortuis ad seruendum Deo viuenti.
Confert etiam gratia redēptionis, quæ est in anima
precio, quod pro nobis offertur in hoc sacramento: hoc
enim, ut dicit Ambrosius, est admirabile preium, cuius
pondere tota est redēpta captiuitas mundi, tartarea con-
fracta sunt claustra inferni, aperta est nobis ianua regni, &
nos sumus omnes liberati; quia preium animæ Christi
plus pondere intulit in thesauris patris, quam totum ab-
stulit humanum genus, de quo Ioan. xij. Maiorem hac di-
lectionem nemo habet; ut animam suam ponat quis pro
amicis suis. Et idem Ioan. x. Bonus pastor animam suam
dat pro ouibus suis. De gratia viuificationis ex spiritu
Christi dicitur Ioan. vj. Qui manducat me, & ipse viuet
propter me. item ibidem, spiritus est, qui viuificat. De gra-
tiā refectionis ex diuinitate intelligitur illud Isa. xvij. Su-
stollam te super altitudinem terræ, & cibabo te heredita-
te Iacob patris. Altitudo enim terræ est excellentia corpo-
ris Christi, in quo cibus est, & refectio per hoc, quod diu-
nitati est viuitum; & haec est hereditas Iacob, & omnium

ab initio Patriarcharum: quia omnes in fide, & benedictione huius sacramenti sunt vegetati, & refecti. Hoc est, quod omnes iuitans dominus dicit Math. xj. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati esitis, & ego reficiam vos. Sicut enim Christus in specie sacramenti nunc sacramentaliter se insuit nobis ad gratiam, ita secundum divinitatem insuit se nobis ad gloriam: gratiam enim, & gloriam dabit Dominus, ait Propheta: gratiam autem in praesenti, gloriam in futuro. ¶ Et dicitur Eucharistia, quia omnis gratia est contentuum. Dicitur etiam a Patribus sacramentum sacramentorum: Corpus enim Christi va est auri diuinitatis, ad Colo. c. ij. In ipso sunt omnes thesauro sapientie, & scientie Dei absconditi: De quo potest ponni illud, iij. Reg. viij. dixit dominus, ut habitarem in nebula; in hac enim nebula, id est, velamine specierum sensibilium statut habitare splendor diuinitatis ad nostram salutem. Nominatur enim hoc sacramentum donum, sumunus, quoniam in eo singulariter magnificentia diuina liberalitatis ostenditur. Perfectum plane fuit opus donationis huius sacramenti; quando nihil sibi priuatim retinuit, quod non nobis donauit: quod admirans beatus Augustinus ait: Mira in hoc sacramento Patris appare liberalitas, cui non sufficit, quod semel nobis filium in premium dedit, sed etiam nobis in quotidiano sacramento exhibuerit, ut tanto bono nec in vita, neque in morte creamus. Perfectum hoc est datum optimum, & donum perfectum descendens a patre luminum. O liberalitas omnipotentis Dei, omni laude dignissima, omnique gratiarum actione prosequenda. Sanè eleuata est magnificencia tua super cœlos: cum, quicquid in cœlo est gratia & gloria, totum nobis sub hoc diuinissimo sacramento donasti. Magna plane, & sublimia sunt haec munera. O fidelis anima, quid retribuendum censeas pro tanto & tam magnificentissimo munere, ac dono largitori? prosectorum non habes, ut retribuas, nisi tantum, ut diligas; quoniam quod per amorem datum est, neque melius, neque decentius, quam per dilectionem, rependi potest. Dilig ergo tota virtute tua tam benignissimum ac magnificen-

tissimum Dominum; cuius ad te tam ineffabilem charitatem pretiosissimo hoc munere experiris. Ponitur etiam hoc sacramentum à sanctis Patribus in genere cibi, & potus, sicut & ipse ait. vj Ioan. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: vere quidem dicitur, cibus est; vere dicitur nutritre, tum primo, quia nutrit cœlesti virtute, quæ nobilior est omni virtute humana, vel humani cibi, vnde Ioannis vj. Nos Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dedit vobis panem de cœlo verum; panis enim verus est, qui de cœlo descendit: hic enim panis vegetare habet, & nutritre ad vitam cœlestem. Item verus cibus dicitur, quia nutrit virtute cibi, quod conuenientius dicitur de cibo illo, quam de naturali cibo corporis: verus enim cibus dicitur ille, qui nihil habet sibi admistum, nisi cibum. Multa enim sunt admista cibo corporali, quæ non sunt de cibi veritate. Et ideo natura in nobis fecit instrumenta, quæ non cibum à vero cibo separent; ita quod solum verus cibus ad nutrimentum membrorum deseratur. In isto autem cibo nihil nisi verum & simplex est: nihil penitus de impuro, ac non vero cibo admistum habens; & ideo verus cibus, & potus vocatur. Dicitur autem verus cibus, quia est cibus vitæ: habet enim in seipso principium vitæ, ut dicitur Ioan. vj. Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendit. Dicitur etiam verus cibus, quia confert immortalitatem, & immortalitatis radicem. Ioan. vj. Qui maducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam; & ego resuscitabo cum in nouissimo die. Et inde habet, quod viaticum dicitur, quoniam itinerantes per mortale huius exilij desertum, usque ad stabilimentum immortalitatis, gloriamque perducit eternitatis, de quo beatus Ambrosius ait. Figura Dominici corporis præcessit, quando Dominus in deserto Patribus manna præbuit; quia sicut ille panis populum per desertum transeuntem ad terram promissionis duxit, ita hæc etca cœlestis fideles huius saeculi per desertum transeuntes in cœlum subuehit; vnde recte viaticum appellatur. Omnia etiam ore fidelium sacramentum vocatur, quia comunicare nos facit omnibus

membris corporis Christi, & omnibus sanctis. Sicut enim
in uno corpore Christi naturali & vero omnium mem-

brorum una fuit communicatio omnis boni, & gratiae; ita
in corpore mystico per corpus Christi verum omnes in
omnibus gratijs communicamus: de quo in Symbolo,
Sanctorum communionem, & Psal. cxvij. Partic; pem me

fac omnium custodientium mandata tua, & timentium

te. & Apostolus ad Col. i. Gratias agentes Deo Patri, qui

dignos nos fecit in partem fortis sanctorum. Ideo Damas-

cenus in. iiiij. sententiarum suarum ita ait: † Eucharistia,

communio dicitur; & est vere, quia communicamus per

ipsum Christo, & quia participamus carne eius, atque di-

uinitate; & quia communicamus, & vimur ad inuicem

per ipsam: quia enim ex uno pane assumimus unum

corpus Christi & unum sanguinem ad inuicem mem-
bra generamur, con corporati Christo existentes. Et Pro-

pheta Psal. cix. de domino dominorum summo omnium

sacerdote loquitur, dicens: Iuravit dominus, & non

penitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum or-
dinem Melchisedech. Dicitur autem sacrificium, secun-

dum sanctum Tho. iii. parte, in quantum memoriale est

passionis diuinæ, quæ acceptissimum sacrificium omni-

potenti Patri fuit, & gratissimum; de quo in Psal. exponi-

tur illud. Tunc acceptabis sacrificium iustitiae. Recte au-

tem illud sacrificium iustitiae appellauit Propheta, quoni-

am impleuit iustitiam, & in ipso omnes oblationes, & ho-

locausta perfecta sunt, & accepta Deo. & Malach. iiij. Pla-

cebit domino sacrificium Iuda, & Hierusalem Hostia vero

dicitur, & oblatio secundum eundem sanctum Thom.

in quantum continet ipsum Christum, qui est hostia, & ob-

latio salutaris. de quo ad Ephe. inquit Apostolus; tradi-

dit semet ipsum pro nobis, oblationem, & hostiam Deo in

odorem suavitatis: ab omnibus enim ponitur in genere

sacramentis: habet enim communem diuisionem cum cœ-

teris sacramentis, quæ est, iuxta Magistrum sententiarum,

inuisibilis gratia visibilis forma, siue visibile signum; cu-

ius imaginem gerat, & causa existat. Et in sacrificijs, siue

ante legem, siue sub lege Deo oblati, hoc sacrificium siue

obla-

oblatio, omni alio pretiosus, nobilis, atque acceptius est. Sed sicut preciosius, ceterisque potius est sacrificium, ita ampliori deuotione colendum, & reuerentia tractandum est, vt per doctores in cap. nihil in sacrificijs. de consecr. dist. i. Vbi dicunt doctores, quod Eucharistia, scut est sacramentum omnibus sacramentis præstantius, atque dignius, ita & sacrificium, & omnibus sacrificijs præstantius, quæ Deo vñquam oblata sunt.† Quæritur utrum licet sumere hoc sacramentum sanctissimum sub vna specie tantum, scilicet, panis, vel vini. de hoc in cap. compertus. de consecr. dist. ij. & ibi opt. glo. Respond. quod non est licitum; vt nec hoc licitum, quod hoc sacramentum detur sub vtraque specie populo Christiano, scilicet, sub specie panis, & vini, sed sub vna tantum, panis scilicet. Sacerdotibus tamen consecrantibus non licet sub altera tantum, sed sub vtraque necesse est. Et ita est consuetudo ecclesiæ, quia non communicat populum fidelem sub vtraque specie, sed sub altera tantum, scilicet panis, vt dixi. Et satis inuenitur auctoritate vniuersalis ecclesiæ hæc consuetudo habuisse robur, & originem, vbi hoc sacramentum reseruari præcipitur pro infirmis communicandis. vt in c. peruenit, & cap. presbiter. de consecr. dist. ij. vbi litera dicit; Presbiter Eucharistiam semper habeat paratam, & quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur. Et hoc quidem habetur in vj. Synodo vniuersali Constantiopolitana, vbi aperte conspicitur, illis temporibus usum vnius speciei fuisse apud populum laicalem: item ex xij. Concilio Toletano, quod præter dominici calicis haustum ministrabatur Eucharistia. Et non obuiat consuetudini nostræ, quod non reperitur ex statuto vniuersali decreta; quoniam non omnia, quæ ecclesia vniuersalis multa cum veneratione modo obseruat, prius publicata fuerunt, seu mandata scriptis; sed multa eorum sunt sola consuetudine introducta, vt in capit. ecclesiasticarum. xj. dist. vbi litera dicit. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam vero Apostolica traditione accepimus, per successores in ministerio confirmatas; quasdam vero consuetudine robora-

tas approbavit usus. in capit. in his ea. dist. legitur. Etiam in his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut praevaricatores diuinorum legum, ita & contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. & videbis de ista materia Doctores in d.c. comperimus, de consec. dist. ij. & ibi praecepit videbis doctissimum illum Cardinalem S. Sixti, in omnibus sequentem vestigia beati Thomae. Itaque prouidet ordinatum est, ut populus non communicet sub utraque specie, propter plures causas sufficiencissimas, vt per Doct. in d.c. comperimus, & prouide ordinatum est, ut obseruetur consuetudo sancte matris Romanae ecclesiae: sacerdotibus autem consecrantibus non licet sub altera tantum, sed sub utraque specie. vt in d.c. comperimus, vt dixi.

¶ Et an liceat hoc sacramentum singulis diebus frequenter? Vide tex. in cap. quod dicte de consec. dist. ij. vbi hinc Augustini dicit: Quod die Eucharistie communionem accipere, ne claudio, neque vituperio; omnibus tamen dominicis diebus communicandum horror. Dic secundum S. Thom. in iij. parte: Quod circa usum huius sacramenti duo veniunt consideranda: Vnum quidem ex parte ipsius sacramenti, ex qua parte nulli dubium est, quin sit utile ipsum continue accipere: Et ideo Ambrosius ait in libro de sacramentis: Quoties effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorum, debeo semper accipere, quia semper pecco. Secundum, quod est considerandum circa usum huius sacramenti, est ex parte sumentis, videlicet, quod cum summa ad hoc sacramentum accedat reverentia: Et ideo, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniret, laudabile est, quod quotidie sumat. Vnde Ambrosius, Accipe quotidie, quod tibi proft; sic viue, vt quotidie merearis accipere. Itaque quotiescumque se homo paratum inuenit, accedat ad sanctissimum sacramentum. Pertinet ergo ad reverentiam huius sacramenti, vt inquit sanctus Thomas, quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstineatur. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana assumptione feruorem amoris augeri, & reue-

Etiam
otura,
nenda
& con-
sunt.
us, de-
illura
beati
s non
assu-
ouide
nates
us no
d. c.
quen-
hiet
onem
n Do-
ndum
menti
ipius
& vtile
libro
in re-
a sem
ca v-
licet,
eren-
ueni-
osius,
otidie
atum
tinet
ctus
abf-
retex
reue-
rea-
tua-
m
rentiam non minui, talis deberet quotidie communicare. Quare sacerdos, & unusquisque alius videtur, quantum ad hoc, suo iudicio relinquendus : faciat unusquisque, quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Nec enim litigauerunt inter se Zachaeus, & ille Centurio, cum alter illorum gaudens suscepit Dominum, alter vero dixit: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum : ambo saluatorem glorificantes, sed non eodem modo. ¶ Et 32 sacerdos quando est absque peccato mortali, & celebrare potest, & non facit, priuatam Trinitatem gloria: secundo, angelos in suprema Hierusalem laetitia; tertio, homines in ecclesia militante adiutorio, & venia; quarto, animas in purgatorio subsidio & gratia, seipsum priuat oratione mentis, informatione intellectus, verborum veritate, famae claritate, desideriorum puritate, & omni stabilitate. Hac Beda venerabilis, ut refert, Cardinalis sancti Sixti in d.c. quotidie. Amor autem & ipes praferuntur timori; unde cum Petrus dixit: Exi a me Domine, quoniam peccator homo ego sum? respondit Iesus: Noli timere. Et qui accedit ad sacramentum, non solum proprium commodum querit, immo & querit gloriam Dei; representare enim intendit illam summam charitatem, qua propter nos Dominus passus est in cruce: præterea illam summam potentiam, qua Christus, Deus & homo, sub tantilla specie continetur. Et dicit S.Thomas, ut refert Cardinalis sancti Sixti in d.c. quotidie, quod cum in hoc maxime attendatur gloria Dei, & bonitas, quod se creaturis pro capite eorum communicet; magis videtur ad gloriam Dei pertinere, quod aliquis ad communionem accedat, quam quod abstineat.

Congruebat hoc sacramentum figurari ratione difficultatis, quia cum inter cætera credibilia sit difficilimum ad credendum; conueniebat, ut manuductione figurarum homines assueficerent ad hoc, figurali quadam manuductione. Et ratione etiam significationis fuit congruum hoc præfigurari. ¶ Representat enim hoc sacramentum, & continet Christum pauplum, quo datur vita fidelibus. Vel sic, ut arguit sanctus Thomas: Hoc sacra-

sacramentum est specialiter memoriale passionis Christi,
sed passionem Christi præcipue oportebat præfigurari,
per quam nos redemit, ut fides antiquorum ad redempto-
rem referretur; ergo præcipue conueniebat hoc sacra-
mentum præfigurari. Ideo dico, quod agnus paschalis fuit præ-
cipua figura simpliciter huius sacramenti. Pro cuius decla-
ratione notabis cum sancto Tho. in iij. parte, quod in hoc
sacramento tria considerare possumus, scilicet illud, quod
est sacramentum tantum, ut panis & vinum; & id, quod
est res, & sacramentum, velut corpus Christi verum; & id,
quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti.
Quantum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, po-
tissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchis-
dech, quando panem, & vinum obtulit Abraham. Genes.
xiiij. & capit. in calice, de consecr. dist. ij. Quantum au-
tem ad Christum passum, qui continetur in hoc sacra-
mento, figure ipsius fuerunt omnia sacrificia veteris testamen-
ti, & præcipue sacrificium expiationis, quod erat solennissi-
mum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua figu-
ra manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem, ut
dicitur Sapientia. xv. Sicut & gratia huius sacramenti,
quantum ad omnia, reficit mentem. Sacramentum excha-
ristiae conuenienter fuisse præfiguratum per manna, vide
docto. in capit. corporeum de consecr. dist. ij. Sed agnus
paschalis quantum ad tria præfigurabat hoc sacra-
mentum; quantum ad primum, quia manducabatur cum pa-
nibus azimis, secundum illud Exod. xij. Edent carnes, &
azimos panes. Quantum vero ad secundum, quia immo-
labatur ab omni multitudine filiorum Israel decima qua-
ta luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter ini-
nocentiam dicitur agnus. Quantum vero ad effectum,
quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filii Isra-
el à deuastate angelo, & educti de Aegyptiaca seruitute: &
quantum ad hoc ponitur figura huius sacramenti præci-
pue agnus paschalis, quia secundum omnia ipsum repræ-
sentat.

34 † Duobus enim modis instituit sacramentum corporis,
& sanguinis, sancto scilicet, & precepto; facto, quando post
typicum

typicum agnum corpus, & sanguinem suum consecrauit,
& discipulis in cœna porrexit: quæ institutio habetur in
capit. quia corpus de consecr. dist. ij. Vbi litera dicit; Quia
corpus assumptum ablatus erat ab oculis, & illaturus
syderibus, necessarium erat, ut die cœna sacramentum
nobis corporis, & sanguinis consecraret, &c. Præcepto,
quoniam mandauit ab alijs sic faciendum, dicens, hoc fa-
cite in meam commemorationem. Et videbis tex. beati
Hieronymi in capit. nec Moyles, & cap. accipite, de con-
secr. dist. ij. vbi legitur. Neque Moyses dedit vobis panem
verum, sed dominus Iesus ipse conuiua, & conuiuum
fuit, ipse comedens, & qui comeditur. Dixit Christus dis-
cipulis; Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Post-
quam typicum pascha fuit completum, & agni carnes
cum Apostolis comederat, assumpsit panem, qui confor-
tator est hominis, & ad verum pascha translatis sacra-
mentum; ut quomodo in præfiguratione eius Melchisedech
panem & vinum offerens fecerat; ipse quoque in veritate
sui corporis & sanguinis representaret. Itaque Christus
idem est sacerdos, & sacrificium. Magna profectò miseri-
cordia Dei in huius mensæ sacramentalis institutione
ostensa est, in qua carnem suam ad manducandum, & san-
guinem suum ad bibendum nobis proponit. Pro quo no-
tandum, quod multos gradus diuinæ largitatis, & magnis
ficiencie suæ erga nos distinguere possumus. Primus, om-
nia subiecti sub pedibus eius. psal. viij. Item largitus est
homini ducēs, Princes, & Barones curiæ suæ angelorum
in ministerium salutis suæ, ad Heb. i. Omnes sunt admi-
nistratori spiritus, in ministerium missi propter nos, &c.
Item quia largitus est seipsum homini multis modis. Pri-
mo cum se dedit in sœcūlum in incarnatione per assump-
tionē nostræ humanitatis. Ex inaniuit semet ipsum formam
serui accipiens, ad Philip. ij. &, parvulus natus est nobis,
& filius datus est nobis. Isai. viij. Secundo dedit se ipsum
in magistrum & verbo, & prædicatione, Ioan. xij. Vos vo-
catis me magister, & domine, & bene facitis; sum etenim.
Tertio dedit se in ducem per exemplum in operatione,
Ioan. xij. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum
ego

ego feci, &c. & Exod. xv. & in psal. lxxvij. Dux fuisse in misericordia populo tuo, quem redemisti. Quarto dedit se ipsum in pretium in passione. j. ad Corinth. xvij. Empti enim estis pretio magno³⁵, &c. Ultimo dat se ipsum in cibum quotidie, Ioan. vj. Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. In quo singulariter magnitudo diuine misericordiae relucet, Psal. xc. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator dominus, escam dedit timentibus se, & Ioan. vj. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Et si per negligentiam aliquid de sanguine Christi stillat in terram, vide tex. in cap. 35 per negligentiam, de consecra. dist. ij. & vide cap. seq. Et quare in specie panis & vini sacramentum suum Christus nobis ministravit, vide tex. & docto. in cap. quia passus, de consecra. dist. ij. Et dum hostia frangitur, passio Christi ac memoriam reddit, cap. cum frangitur, de consecra. dist. ij. & in eccl. domini etiam communionem debemus accipere cap. in eccl. domini, de consecra. dist. ij. † Et licet angelus sit superior homine natura, & gratia, & officio, Christus tamen non dedit angelis potestatem conficiendi corpus Christi, ut per tex. & docto. in cap. quid sit, de consecra. dist. ij. & ibi examinant, an corpus Christi possit esse in pluribus locis localiter. † Et aduerte, quia unitas perfecta est inter nos, & Christum, cap. in Christo. il. ij. & ibi docto. de consecra. dist. ij. & ibi dicitur, Caro mea vere est esca, & sanguis meus vere est potus; qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Ioannis vj. Et in hac participatione corporis, & sanguinis Christi, Christo incorporamur, & unimur quia qui sumit corpus Christi, Christus est in eo. Itaque participatione huius sacramenti non tantum efficiuntur unum cum Christo unitate voluntatis, per conformitatem in volito nihil aliud volendo, nisi quod Deus vult, sed unum quodammodo unitate naturali, inquantum per hoc sacramentum manet in nobis Christus secundum vitramque suam naturam. † Sed notabis secundum Cardinalem sancti Sixti in dicto capit. in Christo. il. ij. de consecra. dist. ij. quod unitas, qua unimur Deo, duplex videtur

videtur distingui à doctoribus in d. capit. in Christo. Vna est voluntatis, & hæc est duplex; vna, qua per inhabitau-
tem gratiam sic vnimur Deo in hac vita, ut ab eo non dis-
sentiamus, alia, qua vniuntur eis sancti per gloriam in alia
vita, ut nihil velint, vel velle possint, nisi quod ipse Deus
vult. Alia est vnitas naturæ, vel naturarum, & ista vide-
tur distingui duplicitate; vna est per assumptionem car-
nis nostræ in utero virginis, in qua factus est nobis cōfor-
mis in natura. Altera est per participationem corporis,
& sanguinis Christi in sacramento; in qua secundum
utramque unitatem voluntatis vnimur patri & filio &
spiritui sancto; per utramque unitatem naturæ vnimur
proprie filio mediante quodammodo vnimur patri, &
spiritui sancto. Sane si Christus non assuplisset natu-
ram nostram, & coniunxisset diuinæ naturæ suæ, cu-
ius gratia mediator dicitur, non esset talis perfectio vni-
tatis inter nos, & Deum. Ideo de veritate corporis, &
sanguinis Christi nulli ambigere licet, capit. in quibus,
de consecra. dist. ij. Quid hic queris naturæ ordinem,
in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Chris-
tus partus ex virginie? vt in d. capit. in quibus. Item Ams-
bro. in libro de officijs; Ante benedictionem illa species
nominatur, post benedictionem Christi corpus signifi-
catur. Item in illo sacramento Christus est. Item, qui man-
ducauerit hoc corpus, fieri ei remissio omnium peccato-
rum, capit. ante benedictionem, de consecra. dist. ij. Item
sub specie panis & vini inuisibilis Christi carnem, &
sanguinem honoramus. cap. nos autem, de consecr. dist. ij.
Et dic, panem & vinum, quæ in altari ponunt, post
consecrationem non solum sacramentum, sed etiam ve-
rum corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse;
& sensualiter non solum sacramentum, sed in veritate ma-
nibus sacerdotum tractari, fragi, fidelium dentibus atteri,
vt in cap. ego Berengarius, de consecratio. dist. ij.

Tertium sacramentum est eucharistia (vt dixi) vt sicut
in vita corporis, postquam homo natus est, & vires sum-
psit, necessarius est ei cibus, ut conseruerit, & suspen-
tetur;

38 tetur; ita in vita spirituali post habitum robur, necessarius est ei cibus spiritualis, qui est corpus Christi. Ioau. vi. Nisi manduaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. & Ioan. in canonica. capit. i. ait. Sanguis Christi Iesu emundat nos ab omni peccato, quia sacramenta nouæ legis efficaciam habentæ passione Christi. Et ideo secundum ordinationem ecclesiæ quilibet Christianus semel in anno debet recipere corpus Christi, dignè tamen, & mundè; quia, ut dicit Apostolus. i. ad Corinth. xj. Qui manducat, & bibit indigne, scilicet, cum conscientia peccati mortalis, de quo nos confessus est, si sit copia sacerdotis; iudicium sibi manducat, & bibit. vide tex. in. c. omnis, de pœnitent. & remis. in cœna domini etiam communionem debemus accipere. cap. cœna domini. de consecra. dist. ij. & in. c. cum omni, de consecr. dist. ii. legitur. Calix dominicus vino & aqua permixtus debet offerri; quia videmus in aqua populus intelligi, in vino vero ostendit sanguinem Christi.

In ultimo instanti prolationis verborum, quando sacerdos dicit. Hoc est enim corpus meum, & sic post consecrationem licet species panis, & vini remaneat, tamen non est ibi realiter, nisi corpus & sanguis Christi, & idem corpus, quod natum est de Virgine, quodque pependit in cruce, & possum est in sepulchro, quod surrexit, & in celum ascendit, & sedet ad dexteram Dei Patris, & quod venturum est iudicare viuos, & mortuos, in altari nunc est exclusa passibilitate. capit. omnia, capit. ego Berengarius, & cap. quid sit sanguis. de consecra. dist. ii. ibi docto. Ita que in isto altissimo sacramento accidentia sunt sine subiecto, puta quantitas, quæ fuit in pane, odor, color, & sapor, contra eorum naturam, virtute dinuia; quia in hoc altissimo sacramento oportet aliiquid esse supra naturam, ut intellectus noster alluecat ad ea quæ sunt fidei credenda. Est ergo corpus Christi in hostia consecrata, & in omnibus hostijs consecratis, & est corpus Christi in qualibet particula hostiæ consecrata. Itaque substantia panis & vini definit ibi esse; transubstantiatur enim in corpus & sanguinem Christi; & tamen ipsorum accidentia ibi remanent,

uent, scilicet sapor, & color, & pondus; & sub illis speciebus, id est, accidentibus, est corpus Christi, ut dixit Hosti. in summa sua, in tit. de conse. eccl. §. & quando. Et in cap. singuli, de consecr. dist. ij. dicitur: Corpus Christi in singulis portionibus singuli totum accipiunt; & totus Christus est in qualibet parte specierum panis, & vini. Latè hoc examinat Cardinalis sancti Sixti de mente omnium Doctorum in cap. singuli, de consecr. dist. ij. & vide etiam rex. & Docto. in cap. vbi est pars. de consecr. dist. ij. adsit, & omnis quæstio soluta manebit. Itaque prober se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, id est, ad suam condemnationem sumit, j. ad Corinth. xj. vt superius dixi. Et in sacrificio, vt iam dixi, aqua vino miscetur, c. in calice, de consecr. dist. ij. quia Moyses sacerdos mandato Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei, & petra erat Christus; redundat aqua in calice, salit aqua in calice, salit sanguis in vitam æternam. Item de latere Christi fluxit sanguis, & aqua; aqua, vt remundaret, sanguis, vt redimeret. Quare de latere? quia unde culpa, inde gratia; culpa per fœminam, gratia per Christum. Sed dices, quando ergo Melchisedech panem, & vinum obtulit Abraham, quid ibi vult admistio aquæ? dico, vt dixi, corpore Christi mortuo fluxerunt sanguis & aqua, Ioan. x. & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, id est, anima Christi, aqua, & sanguis; & hi tres vnu sunt, Ioan. in j. cano. cap. v. Sed expressum non habemus, quod Melchisedech obtulerit aquam Abrahæ, præsumimus tamen, quod vinum lymphatum obtulit, ideo forte, quia fatigatis non purum vinum, sed cum aqua mixtum solemus offerre. Et prohibitum erat sacerdotibus in templo, ne vinum purum biberent, bona glo. in d. c. in calice.

† Crebra igitur huius sacramenti perceptio non tantum 40
venialia tollit peccata, & poenam mortaliū, quorū iam
poenitentiam egeris, verum etiam excellenter auget gra-
tiam Dei, ita vt videatur anima incorporata Christo. Imo
Doctor Angelicus in iij. parte expresse dicit, hoc sanctissi-
mum sacramentum vivificare mortuos: quod fit confe-

L1 rendo

rendo primam gratiam ex mente diui Augustini. de hoc
videbis sanctum Tho. iij. p. quæst. lxxix. art. iiij. & q. lxxx.
art. iiij. & in. iiij. sententiarum dist. xi. q. j. art. iij. Et idem
tenet Durandus in. iiij. dist. ix. q. iiij. Idem etiam Adria-
nus in. iiij. prima questione de eucharistia. denique
est communis opinio Theologorum præter Ioan. Maio-
rem. Imo etiam Sanctus Tho. super Ioan. cap. ij. super ver-
ba illa, quæ dixit dominus discipulis suis de Lazaro, solu-
tecum. &c. tenet de omnibus sacramentis hoc idem, quo
de eucharistia. ¶ Et quia Christus in carne assumpta non
erat manusurus nobiscum personaliter, sed ascensurus in
celum, ideo in die cœnæ instituit sacramentum eucha-
ristia; ut ille, qui semel oblatus est pro nostra redēptione, in
memoriam passionis suæ quotidie in sacramento offer-
tur; quod à sensu corporeo non percipitur, sed fide, & in
tellesto comprehenditur; sicut ille, qui per baptismum
mutatur de malo in bonum. cap. quia corpus, de consecra-
tione distinct. j. & ita, ut dixi, iteratur quotidie hæc oblatio; si-
cet Christus semel passus sit; quia quotidie peccamus
& ideo, quia quotidie labimur, Christus quotidie mystice
pro nobis immolatur intra sanctam ecclesiam catholicam
ut in cap. vtrum, de consecr. dist. ij. ubi legitur; Caro ma-
vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: alioquin
quonodo magnum erit; Panis, quem ego dabo, caro ma-
est pro mundi vita; nisi vera sit caro? Sed quia fas non est
Christum vorari dentibus, voluit dominus panem & v-
num hoc in mysterio, vere carnem suam & sanguinem
suum consecratione spiritus sancti potentialiter creari. I-
ad transubstantiationem tota trinitas operatur; Cardina-
lis in cap. corpus, de consecr. dist. ij. Et voluit Deus quo-
die pro mundi vita mystice immolari, ut sicut de virginis
per spiritum sanctum vera caro sine coru creatur, ita pe-
cundem ex substantia panis & vini mystice idem corpo-
rum Christi consecratur. Corpus Christi & veritas, & figura
est; veritas, dum corpus Christi, & sanguis virtute spiritu
sancti in virtute ipsius ex panis & vini substantia efficitur.
Figura vero est id, quod exterius sentitur. Et substancialis
panis conuerti in substantiam corporis Christi, non ei-

de hoc
q. lxxx.
Et idea-
n Adra-
denique
i. Maio-
per ver-
o, solu-
n, quo-
pta no-
furus n
euchan-
tione, p
offensio-
ne, & m
otifmu-
onsecon-
latio, l
ccamus
moyfis
holicam
caro me-
alioque
caro me-
non el
em &
nguine
creari, l
Cardine
is quo-
e virgini
r, ita po-
corpo
& figura
spiritu
efficitur
bstatiac
, non el
alioque

aliud (vt dixi) nisi quia in ultimo instanti prolationis verborum, quando sacerdos dicit, hoc est enim corpus meum, in hoc ultimo instanti, virtute diuina desinit esse substantia panis, & sic cedit ibi corpus Christi, sicut erat in cruce seclusa passibilitate; & non potest aliter fieri, quia sic Deus eternus ordinavit, vt dixi.

Et † Missa omni die debet celebrari in ecclesia secundum Innocentium, & Cardinalem in cap. iteratur, de consecra. dist. ij. quinque de causis; primo, quia semper oportet esse paratam medicinam contra quotidiana peccata. Secundo, vt lignum vite semper sit in medio paradisi. Tertio, vt nobis Christus semper vniatur sacramentaliter, & nos ei spiritualiter. Quarto, vt sit apud nos iugis memoria passionis eius. Quinto, vt vero agno, loco typici quotidie utamur. De utilitate memorie passionis Christi diximus, ut videbis docto. in cap. semel Christus, de consecra. dist. ij. Sed repetimus etiam nunc aliqua pro utilitate materiae iuxta illud, quod notauit Archid. in d. cap. iteratur. quod † memoria passionis Christi prodest nobis ad multa; obscurat enim gaudia mundi; in cuius signum, ut dicitur Luca. xxij. sol obscuratus est. quod moraliter significat, quod cogitatio passionis Christi obscurat nobis gloriam, & prosperitatem huius mundi. Secundo, tremorem incutit; in cuius signum passionis tempore factus est terremotus magnus, habetur Matth. xxvij. per quod significatur, quod corda nostra in memoriam passionis Christi debent timere, & tremere, considerata tanta humilitate Christi patientis: timentes, ne vacui reddamur fructu passionis sue. Tertio, duritiam cordis emollit: in cuius signum tempore passionis petrae scissae sunt, Matth. xxvij. Quarto, a peccato suscitat, in cuius signum tempore passionis Christi monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, Matth. xxvij. Quinto, a mortibus demonum sanat: quod figuratum fuit, Nume. xxj. ubi dominus dixit Moyse, fac serpente, & erige eum in palo: quicunque aspicerit eum, viuet. Sexto, labores penitentiae dulcorat: quod significatum fuit Exod. xv. ubi dicitur,

Ll 2 quod

quod ostendit Dominus Moysi lignum, quod cum missis
set in aquas Marach, dulcorata sunt. Septimo, liberata
morte eterna, quod significatum fuit Iosue vi. vbi dicitur,
quod Raab meretrix per filum coccineum pendens
in fenestra, liberata est. Filum coccineum, quod iubeum
est, significat passionem; fenestra cor nostrum designat.
Itaque (vt dixi) Christus in passione sua dicitur immolatus.
Et passio sua conuenienter dicta est sacrificium, unde
Apostolus ad Ephe.v. Tradidit semetipsum pro nobis ob-
lationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis. † Pro cu-
ius intelligentia notandum est, quod sacrificium dicitur
aliquid factum ad honorem propriæ Deo debitum ad eum
placandum. Et inde, vt Augustin.x. de ciuitate Dei dicit,
verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta
societas Deo inhæreamus, relatum ad illum finem boni
quo veraciter beati esse possumus. Christus autem se
ipsum obtulit in passione pro nobis voluntarie, & ha-
ipsum opus fuit Deo maxime acceptum, vt pote ex charita
te proueniens. Vnde manifestum fuit, quod passio Chri-
sti fuit verum sacrificium; &, vt dicit sanctus Tho. iiiij. pa-
upliciter celebratio huius sacramenti Eucharistie dicitur
Christi immolatio. Primo quidem, quia celebratio huius
sacramenti imago est quadam representatiua passionis
Christi, quæ est vera immolatio. Vnde Ambros. super ep-
istolam ad Hebr. x. semel oblata est hostia ad salutem sa-
piternam potens. quid ergo nos? nonne per singulos die-
offerimus ad recordationem mortis eius? Alio modo, que-
rum ad effectum passionis; quia scilicet per hoc sacra-
mentum efficiuntur participes fructus dominice passionis.
Iacobus frater Domini, & Basilius Cæfariensis addiderunt
nobis Missæ celebrationem, cap. Iacobus, de consecr. di-
j. itaque dederunt ordinem. Verba enim, quibus Christus
corpus conficitur, ab ipso Domino sunt tradita, vt dixi-
mus. vide c. Ecclesiasticarum, xj. dist. vide de Missâ in
de horis canonicis. vbi multa videbis.

Mysterium nostræ salutis totum comprehenditur
sacramento Eucharistie, ideo tale sacramentum præce-
ris agitur cum maiori solennitate. De ratione singularium
partium

partium Missie, vide sanctum Thom. iij. parte. quest. lxxxij. arti. iiiij. & vide Cardinalem in capit. primo, de celeb. missarum.

Et Græci dicunt, quod hoc sacramentum est tantæ necessitatis, quod pueris debet dari, sicut baptismus: quod est falsum, quia in sumente hoc sacramentum requiritur actualis deuotio, & reuerentia, quæ non sunt in pueris. Et ideo verbum, quod importat præceptum, tantummodo intelligitur de adultis, quibus necessarium est ad salutem hoc sacramentum eucharistiæ accipere, saltem in voto, si non possit haberi in re. Et pro infirmantibus presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, capit. presbyter. de consecr. dist. ij. Et Eucharistia, & chrisma debent fideliter custodiri. Petrus de Ancha. in c. i. de custodia eucharistiæ. Et calix ex auro, ex argento, ex stanno fiat. cap. vt calix, de consecr. dist. i.

† Altaris etiam sacrificium non in serico, sed lineo pan. 45
no conseretur, sicut corpus domini nostri Iesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit, ut in capit. consulto,
de consecra. dist. i. vbi legitur. Consulto omnium statuimus,
vt sacrificium altaris non in serico panno, aut intin-
eto quisq; celebrare audeat Missam, neq; præsumat; sed in
puro lineo, vel linteo, ab episcopo consecrato, terreno li-
no. s. procreato, ac cōtexto, sicut corpus domininostri Iesu
Christi in syndone linea munda sepultum fuit: ideo corpo-
ralia debet esse linea certa ratione. De ære, aurichalco non
fiat calix. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præsu-
mat Missam cantare, cap. vt calix, de consecra. dist. i. & c.
vasa. Et qua hora sint Missarum solennia celebranda, vi-
de tex. in c. nocte, de conf. dist. j. & in cap. consulisti, de
celebratione missarum, &c in cap. ex parte, eo. titul. ibi quo-
que videbis, quot missas in die sacerdoti celebrare licet. 46

† Corpus Christi, & sanguis tandiu durat, quandiu du-
rant accidentia panis, & vini. Ideo deber diffiri cibus per
tantum tempus, quo verisimiliter illa accidentia, & per
consequens Christi corpus, non sit amplius in corpore
recipientis. Ista est communis opinio secundum Panor.
in capit. ex parte, de celebra. missarum. & vide S. Tho.

iii. p. q. lxx. art. viij. ad sextum. & vide tex. & docto. in tribus de consec. dist. ij. sed dicit D. Thom. quod per contrariam confuetudinem dictum caput est abrogatum. Et Paulus Apostolus in cap. x. ad Hebrae. dicit; Vna oblatione consummavit in sempiterni sanctificatos. & aliqui insensati tollunt sacrificium Missæ. Sed non ideo tollendum est sacrificium Missæ. Iqua est eadem hostia, & ideo semper Deus illa placatur: aliter tamē nunc exhibetur, hoc est, non cruento, sed incruento modo; quia corpus resurgent à mortuis iam non moritur, & mors ultra illi non dominabitur. Itaque hic, id est, in ista oblatione est sacramentum, quia signum rei sacre, & eiusdem contentuum, collatum; & est sacrificium, quia estidem cum alio antequam aliter exhibito. Et in illa autoritate superius dicitonit Apostolus differentiam inter Christum, & sacerdotem legalem. Nam sacerdos legis non per unam hostiam, sed per plures; neque semel, sed sape poterat auferre pacata; Christus vero dominus, & proprius, & verus Pontifex una hostia, hoc est, semel perfecit usque in finem sanctificatos, eos Deo coniungendo, & copulando. Vna nam oblatione facta in cruce sufficiens est, propter quod omnes sacrificia legis cessare debent. Vna enim oblatione, id est, merito suæ unica passionis, seu immolationis in cruce consummavit; id est plene redemit, & quantū in se est, ad perfectionem adduxit in sempiternum sanctificatos, id est, electos, seu omnes, qui in hoc seculo per gratiam sanctificantur. Vna oblatione consummavit, id est, perfecit, quod secundum sacrificando, reconciliando, & coniungendo nos Deum, quia hostia Christi, qui Deus est, & homo, habet virtutem eternam sanctificandi. Et ut sanctificaret Iesus per propria sanguinem populum, extra portam passus est, ut in Hebreo. xiiij. Itaque per virtutem passionis suæ Christus intra ecelestia sancta nos introducit ad patrem. Et ideo sumus sub lege, sed sub gratia, ut per Apostolum ad Romanos. vj. Sed tempore nouæ legis manent præcepta moralia, quod sunt de dictamine rationis rectæ; propter quod non sumus absoluti ab eorum obligatione. Ideo ait Apostolus liberati autem à peccato, servi facti eis iustitiae, i. obligati

ad iustitiae operationem. Et illud, quod dicit ad Rom. iii. arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis, sic intellige, ut diximus in prima parte sermonis; scilicet in prima hominis iustificatione; quia de illa loquitur Apostolus. Et Iacobus in Cap. iiij. loquitur de secunda iustificatione; quia per bona opera meremur amentum gratiae, ut dicit Petrus in canonica, & Ioannes in Apocalypsi, ut dixi in prima parte sermonis. ¶ Precepta autem moralia, quae ordinantur ad bonos mores, non solum manent in novo testamento, sed etiam per euangelica Christi consilia persiciuntur, & ad salutem requiruntur, iuxta illud Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Eadem enim fides est fidelium noui ac veteris testamenti; quamvis tempora sint mutata, & fides nobis sit magis explicita: quod enim illi futurum credebant, nos factum credimus. Ipse quoque habitus fidei, qui est virtus Theologica, est unus in specie in omnibus fidelibus, qui vnde fuerunt, sunt, & erunt; & propter formalem obiecti unitatem, quod est veritas prima, propter quod credimus omnia, quae cadunt sub fide. Patet ergo, quia id, quod ait Apostolus in d. cap. ad Rom. iii. ex fide, & perfidem, sit idem re, quamvis in ipso modo loquendi videatur distinctio: Apostolus namque frequenter mutat prepositiones, & modum loquutionis in eodem sensu. Quia vero ex predictis, ac similibus verbis imponebant Iudei Paulo, quod esset legis destructor, propterea Apostolus se excusans adiecit; Legem ergo (Mosaicam) destruimus per fidem & euangelium, ut nobis imponitur absit. Sed legem statuimus, id est, approbamus ac roboramus pro statu, ac tempore. Cum ergo lex vetus fuerit via, ac dispositio ordinaria ad euangelicam legem, non dicitur destrui, sed adimpleri, ac perfici euangelica lege superueniente; cest sat tamen quantum ad modum prioris obseruantiae. Vnde Ambrosius dicit: Non destruitur lex, cum impleta secundum spiritum, cessat secundum literam; quia hic, scilicet in novo testamento, gratia fidei est, qua impletur lex, quae sine fide esset infirma; firmatur enim lex, quoniam ceremonialia spiritualiter implentur, & quod minus in

„ moralibus continebat, in euangelio additur; & tunc, quod
 „ promittebatur futurum, fides aduenire testatur. Tollit
 „ autem litera occidens, & moralia literaliter manent: prop-
 „ ter quod ait Saluator: Non veni soluere legem, sed adim-
 plere.

DE POENITENTIA.

48 **Q**uartum † sacramentum est Pœnitentia; ut enim
 contingit in vita corporali, quod quandoque qui
 infirmatur, & nisi habeat medicinam, moritur; ita & in vi-
 ta spirituali quis infirmatur per peccatum; unde necessa-
 ria est medicina ad recuperandam sanitatem; & haec ei
 gratia, quæ confertur in Pœnitentiæ sacramento. In Pœ-
 nitentia tria debent esse; Contritio, quæ est dolor de pe-
 cato cum proposito abstinenti; Confessio peccatorum
 cum integritate, & Satisfactio, quæ est per bona opera. Per-
 fecta Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter suffe-
 re: In corde enim contritio, in ore eius confessio, in oper-
 tota humilitas, & satisfactio: haec est fructifera Pœnitentia:
 Sola autem cordis contritione, & secreta satisfactione
 absque oris confessione non potest Christianus Deoli-
 tis facere, ut in cap. i. cum sequentibus capit. de pœnit. dist. i. cap. ecce, &c.
 pœnitentiam, de pœn. dist. iiij. vbi dicit Ambrosius. Pœni-
 tentia est mala præterita plangere & plangenda iterum non
 committere; & ibi dicit gl. Pœnitentia, id est, gratia, quæ
 vere pœnitenti infusa est, facit eum præterita plangere,
 & eum munit, ut caueat, ne committeret, quæ sicut: Et quod
 hic traditur potius est effectus Pœnitentiæ, quæ definitio-

Quem sacerdos iudicat, Deus iudicat, cuius personam
 in ecclesia gerit, cap. scelerior, de pœni. distinct. iiij.

50 **†** Est autem triplex pœnitentia, scilicet, solennis, pub-
 licæ,

līca, & secreta. Solennis pœnitentia est, quæ per episcopum solenniter in quarta feria cinerum indicitur propter peccata enormia, & publica, l. dist. c. in capite. & in pontificali agitur. Alia est pœnitentia publica, quæ à sacerdote imponitur. c. si quis. iij. q. i. Tertia est pœnitentia priuata, quæ quotidie imponitur, cum quis peccata sua sacerdoti sacramentaliter constitetur. xxvj. q. vj. cap. presbiteri. ij. q. i. c. si peccauerit. Forma huius sacramenti, sunt verba absolutionis, dum sacerdos dicit; ego te absoluo. Minister huius sacramenti est Sacerdos. Effectus huius sacramenti est abolitio à peccatis, liberatio à pœnis inferni, & restitutio diuina gratiæ.

+ Triplex est confessio vera, Mentalis, quæ est recognitio peccati coram Deo in corde: & hæc fuit tempore legis naturæ, scilicet statim post peccatum Adæ. Secunda Ceremonialis confessio, scilicet quod, peccans tali peccato offerat tale sacrificium, & peccans in alio peccato offerat aliud; & hec fuit in lege Mosaica. Tertia est confessio Sacramentalis, quæ fit sacerdoti; quæ est de necessitate salutis, triplici ratione. Primo, ex Christi institutione, qui eam instituit implicitè, & explicitè; Implicitè in figura, dum dixit leproso, Matth. v. Wade, & ostende te sacerdoti: Explicitè, dum dixit, Ioan. xx. Accipite spiritum sanctum, quo rum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. ibi enim sacerdotibus potestas iudicandi, & remittendi conceditur; quæ requirit manifestationem de ipsis peccatis, quæ est confessio, quibus enim datur potestas iudicandi de aliqua causa, datur eis potestas cognoscendi de illa. Nullus autem potest iudicare, & esse bonus iudex de ijs, quæ ignorat. Sacerdos vero non potest cognoscere sufficienter facta conscientiae peccatoris, nisi ea ipsa peccator ei per confessionem aperiat. Et sic Christus confessionem oris instituit. Secundo, ex doctorum, & scripturarum testificatione confessio sacramentalis est necessaria. Ambrosius in libro de paradiſo, & habet de pcen. dist. i. cap. non potest. Non potest quisquam iustificari à peccato, nisi peccatum fuerit ante confessus. Et ibidem Ioannes Chrysostomus; Non potest quisquam gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi

re, nisi purgatus fuerit ab omni sorde per pœnitentia confessionem. Et Augustinus in libro de pœnitentia: Agite pœnitentiam, qualis in ecclesia agitur, ut oret pro vobis ecclesia. Nemo sibi blandiatur, & dicat: occulte ego apud Deum ago; nouit Deus, qui nihil ignorat, quæ in corde ago: Ergo sine causa dictum est, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: ergo sine causa datæ sunt ecclesiæ Dei claves? quasi dicat, non. Et de pœnit. dist. j. cap. multiplex, Leo Papa. Non remanet in iudicio condemnandum, quod fuerit confessione purgatum.

32 † Tertiò, ex ecclesiæ præceptione confessio sacramentalis est necessaria; quia ecclesia præcipit, quod semel in anno quilibet, postquam ad annos discretionis peruererit, debeat sacerdoti omnia peccata sua confiteri, de pœnit. & remiss. c. omnis vtriusque sexus; & dicit omnia peccata, scilicet, cogitationis, locutionis, operationis, & omissionis, secretæ, & manifesta cum eorum circumstantijs agrauantibus, vel in aliam peccati speciem trahentibus, quæ sunt istæ; scilicet, prima personæ, cum qua peccauit, nomine eius tacito, scilicet si cum nupta, vel moniali. Secundi loci, si in loco sacro peccauit. Tertia temporis, si in die festo. Quarta numeri, scilicet, quoties idem peccatum commisit; quantum recordari potest. Quinta modi, ut si quis cum muliere peccaret contra naturam. Sexta qualitatæ, si sit publicum, vel occultum, & hoc propter scandalum. Septima, si ipse peccauit, & alium induxit ad peccandum. Octava consequentia, quando in uno peccato multa consequuntur, puta in ludo mendacia, periuria, blasphemia.

53 † Omnes autem adulti, postquam ad annos discretionis peruererint, tenentur confiteri semel in anno, id est, in quadragesima; & qui hoc non fecerit viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura, ut in Concilio generali, extra, depœnit, & remiss. c. omnis vtriusque sexus.

54 † Non tenetur tamen homo post peccatum commissum statim confiteri, sed dolere de commisso, & proponere de cetero non peccare, cum intentione in futura proxim.

ma quadragesima confiteri; & hoc sufficit pro tunc ad acquirendum statum gratiae. Sunt autem aliqui casus, in quibus homo tenetur statim confiteri. Primus est infirmitas grauis. Secundus, quando imminet periculum mortis, sicut mare transire, longam peregrinationem, seu periculosam viam agere. Tertius est, quando habet aliquid agere, quod existens in peccato mortali non potest facere sine peccato mortali, sicut dicere Missam, vel sumere Eucharistiam extra Missam. Sed si sacerdos aliquod sacramentum ministraret, ut est Baptismus, vel Pœnitentia, ceteraque sacramenta, præter Missam celebrandam, non tenetur confiteri, sed sat est conteri: ad Missam autem celebrandam, aut Eucharistiam sumendam necesse est confessionem præcedere (ut diximus), siue sit sacerdos, siue laicus. Quartus, quando habet copiam confessoris, qui potest eum absoluere a peccatis, a quibus sius confessor non potest; & verisimile est, quod in quadragesima talem copiam non habebit. Quintus est, quando habet conscientiam, quod statim debeat confiteri; quia tenetur aut talem conscientiam deponere, aut confiteri. Et licet hoc possit differri (ut prædictum est), melius tamen, & tutius est quam primum confiteri post peccatum commissum propter multa mala, & pericula, quæ euenire possunt, & multa bona, quæ inde sequuntur, ita in libro sacerdotali. Et reus est animarum presbyter, qui pœnitentiam morientibus abnegat, c. i. presbyter, xxvij. quest. vj. ubi litera dicit: † Si presbyter pœnitentiam morientibus abnegauerit, reus erit; quia Dominus dicit: Quacunque die conuersus fuerit peccator ad pœnitentiam, vita viuet, & non morietur. Vera enim confessio in ultimo tempore esse potest; quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro unius momenti pœnitentia meruit esse in paradyso, in hora ultimæ confessionis. & vide Ezechieli cap. xix. & cap. xxxij. & vide text. in cap. si quis, il. j. de pœnit. distinct. vij. Itaque nos dicimus, & firmiter credimus, & affirmamus, haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omium. Quod autem peccata omnia confitenda sunt in sacramenta.

li con-

Li confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum
Poenitentia, tradita à Christo, quando instituit hoc sacra-
mentum, manifestatur. Ait enim Christus Apostolis, Io-
an.xx. Sicut misit me pater, & ego misso vos. Accipite spi-
ritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittun-
tur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus
verbis datur à Christo ministro sacramenti facultas du-
arum actionum, videlicet remittendi, vel retinendi pec-
cata quorumcunque. Et ex hoc ipso, quod minister
committitur facultas discernendi, an remittenda, an re-
tinenda sint peccata cuiusque poenitentis, manifeste se-
quitur, quod oportet ministru (nisi cæcus ministrat
velit) nosse, si in poenitente est aliquod peccatum retinendū; quod est nosse, si in poenitente sit aliquid impe-
diens remissionem. Nam omne peccatum retinendum
impedit remissionem cuiuscunque peccati hominis con-
fidentis, quia non potest simul vnum peccatum remitti, &
aliud retineri. Nam mortalia peccata quæcunque vni
hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quam
quo ad retentionem, & relatiuē ad Deum, & relatiuē
ad Christi ministru, perspicuum est. Et relatiuē qui-
dem ad Deum patet ex eo, quod ille, cui remittitur
Deo peccatum, amicus Dei constituitur, iuxta illud,
Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille
autem, cuius retinet Deus peccatum, & manet in pecca-
to vno, inimicus Dei est, utpote omnium reus, iuxta il-
lud; qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc
autem, quod tam remissio, quam retentio diuina est pec-
catorum mortalium omnium, quæ quis habet, manifeste
sequitur, quod etiam tam remissio, quam retentio, quæ fit
a Christi ministro, debet esse non aliquorum peccatorum
mortalium confidentis, sed omnium, quia tam remis-
sio, quam retentio ministri debet esse talis, ut remissio
assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina
retentio; alioquin non verificantur Christi verba; Quo-
rum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum reti-
nueritis, retenta sunt. Non vendicarent autem mini-
stri assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret à re-
missione

missione diuina: discordaret autem, si Deo remittente omnia, vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia. Ad hoc autem, ut minister vel retineat omnia, vel remittat omnia, oportet ministro innoscere omnia, nisi cæcus, aut temerarius remissor, vel retentor sit. Et quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innescunt, consequens est, ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vnde examina, & libera prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutio-
nis forma in euangelio scripta, ut dixi, haberi confessio-
nem omnium peccatorum.

Supereft diluero obiecta ab Hæreticis, distinguendo de confessione vel absolute, vel vt est actus humanus. ¶ Est ⁵⁶ autem confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum relinquere; confiteri vero omnia, ut confessio est actus humanus, est confiteri omnia, quorum confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc, quod delicta nullus ad plenum intellexit, esto, quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa:) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua: Quoniam sub integritate confessionis humanae non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet: nam oblitera & incognita confiteri non subest facultati humanae, actionem nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo quum ex Euangeliō habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramen-
tum Pœnitentie, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, vt sub est facultati humanae; quod est dice-
re, vt pœnitentes consteantur omnia peccata sua non ignota, nec oblitera. Hæc de confessione omnium peccatorum scripsimus de mente omnium doctorum, & decretorum, de pœnitent. distinct. i. & de mente Sacrorum Theologorum, de mente etiam doctissimi Cardi-
nalis sancti Sixti in illa sua summa de peccatis. & vt dixi,
vide

vide Ezech. xix. & xxxij. Et vide tex. in cap. si quis, il. j. de
pœnit. distinct. vij.

Item Episcopi, & rectores prædicens omnibus generis
liter, videlicet ut credant Patrem & Filium & Spiritum
sanctum, unum Deum esse omnipotentem, qui omnia fe-
cit, & unam esse deitatem, & substantiam, & maiestatem in
tribus personis patris, & filii, & spiritus sancti. Item prædi-
cabunt, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu san-
cto ex Maria virgine, pro salute humani generis, passus,
sepultus, tertia die resurrexit, & ccelum ascendit, & in fine
mundi veniet iudicare omnes homines secundum pro-
pria opera, quando impij cum diabolo in ignem æternum
mittentur, iusti cum Christo in vita æterna erunt, Matth.
xxv. Item prædicabunt, quod homines in propria carne
resurgent. Lubendum est etiam, quod oratio Dominica,
in qua omnia necessaria humanae vite comprehenden-
tur, & Symbolum Apostolorum, in quo fides catholicae
integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam lati-
nè, quam barbaricè, ut quod ore profertur, corde creda-
tur, & intelligatur. Et Episcopi clamabunt semper; pœni-
tentiam agite. Et semper Episcopi debent annuntiat
populo quinque, scilicet, quid credendum, quid agen-
dum, quid vitandum, quid timendum, quid sperandum.
Ecclæsa Apostolus dixit ad Corinth. primo capit. xiiiij. In ec-
clesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios ins-
truam, quam decem millia verborum in lingua. Dixit
Apostolus se velle loqui quinque verba, quia prædicato-
res debent annuntiare quinque, ut dixi, scilicet, quid cre-
dendum, scilicet articulos fidei; quid agendum. i. operan-
dum decem præcepta; quid vitandum, scilicet peccata;
quid timendum, scilicet penas inferni, quid speran-
dum, scilicet mercedem æternam. Ita verba debent sem-
per cum breuitate sermonis prædicari; ideoque dixit
Apostolus quinque tantummodo verba, id est, pauci
verba.

DE

Q Vintum † sacramentum est extrema Vnctio; & nul-
lus potest intrare vitam æternam, nisi sit benè pur-
gatus. ideo necessarium fuit aliud sacramentum, quo ho-
mo purgaretur à peccatis, & liberaretur ab infirmitate, &
præpararetur ad introitum regni cœlestis: Et hoc est sa-
cramentum extremæ Vnctionis. Iacob. v. dicitur, Infirma-
tus quis in vobis, inducat presbiteros ecclesæ, & orent
super eum, vngétes eum oleo in nomine domini, & oratio
fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum domiuus; & si in
peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum
peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini; multum
enim valet deprecatio iusti assidua.

Extremæ Vnctionis sacramentum debet dari laboran-
tibus in extremis; & istud sacramentum inducit munda-
tionem à peccatis. Circa quod plura aduertenda sunt, vi-
delicet materia, forma, minister, & effectus, quibus
dari debeat, quibus corporis partibus & an possit rei-
terari.

† Materia huius sacramenti est oleum olivarum, non
aliud oleum, ab Episcopo prius sanctificatum, & benedi-
ctum. Quod sacramentum Christus instituit, quando
Apostolos ad prædicandum missos docuit oleo vngere
infirmos, Mar. vi. & beatus Iacobus in canonica sua
capit. v. dicit; Infirmatur quis in vobis, inducat presby-
teros ecclesæ, & orent super eum, vngentes cum oleo
sancto. Et tale oleum vocatur oleum infirmorum, non
cathecumenorum. Vnde diligenter aduertat sacerdos, ne
vnum pro alio ministret, de sacra vnfctione. capit. vnico.
Et si ex errore hoc fecerit, debet cautè suppleri perfacer-
dotem; de sacramentis iterandis, vel non, c. i. in fine.

† Forma huius sacramenti sunt verba, quæ profert sa-
cerdos, quando inungit infirmum, scilicet, per istam vn-
ctionem, & suam piissimam misericordiam indulget ti-
bi Deus, quidquid deliquisti per visum, per auditum,
&c. Ita quod forma est hæc; per istam vnfctionem, & suam
piissimam

piissimam misericordiam indulget tibi dominus quid
quid deliquisti per visum, & similiter in alijs menbris.

61 † Minister huius sacramenti est solus sacerdos, & non
alius, quod patet in praedicta autoritate sancti Iacobi.c.
v.vbi ait, Inducat presbyteros ecclesie, & xxv. dist. §. sed
quæritur, & cap. sequenti. Neque est de necessitate quod
sint plures sacerdotes præsentes, sed unus solus cum cleri-
co potest sacramentum conferre. de verborum significa-
tione.c. quæsiuit. Si tamen sint plures sacerdotes, melius
est. Etille, qui inungit, debet dicere verba, & ceteris
spondere, & assistere, & pro infirmo orare. Effectus huius
sacramenti est multiplex. Primus est consolidatio spiritus
lis debilitatis per peccatum inductæ; dicit enim Iudeus
Tho. quod talis uincio dicitur quædam spiritualis san-
tio; quia datur contra quandam inabilitatem, vel inci-
titudinem, quæ in nobis remanserat ex peccato actu
vel originali; vel uenialium peccatorum remissio. Secun-
dus effectus est sanitas corporalis, si diuina sapientia
nouerit infirmo utiliter expedire. Tertius est, quia p-
istud sacramentum remittuntur peccata uenialia, & mo-
talia, quæ ignorantur, vt in eadem autoritate be-
Iacobi cap.v. Et si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Qua-
tus est diminutio penitentia peccato mortali debitæ. Qua-
tus est gratiae augmentum, quæ in hoc sacramento co-
fertur, & augetur, nisi obex ponatur; & ex conseque-
gloria. Sextus est interior letitia, & robur contra dan-
nis insidias, quæ potissimæ tunc infunt. Septimus ar-
tio diabolicæ potestatis, quæ nō est ita potens sumpto
cramento. Octauus est protestatio decedentis, quod p-
manserit in fide militantis ecclesie; ex qua vadit ad
clesiam triumphantem, tanquam miles, qui fideliter pa-
nauit.

Hoc sacramentum debet dari solum infirmis adul-
& penitentibus, qui sunt infirmi in periculo mortis; &
lis, qui instanter petunt illud, & petierunt; licet tunc mi-
intelligant propter mortis anxietatem, vel phrenesim, &
aliud accidens.

62 † Dandum est autem hoc sacramentum in illis corpo-

partibus, & locis, per quæ morbus in animam intravit. Et quia sensus quinque sunt illi, per quos potissimum homo peccat, ideo in illis locis dandum est hoc sacramentum infirmo, de cuius morte timetur; qui vngendus est in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigenter, hæc ibi. Et si quis non haberet oculum, vel nasum, vel alia membra, inungantur loca magis propinquæ dictis sensibus, vel locis, quæ inungi deberent. Inunguntur etiam renes, quia in eis incentiu[m] libidinis consistit; Ideo Saluator noster Lucæ xiiij. dicit: Sint lumbi vestri præcincti, &c. † Non debent autem scapulæ inungi, quia vñcti fuerunt in baptismo. Nec manus presbyteri vngendæ sunt interius, sed exterius, quia prius ab Episcopo interius inunctæ fuerunt in ordinatione sua. Et si talis infirmus laborat in extremis, cito inungatur, ne sine vunctione cedat, dist. v. cap. baptizari.

† Potest autem iterari hoc sacramentum toties, quoties infirmus morti appropinquare videtur; sed in eadem infirmitate, si fuerit longa, & timetur de periculo mortis, poterit reiterari semper. Si vero sit infirmitas breuis, non reiteratur, nisi reualuerit. Neque est expectandum ad inungendum infirmum vsque ad ultimum, quia tunc nullum sensum, vel deuotione habere potest. Et debet dari etiam illud recusantibus, dum modo sint penitentes, eos ligando per manus, & pedes, & brachia, & sic inungi debent. Qui negligunt recipere hoc sacramentum, vel contemnunt, grauiter peccant; & tempore interdicti ecclesiastici hoc sacramentum non debet conferri. Sacerdotes curati, qui renuunt, aut negligunt hoc sacramentum conferre, non evadunt peccatum mortale. Sacerdos quolibet anno debet sacrum oleum mutare, & vetus in ecclesia lampadibus ad comburendum ponere. Et si contrarium faceret, grauiter peccaret, de consec. dist. iiiij. si quis de alio. Et si sacrum chrisma, vel oleum catechumenorum, vel infirmorum ex vsu defecerit, debet super illa imponi oleum.

Mm

non

non benedictum, & totum efficitur benedictum, de con-
 65 secræ ecclesiæ, vel alta.c. quod in dubijs. † Sacerdos non
 debet petere in collatione huius sacramenti pecuniam,
 quia si moniacus esset; sponte tamen oblatam potest recipere, j. q. iij. cap. vlt. Et si infirmus petierit hoc sacramen-
 tum, & antequam sacerdos veniat, loquela amiserit, vel
 notitiam; nihilominus sacerdos cum inungat, xxvj. q.v.
 cap. his qui. & de sent. excom. cap. à nobis, il. ij. quia in tab-
 calu etiam deberet baptizari, & à peccatis absolui; de bap-
 & eius effectu, cap. maiores. & vide in tit. de sacra Vnctio-
 ne per totum. Et ibi dicitur de vunctione Regum, & de vnu-
 ctione chrismatis post baptismum, quæ dicitur Confirma-
 tio. & ibi dicit text. Scire te volumus, duas esse species vnu-
 ctionis; exteriorem, quæ materialis est, & visibilis; & in-
 teriorum, quæ spiritualis est, & inuisibilis. Exteriori vnu-
 ctibili inungitur corpus, interiori inuisibili inungitur
 cor. De prima Iacobus Apostolus ait: Infirmatur quis in
 vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum
 vngentes eum oleo sancto in nomine Domini, & oratio
 fidei saluabit infirmum. De secunda Ioannes Apostolus
 ait: Vos vunctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vo-
 bis; & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed le-
 cut vunctione vos docet de omnibus, ita faciatis. Vunctione vnu-
 ctibilis & exterior signum est interioris, & inuisibilis vnu-
 ctionis. Vunctione vero inuisibilis & interior non solum est si-
 gnum, sed etiam sacramentum; quia si dignè sumitur, re-
 agit, vel auget absque dubio, quod designat. Sic ergo pa-
 ter, quod per quinque sacramenta, quæ prædicta sunt, ha-
 betur perfectio vita. † Sed quia necessarium est, quod pra-
 dicta sacramenta conferantur per determinatos ministros,
 necessarium fuit sacramentum Ordinis, cuius ministeria
 hæc sacramenta dispensarentur, ad Heb. v. Sic nos existi-
 met homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministe-
 riorum Dei. Et hoc est sextum sacramentum Ordinis.

67 ¹ Septimum sacramentum est Matrimonium, in quo
 si mundè viuunt homines, saluantur; & postlunt sine pec-
 cato mortali viuere. Et interdum declinant coniugati ad
 venialia, quando eorum concupiscentia non fertur extra
 bona

bona matrimonij: & si feratur extra, tunc declinant ad mortale, & de hoc vide Host. in Summa, in tit. de sponsa. s. quid sit effectus. & vide ea, quæ scripsi in lectura mea de regulis iuris, ff. in l. nuptias.

¶ Per hæc autem septem sacramenta consequimur peccatorum remissionem; & inde in symbolo dicitur, Remissionem peccatorum, ut dixi. Per hoc etiam datum est Apostolis dimittere peccata. Ideo firmiter credendum est, quod ministri ecclesiæ, ad quos deriuata est huiusmodi potestas ab Apostolis, & ad Apostolos à Christo, in ecclesia habeant potestatem ligandi, ac soluendi. Et quod in ecclesia sit plena potestas dimittendi peccata, dixi latè supra in c.j.

Sciendum etiam est, quod non solum virtus passionis Christi communicatur nobis, sed etiam meritū vitæ Christi, & quidquid boni fecerunt omnes sancti, communicatur in charitate ex illis tib; quia omnes unum sunt. Psal. Particeps ego sum omnium timentium te. Et inde est, quod qui in charitate vivit, particeps est omnis boni, quod sit in toto mundo; sed tamen specialius illi, pro quibus specialius sit aliquid bonum. Nam unus potest satisfacere pro alio, sicut patet in beneficijs, ad quæ plures congregatrices admittunt aliquos. Sic ergo per hanc communionem consequimur duo; unum felices, quod meritum Christi communicatur omnibus; aliud, quod bonum unius communicatur alteri. Vnde excommunicati per hoc, quod sunt extra ecclesiam, perdunt partem omnium bonorum, quæ fiunt.

TERTIA PARS SERMONIS EPISCOPALIS, de Iudicio finali, id est, vniuersali, & de Purgatorio.

S U M M A R I V M.

- 1 Quis prophetauerit finale iudicium. C' num. 3.
- 2 Tota Trinitas auctoritatue iudicabit: Christus vero in quantum homo, executive iudicabit, & ab omnibus videbitur.
- 4 Quæ erunt signa precedencia vniuersale iudicium, usque ad num. 19.
- 10 Tria signa infallibiliter colliguntur ex euangelico testu.

Mm 2 zl L

- 21 Locus, ubi omnes homines in die iudicij congregabuntur.
 22 Qui, & quot erunt accusatores contra malos in die iudicij; Item
 & quot testes examinandi erunt. & num. 23.
 24 Triplicem ruinam reparabit, & reficiet Christus.
 25 De purgatorio multa alia, & scitu pulcherrima.
 26 Anima ex hac vita migrantium quo vadant. remissione.
 27 Suffragia fieri non debent pro exstantibus in paradyso.
 28 Mortentes cum peccato originali vadunt ad lumbum; ad infernum
 vero qui; Item & de purgatorio. & num. 29. 30.
 31 Anima in purgatorio existentes possunt viuorum suffragiis ab
 inquirari.
 32 Decreuit ecclesia, ut quotidie pro defunctis oremus.
 33 Purgatorij pene cuius ministerio infligantur.
 34 Quantum sit terribilis purgatorij ignis.
 35 Mortui quomodo liberari possunt a tormentis purgatorij.
 36 Malum duplex est.

Rophetauit † autem iudicium septimus a
 Adam, Enoch dicens; Ecce venit dominus a
 sanctis millibus suis facere iudicium con-
 omnes, & arguere omnes impios de omnibus
 operibus impietatis eorum, quibus imp-
 egerunt; & de omnibus duris, quae contra Deum loqu-
 sunt peccatores impij. Et ideo secundum fidem nostram
 credimus (vt in symbolo) resurrectionem mortuorum,
 etiam dicitur in symbolo Patrum. Et de resurrectione
 mortuorum vide supra in isto capit. in ij. parte sermonis
 Episcopalis. De iudicio finali dixit etiam sanctissimus Iesu
 in cap. xix. Scio enim, quod redeptor meus vivit, & in no-
 uissimo die de terra surrecturus sum; & rursum circumdis-
 bor pelle mea, & in carne mea video Deum, quem vil-
 rus sum ego ipse, & oculi mei conspicuntur sunt, & ne
 aliis. Deposita est haec spes mea in sinu meo: quare ergo
 nunc dicitis, persequamur eum? & radicem verbi
 ueniamus contra eum? fugite ergo a facie gladij, que
 niam ultor iniquitatum gladius est; & scitote esse iudicium.
 Et in Psal. xcviij. dicitur; Iudicabit orbem ter-
 rum in iustitia, & populos in æquitate. Et Apostolus

Theologus

Theſſalonicenses j. c. iiiij. & v. prophetauit iudicium, diſcendo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, vt non contristemini, ſicut & cæteri, qui ſpem nō habent. Si enim credimus, quod Iesuſ mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicitur in verbo Domini, quia nos, qui viuimus, qui residui ſumus, in aduentu Domini non præueniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſtuſ, & voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo; & mortui, qui in Christo ſunt, resurgent primi; deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſi mul rapiemur cum illis in nubibus, obuiam Cbriftuſ in æra; & ſic ſemper cum Domino erimus. Itaque conſolamini inuicem in verbis iſis. De temporibus autem, & momentis, fratres, non indigetis, vt ſcribamus vobis; ipſi enim diligenter ſcritis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet, cum enim dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in utero, habentis, & non effugient. Et in j. epistol. ad Corinth. capit. xv. dicitur: Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur, ſcilicet de ſlatu miferie ad ſtatum gloriae: & mortui refurgēt incorrupti, id eſt, amplius non morituri, & ſine diminutione membrorum. Et ibi dicit Apostolus: Omnes quidem resurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in iictu oculi, in nouiffima tuba omnes quidem resurgemus, ſed non omnes immutabimur, id eſt, de ſtatu animali ratis ad ſtatum spirituallatis: in nouiffima tuba, id eſt, in voce Christi dicentis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Et ibi dicit Apostolus: Caro, & ſanguis regnum Dei polſidere non poſſunt, id eſt, homines dediti vitijs. Et Petrus in epiftola ij.e. fin. dicit: Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patiēter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini, vt fur, in quo cœli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur, terra autem, & quæ in ipta ſunt opera, exurentur. Cum iigitur haec omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in sanctis conuer-

Mm 3 fationi-

sationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentum dici Domini; per quem cœli ardentes solentur, & elementa ignis ardore tabescunt? Nouos vero cœlos & nouam terram, secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagitate immaculati, & inviolati ei inueniri in pace; & Domini nostri Iesu Christi longanimitatem, salutem arbitremini: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scriptit vobis; sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de ipsis, in quibus sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Et Math. cap. iij. dicit: Permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et in cap. xiiij. dicit: Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iostorum, & mittent eos in caminum ignis; & ibi erit fletus, & stridor dentium. & cap. xvij. dicit: Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. Et Petrus in canonica dixit; Nouis dominus pios de temptatione eriperet, iniquos vero in diem iudicij reservare cruciandos. & in epif. cap. iij. dicit; Omnia autem finis appropinquabat, &c. Et sanctus Lucas in cap. xiiij. ait. Vos estote parati, qui qua hora non putatis, filius hominis veniet. Et in c. v. Ioann. dicitur; Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et tota Trinitas autoritatue iudicabit, sed Christus, in quantum homo, iudicabit executiue; & videbitur ab omnibus; ratio est, quia index debet esse manifestus omnibus iudicandis; Deus autem Pater, vel Filius secundum diuinam naturam non videbitur in iudicio ab omnibus, quia tunc omnes essent beati; quoniam in tali visione consistit Beatitudo. Ideo executio iudicij data est Christo homini, qui poterit ab omnibus videri. Et procedent, qui bona fecerunt; hoc dicitur ad denotandum; quod fides sine operibus non sufficit ad salutem; ita Nicolaus de Lyra in c. v. Joannis. ubi dicit textus; Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et Paulus. i. ad Corin.

Corint.vj.dicit; Nescitis, quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia, scilicet, per approbationem. Et legitur Apocalip. xxij. Absterget Deus omnē lachrymā ab oculis eorum, & mors vltra non erit, & nox vltra non erit. Et Iacobus in canonica dicit; Agite nunc diuites, plorate v'lantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis: & loquitur de iudicio finali. Notabis, quod anima nō potest esse perfectè beata, nec quieta, nisi vivatur cum corpore, ad quam vñionem habet naturalem inclinationem, vt nota-tur per Nicolaum de Lyra. xxij. Matth. Et in resurrectione multi erunt nouissimi primi, & primi nouissimi, & neque nubent, nec nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in celo, vt Matth. xxij. Vbi etiam dicit; De resurrectione autem mor-tuorum non legistis, quod dictum est à Deo, dicente vo-bis: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Dominus mortuorum, sed viuentium, &c. xxv. dicitur; Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. Et in symbolo Apostolorum, vt dixi; Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et in symbolo patrum; Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. ¶ Et de iudicio finali vide Matth. xxv. dicentem: Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angelii eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & co-gregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ad-iuvicem, sicut pastor segregat oves ab hædis; & statuet o-ues quidem à dextris, hædos autem à sinistris; oves quidem à dextris, id est, in posterioribus bonis, quia transferentur ad gloriam, hædos autem à sinistris, quia mali dimittentur ad pœnam, & quia dextra est locus honorabilior, ideo con-uenit electis. Tunc dicet Rex his, qui à dextris erunt, Ve-nite benedicti patrii mei, poscidere paratu vobis regnum à constitutione mundi; eturi enim, & dedisti mihi man-ducare; sitiui, & dedisti mihi bibere; hospes eram, & collegisti me; nudus, & operuisti me; infirmus, & visi-tasti me; in carcere eram, & venisti ad me. Tunc respon-debuntes iusti, dicentes; Domine, quando te vidimus es fu-rientem, & pauperrimum sitientem, & dedimus tibi potum? quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut

Mm 4 nūdum,

nudum, & cooperuimus te; aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens R^c dicit illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt; Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius; esum enim, & non dedistis mihi manducare; sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me; nudus & non cooperuistis me; infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebant ei, dicentes; Domine quando te vidimus esurientem, aut sitiensem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non nistrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens; Am dico vobis, quandiu nō fecistis vni de minoribus his, mihi fecistis. Et ibunt iij insupplicium æternum, iusti atem in vitam æternam. Quantum vtile sit reducere mentem terribilitatem vniuersalis iudicij, ostédit sapientia Eccles. vii, dicens: In omnibus operibus tuis memor nouissima tua, & in æternum non peccabis. Et Gregorius quadam homelia. xxxix. inquit; Præsentis temporis, si quod est, ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo diuinae iustitiae, & iudicij diuini recedat à memoria. Ait etiam Ambrosius in quodam sermone; Valde se sollicitat in bono opere, qui semper cogitat de extremo fine: & vera est ipsa Augustini sententia dicentis; quia apud Deum nullum bonum irremuneratum, & nullum malum impunitum. Necessè ergo est, quod veniat vniuersale iudicium, in quo quisque recipiet, secundum opera sua, bonum, vel malum. Dux superius; discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius; Dico quod peccatum angeli non potuit reparari, quia secundum creationem diuinam tempus merendi præfixum est angelis, quam hominibus; hominibus quidem mors, angelis vero casus. Itaque casus in angelo est, mors in homine: & sicut homo post mortem non potest mereri culpam remissionem, ita & angelus post casum non potest mereri enim semper in termino, & nunquam in via merendi aut demerendi, & hæc est veritas.

D

Sciendum † est, secundum Richardum in, liij. dist. art. 4
 xlviij. q. iij. & sanctum Bonaventuram ead. distinct. in
 questione, circa literam, quod Hieronymus in quadam
 epistola scribit, se legisse in annalibus Iudeorum quædam
 signa, quæ dicuntur debere præcedere vniuersale iudi-
 cium; sed utrum debeant esse continua, non expressis; quæ
 sunt hæc. † Prima die omnia maria exaltabuntur xv. cu-
 bitis supra omnes montes à loco suo miraculose, iuxta il-
 lud psal. ciij. Terminus posuisti, quem non transgredien-
 tur, neque conuertentur operire terram. Erit ergo, sicut
 fuit tempore, quo filii Israhel transierunt mare rubrum: nata
 aqua erat illis pro muro, Exod. xiiij. De hac autem eleua-
 tione prophetatum videtur Psal. xcij. ubi ait David, lo-
 quens de futuris, tanquam de præteritis: Eleuauerunt flu-
 mina domine, eleuauerunt flumina vocem suam;
 Eleuauerunt flumina fluctus suos, à vocibus aquarum
 multarum. Mirabiles elationes maris, &c. Et Isa. l. Ait
 Deus; ego Dominus, qui conturbo mare, & intumescent
 fluctus eius: Videntes autem hæc homines valde contre-
 miscent. Vnde idem propheta inquit Psal. xlviij. Ipsi vi-
 dentes sic admirati sunt, conturbatis sunt, commoti sunt,
 tremor apprehendit eos. Et congrue ponitur eleuatio xv.
 cubitorum; quia praui per transgressionem Decalogi con-
 tra Deum eriguntur, iuxta illud Job xv. Tendit manum
 suam contra Dominum, & contra omnipotentem cucur-
 rit erecto collo, &c. Et similiter eriguntur contra ecclesi-
 am, quæ in quinque Patriarchatibus consilist, Romano
 scilicet, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno,
 & Hierosolymitano; de quibus exponi potest illud Hiere.
 xix. In illa die erunt quinque ciuitates iurantes per domi-
 num exercitum. † Secunda die omnia æquora proster-
 nentur in profundum, ita ut vix videri possint: quod fieri
 cum terribili strepitu, dicente propheta Abach. iij. Dedit
 abyssus vocem suam. Dauid Psal. lxxvj. Viderunt re aquæ
 Deus, & timuerint, & turbatae sunt abyssi. & Isaiae dici-
 tur; Arebet aqua de mari, & fluuius desolabitur, ac scca-
 bitur.

bitur. & deficient flumina, attenuabuntur, ac siccabunt
 riuiaggerum: quod erit signum depressionis dampnorum
 in profundum inferni; qui in hoc mundo fuerunt
 superbiam eleuati. de quibus dicit Claudio*nus* liij. in R.
 finum. Tolluntur in altum, ut lapsu grauiore ruant: i
 Martialis poeta inquit: Altior ascensus, grauior plerum
 ruina. Et Maximianus canit: Et grauius summo calmi
⁷ celis ruunt. † Tertia die aquæ ipsius maris redigentur
 pristinum statum, & fieri ad equatio, & tranquillitas in aqua.
 Sicut autem exaltatio maris, & depressione, ac conturbatione
 eius significat & conturbationem, & conculationem
 lorum, iuxta illud Isa. lvij. Cor impij quasi mare feruerit
 quod quiescere non potest; & redundant fluctus eius
 conculationem, & luctum: ita ipsius maris tranquillum
 denotabit, quod boni, qui in hoc mundo, qui mari assi-
 latur, fuerunt, diuersis conuassationibus agitati, per-
 etiam quietem recipient, & consolationem, iuxta illud, quo
 dicitur Thobia*xij*. Post tempestatem tranquillum fac-
⁸ posse lachrymationem, & fletum exultationem infundit.
 Quarta die omnes beluae, & animalia, quæ mouentur
 aquis, congregabuntur, & eleuabuntur super pelagum
 uicem mugientes. iuxta illud Sap. xvij. Mugientium vi-
 da vox bestiarum deficiente illos faciebat præ timor
 Hoc autem signum erit ad detestationem nolentium con-
 fiteri peccata sua; sicut præcipitur Iacob. v. consitem
 alterutrum peccata vestra: Nam ipsæ beluae marina
 cent, quod rationales creaturæ facere contempserit: Ille
 enim pro modulo suo clamabunt ad dominum; homo
 vero, quibus data est ratio, vox, & voluntas, sua pecca-
⁹ tacebunt. † Quinta die omnia volatilia cœli congrega-
 buntur in campis, & non gustabunt quidquam, nec be-
 bent; sed emittent voces quasdam quasi flebiles, & que
 dicant illud Apocal. viij. Væ, væ, væ, habitantibus
 terra, id est, tractantibus ea, quæ corporis sunt; quod di-
 terra originem traxit. Væ habitantibus in terra, id est
 in peccato mortali: Væ auaris, væ raptoribus, væ hy-
 arijs, væ superbis, væ tyrannis & oppressoribus pro-
 rimorum, væ luxuriosis, væ adulteris, væ sodomitis.

væh gulosis, væh partialibus, væh dissolutis iuuenibus,
 væh vanis mulieribus, væh malis religiosis, clericis, & sa-
 credotibus, væh malis prælatis, væh inobedientibus sub-
 ditis, væh malis artificibus, & mercatoribus, væh omni-
 bus malè viuentibus, væh hæreticis, & omnibus infidelis-
 bus, væh vobis impijs, qui dereliquistis legem domini al-
 tissimi, Eccles. xlj. Væh genti peccatrici, populo graui ini-
 quitate, semini nequam, filijs sceleratus. Isa. j. Væh qui con-
 tradicit factori suo. Isa. xlv. + Sexta die flamma maxima
 consurgeret ab occasu solis, currens contra faciem firma-
 mentis que ad orientem, ad designandum, quod pecca-
 tores, qui fuerunt frigidi in amore Dei, debent flamma
 infernali in proximo incendi, iuxta illud Psal. cv. Flam-
 ma combussit peccatores + Septima die omnia sydera, ¹⁰
 tam fixa, quam erratica spargent ex se igneas comas,
 sicut cometæ ad denotandum, quod omnes status mundi
 debent mutari, iuxta illud Lucani in j. Mutantem regna
 cometam, &c. + Octaua autem die ita magnus erit terræ- ¹¹
 motus, quod omnia ædificia alta prosternentur, de quo
 Apocal. xvij. dicitur, terræmotus factus est magnus, qua-
 lis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super ter-
 ram. Et hoc signum fieri ad detestationem cupiditatis
 humanæ, quasi terra non posse amplius auaros super
 se tollerare, vnde Isa. xv. & xxiiij. dicitur: Confractio
 confrigetur terra, contritione conteretur terra, commo-
 tione commouebitur terra, agitatione agitabitur terra,
 sicut ebrios, & gravabit eam iniquitas. + Non a die omnes ¹²
 lapides scindentur, & inuicem collidentur. Et hoc in dete-
 stationem eorum, qui noluerunt conteneri de peccatis, qui-
 bus dicitur Eccles. x. Cor durum male habebit in nouissi-
 mo, quia noluit seruare illud Ioh. ij. Scidite corda vestra.
 Vnde verisicabitur illud Eccles. xvij. Conteretur cum des-
 linquentे delictum. + Decima dic omnes planæ, & her- ¹³
 bx fluent sanguineum rorem. de quo Ioh. ij. dicit domi-
 nus; Dabo prodigia in coelo sursum, & in terra deorsum
 sanguinem, & ignem, & vaporem sumi. Et de hoc
 prophetauit Sybilla Tiburtina, dicens iudicij signum;
 Tellus sudore madescet. Isa. xxxiiij. dicitur. Inebriabitur
 terra

terra sanguine; & hoc ad detestationem eorum, qui nolunt effundere lachrymas ex dolore peccatorum suorum
 & memoria passionis Christi. ¶ Undecima die omnes montes, & colles, & aedificia in puluerem redigentur, ad æquabitur terra, de quo Psal. xcij. dicitur: Montes cera fluxerunt à facie domini, quia venit iudicare terra. Et Isa. iiiij. dicit: Omnis vallis implebitur, & omnis mōs collis humiliabitur, & reuelabitur gloria Domini, &c. hoc ad significandum, quod illi, qui habuerunt altitudinem, & superioritatem, ac dominationem super alios, die iudicij eam habere cessabūt; tunc enim, ut ait glor. vi. lxxxix. dist. amplius non erit dominatio, siue gradus ioritatis unius ad alterum. De hoc etiam signo prædictum fuit Baruch. v. vbi dicitur: Constituit Deus humiliare omnem montem excelsum, & conualles replere in æquali terræ. ¶ Duodecima die omnia animalia congregabuntur in campis rugientia, & nihil gustantia, iuxta illud Ier. iiij. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocē tempestatis. & hoc ad denotandum perpetuum lamentum damnorum; in quorum persona dicitur Isa. xl ix. Rugiemus cum vrsi omnes. ¶ Tertia decima die omnia sepulchra ab omnibus usque ad occasum patebunt cadaveribus ad resendum; & ossa mortuorum simul congregata super secula stabunt, iuxta illud Ezech. xxxvij. Ecce ego aperi sumulos vestros dicit dominus. Et ibidem, Accesserunt ossa ad ossa, vrnumquodque ad iuncturam suam. Quod erit in detestationem eorum, qui credunt nullam altitudinem vitam, & negant resurrectionem futuram; secundum quorum opinionem dicitur Psal. xxxvij. Et sepulchrum domus illorum in æternum. ¶ Quarta decima die mines tunc viventes de habitaculis suis recedent, distracti que attoniti, velut amentes, & nihil adinuicem quentes ex timore & stupore, iuxta illud Isa. xxxij. Territi sunt Syon peccatores, possedit hypocritas: Quod fieri in detestationem eorum, qui non timent, neque credunt venturum Dei iudicium, sed derident prædicatores eius; de quibus dicit Psal. xij. Non est timor Dei in oculis eorum. De vagatione autem illorum dicitur, Sol

Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccauerunt. † Quin. 13
ta decima die omnes homines morierunt, & resurgent cum
mortuis longè ante defunctis, iuxta illud Isa. xij. Omnis,
qui inuentus fuerit, occidetur. & Dani. xij. Qui dormiunt
in terra puluere, euigilabunt. Et posito, quod ista signa de-
bent accidere, credo, quod homines erunt ita cæci diui-
no iudicio, quod non intelligent ea, sed tantum trepidab-
unt, & pleni formidine deficient à sensu. Verum quia
Hieronymus non affirmat prædicta signa debere accide-
re, tideo ex euangelico textu tria infallibiliter colligun-
tur: primum signum dicitur redemptoris apparitio: Se-
cundum, corporum cœlestium immutatio: Tertium, e-
uangelicarum virtutum commotio. De primo canitec-
clesia in festo Sanctæ Crucis, dicens; Hoc signum crucis
erit in cœlo, cum dominus ad iudicandum venerit. Et do-
minus noster Iesus Christus, Matth. xxijj. dicit. Tunc ap-
parebit signum filij hominis in cœlo. Vnde magister in
iiij. dist. xlviij. inquit: Angeli deferant ante eum signum
crucis. & dicit Richar. in ead. dist. in quæstio. circa literam,
quod ipsammet crucem, in qua crucifixus est, portabit ad
iudicium, restauratam miraculose, maximum habentem
splendorē. De quo Chrysost. super Matth. dicit. Crux
apparebit sole lucidior existens. Licet autem aliqui dixer-
int, quod non erit lignum crucis, in qua mortuus est
Christus, sed quoddam signum illius crucis repræsentati-
uum; tamen communiter tenetur, quod illamet crux, in
qua crucifixus est Christus, portabitur ad iudicium. Qui
enim corpora humana, redacta in pulueres, eadem in nu-
mero restaurabit, illam eandem crucem numero restaura-
re poterit. Et multo rationabilius est, quod ipsamet ad iu-
dicium portetur, quam aliquod signum pro ea: Et hoc tri-
plici ratione. Primo, in ostensionem gloriose victoriae
Christi, ut videant omnes, quam mirabiliter ab eo fuerint
redempti. Secundo, in ostensionem eius misericordiae, ut
videant boni, quam misericorditer ab eo fuerint saluati.
Tertio, in ostensionem suæ iustitiae, ut videant mali, quam
iuste sunt damnati. Secundum signum habetur Matth. xx-
ijj. ibi dicitur: Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen
suum,

suum, & stellæ cadent de cœlo. Et Lucæ xxij. Erunt signa
 in sole, & luna, & stellis. Et hoc prædixit Isa. xijj. dicens.
 Stellæ cœli non expandent lumen suum; obtenebratus est
 sol in ortu suo, & luna non resplendebit in lumine suo.
 Circa obscurationem solis notandum est secundum Ale-
 xandrum de Ales, in iij. par. summæ, & Richar. qui se-
 quuntur Magistrum in iij. distinct. xlviij. quod solem, &
 lunam obscurari potest intelligi, vel in ipso aduentu iudicii;
 & sic dicuntur obscurari non sui luminis priuatione,
 sed superueniente maioris luminis claritate, ut ait His-
 ronymus; quia maius lumen obfuscat minus. Vnde
 Chrysost. super Matth. inquit: Sicut in hoc sæculo Luna
 & sydera mox obscurantur orto sole, sic in glorioſa Chri-
 sti apparitione sol obtenebrescet, & Luna non dabit pro-
 prium lumen; hæc ille. Terium signum erit angelicarum
 virtutum commotio; de qua Matth. xxijj. dicitur; Vir-
 tutes cœlorum mouebuntur. & Lucæ xxij. idem dicitur.
 Et hoc etiam secundum præfatos doctores duplíciter in-
 telligi valet, aut pro ordine virtutum, qui, secundum Dy-
 onisium in libro de angelica hierarchia, est medius in me-
 dia hierarchia; aut pro omnibus cœlestibus spiritibus. Si
 primo modo, ideo virtutes cœlorum mouebuntur, quia
 angeli illius ordines, quorum officium est circa mundum
 regim, faciendo aliqua facta insolita ad reuocandum
 mentes hominum in Deum, per modicum tempus ante
 Christi aduentum facient facta maioris admirationis,
 quam vñquam ante fecerunt, & in ipso aduentu mouen-
 cessabunt corpora cœlestia. Item notabis capit. ij. in epि-
 stola ij. ad Thessa. vbi Apostolus reddit Thessalonice-
 ses cautos. Circa quod sciendum, quod aliqui Thessalonice-
 nenses credebant diem iudicij appropinquasse propter
 tribulationes, quas sustinebant, quia Christus in Euange-
 lio dixerat, ecclesiam maximè tribulari appropinquante
 die iudicij, vt patet Matth. xxijj. propter quod timebant
 maiores tribulationes incurrere; tum quia Apostolus di-
 xerat in i. epist. ad Thess. c. iij. (vt iam diximus) multa de
 iudicio vniuersali: Propter quod in d. c. ij. assurcat eos de
 die iudicij longa distans, reddens eos cautos, dicens Ra-
 gam

signi-
centia
tusel-
e suo
n Ale-
qui se-
ra, &
i judi-
tionis:
Hie
Vnde
Luna
Chr-
t pro-
carus
; Vi-
citur
er in-
n Dy-
in mo-
us. S-
, qui
ndiro-
ndum
s aut-
rora
ouer-
n epe-
n incen-
ffalo-
opter
ange-
uanu-
ebant
us di-
ulta de-
os de-
s: Ro-
amau-

gamus autem vos , fratres , per aduentum Domini nostri Iesu Christi , & nosltae congregationis in ipsum , vt non ci-
to moneamini à vobis sensu , neque terreamini , neque per
spiritum , neque per sermonem , neque per epistolam , tan-
quam per nos missam , quasi instet dies Domini : neque vos
seducat vlo modo ; quoniam nisi venerit discessio pri-
mum , & reuelatus fuerit homo peccati , filius perditio-
nis , qui aduersatur , & extollitur supra omne , quod dicitur
Deus , aut quod colitur , ita vt in templo Dei fedeat , osten-
dens se tanquam sit Deus . Non retinetis , quod cum adhuc
esset , apud vos , hoc dicebam vobis ? Itaque ista duo signa ,
secundum Apostolum , præcedunt iudicium . De diffen-
sione in ecclesia meo iudicio iam laboramus in ea propter
præuam inuentionem hæreticorum . & vide Nico. de Lyra
in d.c.i. † De loco iudicij , vbi congregandi sunt omnes ²¹
homines , habemus scripturam Iohel. iiiij. Vbi inquit Deus ;
Adducam omnes gentes in valle Iosaphat , & disceptabo
cum eis . Pro quorum declaratione videbis Richar. in iiij.
dist. xlviij. argu. j. q. viij. quod Christus non descendet in
vallem , sed super monte Oliueti , vbi in cœlum ascendit ,
& residebit in aere in throno fulgentissimo , in loco alto ,
vt ab omnibus possit videri . Homines cōgregabuntur in
valle Iosaphat , cui præminent mons Oliueti , electi tamen
ad dexteram iudicis existentibus , non in terra , sed in aere ,
iuxta illud . j. ad Thessal. liij. Rapiemur cum illis in nubi-
bus obuiam Christo in aere . Sed perfecti eminētius , & ma-
gis prōpē iudicem erunt ; reprobi vero in terra stabunt à
finistris iudicis , vt habetur expressè Matth. xxv. & cum ijs
concordat Magister in iiij. dist. xlviij. c.pe. Itaque reprobi
iacebunt sicut vermes sceti , & valde lapsi . & dicunt do-
cto . quod magis congruum est , quod Christus iudicando
stabit in aere super monte Oliueti , quam super locum , in
quo passus est in forma infirma . Na iudicabit in forma glos-
saria , sicut & ascendit . † Faciet igitur Deus venire accusa-
tores contra malos , qui erunt quatuor principales ; primus
erit conscientia propria cuiusque iuxta illud xxj. Danies
lis . Milla millium ministrabant ei , & decies centena milia
assiscebant ei : sed ictusque iudicium , & libri aperti sunt , id est ,

con-

conscientiæ. & Hiere. ij. dicitur; Arguet te malitia tua. & Sap. iiiij. Traducet illos ex aduerso iniquitates ipsorum. ad Roma. ij. inquit Paulus: Testimonium illis reddentur conscientia eorum: tunc enim in conscientia cuiusque probabunt omnia scelera. Et qui de peccatis pœnitentiam non fecerunt, in conspectu totius mundi confundentur quia (ut ait Bernardus) peccatum proprium cuique dicitur in iudicio, tu me fecisti, opus tuum sum, ego semper tecum ero. Secundus accusator erit scriptura sacra, prophetae, prædicatores, Joan. v. Est qui vos accusat, Moyses, & Moysis. Tertius erit cœlum cum omnibus creaturis, lxx. Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consumetur aduersus eum. Quartus erit Dæmon, de quo Apoc. xij. dicitur. Diabolus accusator est fratrum, qui accusabit eos ante Domini nostri conspectum. ¶ Examinabuntur teste
²³ quorum primus erit angelus cuiusque: Vnde Chrysolites per Matt. inquit: Angeli erunt cum ipso testificantes quantum administraverunt à Deo missi. Sectundus testis enīlius indisciplinatus contra patrem; ideo Eccl. xlj. dicitur: Depatre impiō conqueruntur filii; quoniam propter illum sunt in opprobrium. Tertiū testis erit clamor pupillorum, orphanorum, & viduarum, de quibus Sap. vi. dicitur; tunc flabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum. Item testes erunt Christus, & Passio eius, iuxta illud Hesrony. Crux Christi contra te perorabit. Plangent enim omnes tribus terræ; neque enim virtus resistenter, que fugiendi facultas à facie eius, nec pœnitentia locutio, nec satisfactionis tempus; & angustia erit omnium rerum nihilque eis remanebit præter luctum. Quæ omnia considerans Bernardus, in quodam sermone inquit: Attenquam cito veniet dies ultimus: subito veniet, & forsitan die erit, iam adest. Et post iudicium aer erit clarior septem quam nunc sit, neque habebit impressiones, quas patimodo; quia non erunt nubes, neque venti, nec pluvia, nec ros, neque grando, neque tonitrua, neque ruga. Et tunc verificabitur illud Psal. xvij. Præfulgor conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones

nis: & vide Basiliū super Psal. xxvii. Ignis verò, & aqua
fient puriora, & manebunt, secundum Doctores, non fo-
lum secundum substantiam, sed etiam secundum qualita-
tes suas, quantum ad habitus, quos nunc habent, & non
quantum ad usum. Et in Psal. cix. dicitur: Iudicabit in na-
tionibus, implebit ruinas, cōquassabit capita in terra mul-
torum. † Et aduerte, quod triplicem ruinam reparabit ²⁴
& reficiet Christus, & restaurabit in die Iudicij. Nam pri-
mò reparabit, & implebit ruinam corporum, & cadaverū
mortuorum, quia mittet angelos suos, & vocabit omnes
mortuos à quatuor ventis terræ, & congregabit omnes in
vallem Iosaphat; & sic erit impleta, & reparata ruina cor-
porum mortuorum: Et Christus implebit & reparabit rui-
nam falsam Iudiciorum: Et Christus implebit & repa-
rat ruinam angelorum; quia tunc erit complectus nume-
rus electorum, & implebuntur sedes vacuae, de quibus ana-
geli mali ruerunt. Ex supradictis constat, quod requiri-
tur ad ultimam hominis beatitudinem, quod anima rur-
sum corpori vniatur, ita sanctus Thom. in suo compen-
dio Theologī, cap. clj. & idem corpus resumeret, ut in c.
clj. eiusdem operis, & omnia membra resurgent, & fin-
aliquo defecuti, quia Deus omnia supplebit in corpore de-
formato. Et in dicto Compendio videbis aliqua de resur-
rectione mortuorum, & vide omnino ea, quæ dixi in secun-
da parte præsentis sermonis. Et nunc ista sufficiant. Iam
verò aliqua pro complemento sermonis de Purgatorio di-
camus. Itaque ex lectura sermonis nostri constat, quod hu-
mana salus consistit in veritatis cognitione, ne per diuersa
errores intellectus obscuretur humanus; in debiti fi-
nis intentione, ne indebitos fines sectando à vera felicita-
te deficiat; in iustitiae obseruatione, ne per vitia diuersa
fordescat. Cognitionem autem veritatis, humanæ salutis
necessariam, brevibus & paucis fidei articulis compre-
hendit. Hinc est, quod Apostolus ad Rom. ix. dicit: Ver-
bum abbreviatum faciet Deus super terram: & hoc qui-
dem est verbum fidei, quod prædicamus. Intentionem hu-
manam brevi oratione rectificauit, in quo, dum nos orare
docuit, quod nostra intentio & spes tendere debet, ostendit.

dit. Humanam iustitiam, quæ in legis obseruatione consistit, uno præcepto charitatis consummavit; Plenitudo enim legis est dilectio. Vnde Apostolus j.ad Corinth.xii compendiosis capitulis, totam præsentis vitæ perfectio nem consistere docuit, dicens: Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Vnde hæc tria sunt, ut beatus Augustine dicit, quibus colitur Deus. Ideo, frâtres charissimi, opam doctrinâ de Christiana religione tradidisti, quam semper præ oculis poteritis habere. Et circa hæc tria in presenti termone tota nostra versatur intentio: Nam diximus de fide, de spe, de charitate: nunc (ut promisimus) Purgatorio dicamus:

DE PURGATORIO.

Licet aliquæ animæ statim, cùm à corporibus soluuntur, beatitudinem æternam consequantur, liquæ tamen ab hac consequtione retardantur tempus. Contingit enim quandoque aliquos pro peccatis commissis, de quibus tamen finaliter pœnitent, posse diuinæ iustitiae habet, ut pro culpis pœnæ reddantur, portet dicere, quod post hanc vitam animæ pœnam soluant, quam in hoc mundo nō exsoluerunt. Non autem ita, quod ad ultimam miseriæ damnatorum deueniat, cùm per pœnitentiam ad statum charitatis sint reducuntur, per quam Deo sicut ultimo fini adhaerunt, per quod etiam æternam meruerunt. Vnde sequitur, post hanc vitam esse quasdam purgatorias pœnas, quibus pœnitentia impleta implentur. ita beatus Thom. in suo compendio Theologiae, cap. clxxxij. Similiter etiam contingit, aliquando in hac vita decedere sine peccato mortali, sed tamen a peccato veniali, per quod ab ultimo fine non auertuntur. Quæ quidem peccata in quibusdam viris perfervente furore charitatis purgantur, in alijs autem operantur aliquam pœnam huiusmodi peccata purgari; quæ

Vitam æternam aſsequendam non perducitur, niſi qui ab omni peccato, & defectu fuerit immunis: Oportet igitur ponere purgatorias penas post hanc vitam. ita S. Thom. vbi ſupra, cap. clxxxij. † Ad maiorem declarationem scien-²⁶ dum est ſecundum Richar. in iiiij. diſt. art. ij. q. j. & beatum Thom. eadem diſtinct. art. ij. q. iij. quod animæ deceden- tium ex hac vita aut vadunt in paradiſum, vel in limbum, aut in infernum, aut in purgatorium. In paradiſum va- dunt statim poſt mortem tres ſpecies hominum, quæ ſunt ſignificatae per illos tres homines, quibus apertum eſt cœlum. Primo apertum eſt Christo baptizato, Lucae iiij. per quod ſignificatur, quod cœlum aperitur baptizatis. Qui- cunque enim recte baptizati ſunt, ſive paruuli, ſive adul- ti, ſi decederent statim poſt baptismum, ad cœlos recto tramite euolarent. Baptismus enim virtute paſſionis mun- dat ab omni peccato iam originali, quam actuali, ſecundū Augustinum in libro de baptismo paruolorum: vt etiam habetur in c. per baptismum, de conſec. diſt. iij. &c per Ma- gistrum in iiiij. diſt. iij. Secundo apertum eſt cœlum Ste- phano lapidato, & martyrizato: Vnde dixit Act. xij. Ecce video cœlos aertos, per quod ſignificatur, quod cœlum aperitur omnibus martyribus, ita quod statim poſt mor- tem euolant ad cœlos; & oīnia peccata, quæ habent, fal- ce martyrii reſcantur, quoad oīnam poenam, c. baptismi vicem, & c. catechuminum, de conſec. diſt. iij. & cap. fir- miſiſime, xv. q. j. Tertiō apertum eſt cœlum Ioanni Eu- gelistæ, viro perfectiſimo, vnde ipſe dixit Apoc. iij. Vidi oīstum apertum in cœlo, per quod ſignificatur, quod vi- ris perfectis, qui totaliter poenitentiam de peccatis com- pleuerunt, vel nulla peccata mortalia commiſerunt, & ſi quæ venialia fecerunt, feruore charitatis propter absor- pta ſunt, cœlum ipſum continuo aperitur, & in illud per- petuo regnatur ingrediuntur; vt habetur Apoc. xiiij. vbi dicit Aquila volans: Audiui vocem de cœlo dicentem mihi, ſcribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, a- modò enim iam dicit ſpiritus, vt requiescant a laboribus suis: opera enim illorum ſequuntur illos.

† Concludo igitur ſecundum Richar. & Tho. vbi ſup. 27
N n 2 &

& August. in Enchry. quod suffragia non debent fieri pro existentibus in paradyso; cum ipsis ex nostris orationibus non possint percipere aliquam utilitatem, cum sint immunes ab omni indigentia, & habent, quicquid habere cupunt, secundum omnes Theologos in iij. distin. xl ix. Ide dicit August. ubi supra; Iniuriam facit Martyri, vel Beato, qui orat pro ipso. Tamen si quis orauerit pro aliquo qui sit in paradyso, de cuius statu non est certus, non avertit mercedem suam; quia oratio eius (vt ait Psalmista) in suo conueretur.

²³ † Secundò dico, quod ad limbum vadunt omnes qui moriuntur solum cum peccato originali, secundò predictos Theologos, videlicet Richar. & Thom. ubi pra. Et secundum est secundum Richar. in iij. dist. xl v. j. q. ii. quod sub terra sunt quatuor loca, unus supra alterum; quæ omnia possunt appellari infernus, quasi insensus, generaliter accipiendò, sed particularia habent minima: Nam ultimus dicitur infernus propriè: Secundus prope ipsum dicitur Limbus: Tertius Purgatoriū: Quartus finis Abrahæ. Lucæ xv. in quo nunc non est aliquis sed ibi steterunt sancti Patres ante Christi adventum: Iiquando etiam appellatur limbus. Qui ergo vadunt limbum, sunt morientes sine baptismo sine aliquo actu peccato. Et pro his non debemus suffragia facere, quia hileis prosunt, sicut probat Franc. de May. in tract. suo suffrag. Et potest sic probari: Fundamentum omnium sacramentorum est baptismus, de consec. dist. iij. c. cum in que. & sine illo alia sacramenta conferri non possunt, j. cap. si quis per ignorantiam: cum ergo in limbo non finiuntur pena damni, scilicet carentia visionis diuinæ; ergo non poterunt adiuuari per suffragia, cum non sint viri per baptismum corpori mystico ecclesiae. Ex quo apparet, quam graue sit peccatum illorum, qui occidunt pullos ante baptismum, quia nunquam possunt restituere illis, quod auferunt, scilicet vitam æternam, & gloriam cœlestem.

¶ † Tertio ad infernum descendunt omnes illi, qui m.

riuntur cum peccato mortali; ideo cuilibet sic morientur dicitur, Isa. xiiij. ad infernum / detraheris in profundum, &c. Et de his sciendum secundum August. in Enchry. & Magistrum in iij. dist. xlvi. & sanctum Bona, Scotum, Rich. & sanctum Tho. ea. distinctione; & habetur extra de celeb. miss. cum Martha, & xiiij. quest. ij. capit. in praesenti, & cap. pro obeuntibus; quod pro damnatis non debent fieri suffragia, quia nihil eis prodefit possunt; nam sicut membra praevisa a corpore non possunt recipere alimentum de cibo assumpto ab ipso corpore; ita damnati, cum sint praevisa a corpore mystico ecclesiae, quia non habent charitatem, per quam membra corporis mystici vniuantur, non poterunt sentire aliquod iuuamen per suffragia ecclesiae. Vnde concludit sanctus Bona. in iij. dist. xlvi. art. j. q. j. quod in inferno nulla est redemptio, neque quod ad totalem liberationem, nec quod ad poenae diminutionem, vel mitigationem, neque quod ad temporis suspensionem, neque quo ad fortificationem ad leuius tolerandum. Et hoc est, quod dicitur Proverb. xj. Mortuo homine impi non erit ultra spes. Et dicit sanctus Bona. vbi supra, quod ecclesia non intendit vel modo pro damnatis orare, quia neque ipsi, nec alij possunt pro eis Deo satisfacere; quamvis enim damnati ipsi semper ieunabunt, tamen hoc illis non erit ad meritum, sed ad supplicium. Hiere. xiiij. Cum ieunauerint, non exaudiam preces eorum. Non etiam posterunt Deo satisfacere per orationes. Proverb. j. Tunc invocabunt, & ego non exaudiam, dicit dominus. Vnde de damnato ait Psal. Et oratio eius fiat in peccatum. Neque etiam per opera misericordie: non enim poterunt aliquem induere, quia ipsi erunt totaliter denudati, Ezech. xvij. Eris nuda, & confusione plena. Non cibum, vel potum alii cui porrigeret, quia erunt perpetua fame, & siti afflitti, Isa. lxv. Ecce ferui mei comedent, vos esuriatis, &c. Nec hospitalio aliquem recipere, quia erunt a ciuitate Dei exiles, Apocal. xxij. foris canes, & benefici, & impudici &c. Nec infirmos visitare; quia iacebunt perpetuis doloribus cruciati. Isa. l. In doloribus dormieris, &c. Nec ad incarcera- tos ire, quia erunt perpetuis vinculis compediti, Sap. xvij.

Na :

Vinculis

Vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, &c. Ne aliquos sepelire, quia ipsi erunt in inferno in æternum supplici. Lucæ xvij. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Nec etiam sancti poterunt eis veniam impetrare, a cente domino, Hiere. vij. Tu noliorare pro populo hoc nec assumas pro eo laudem, quia non exaudiam te. S contra prædicta inducunt aliqui exemplum Gregorij, quo legitur in vita eius, quod cum semel transiret forum Traiani, recordaretur de eius mansuetudine. Nec cum quadam die ipse Traianus festinaret ad bellum, dua quædam occurrit ei, dicens; obsecro, ut sanguinem filii mei innocentis interempti vindicare digneris. Cuique Traianus dixisset, quod si sanus reueteretur, dictam ficeret, tunc vidua dixit; Quis mihi hoc praescribitu in prælio mortuus fueris? Respondit Traianus, qui post me imperabit. Cui vidua; Et quid tibi proderet alter mihi iustitiam fecerit? Respondit Traianus, vobis nihil. Et vidua ait; Nonne melius est, ut tu mihi iustitiam facias, quam alteri transmiras? Tunc Traianus descendit, & viduae iustitiam ministravit, inueniens quod filius suus, dum per urbem equitando nimis latenter discurreret, filium viduae interemit. Quare Traianum suum, qui hoc fecerat, viduae loco filii sui defensum tradidit, & magnifice eam dotavit. Quam mansuetum considerans beatus Gregorius in ecclesia sancti tri pro anima Traiani aeternissime fleuit. Et ibi dicens sibi responsum fuit; Ecce petitionem tuam completa. Traiano poenam æternam remisi: de cætero autem non pro damnato aliquo preces fundas. Hæc omnia habetur in legenda beati Gregorij. Damascenus autem in eam sermonem dicit; Gregorius audiuit vocem sibi dictus dicentem; Vocem tuam audiui, & Traiano veniam. Ex quibus videtur concludi, quod oratio Gregorij fuit Traiano damnata. Sed super hoc diuersi variarunt; aliqui enim dixerunt, quod Traianus fuit reuocatus ad vitam, & fecit poenitentiam, & sic veniam meritorum obtinuit: sed hæc responsio non tollit argumentum, Alij dixerunt, quod anima Traiani non fuit sim-

ter à reatu pœnæ æternæ absoluta, sed eius pœna usque ad tempus, id est, utque ad diem iudicij fuit suspensa: Et hæc responsio non tollit etiam argumentum; quia dictum est in superioribus, quod nullum adjutoriū possunt dare suffragia damnatis. Ioannes vero diaconus, qui vitam beati Gregorij descripsit, inquit, quod non legitur Gregorium orasse, sed fleuisse pro anima Traiani Imperatoris; & frequenter Deus misertus concedit, quod homo, quamvis desiderans, petere non presumit. Et ideo inquit, quod anima Traiani non fuit ab inferno liberata, & in paradiso posita, sed tantum ab inferni cruciatibus exempta; potest enim anima in inferno existere, & inferni cruciatus per Dei misericordiam non sentire. Hæc tamen opinio non tollit argumentum. Vnde aliorum est opinio verior, & communior, quod Traianus non fuerat à Deo damnatus per diffinitiuam sententiam; diuina enim sapientia prævidens beatum Gregorium debere orare pro Traiano, ex singulari dispensatione distulit sententiam diffinitiuam; & ideo oratione beati Gregorij condonauit Traianò pœnam, ad quam merebatur damnari, & gloriam æternam illi concessit. Et ideo non est dicendum ex hoc uno, & singularissimo exemplo, quod damnatis per diffinitiuam sententiam suffragia ecclesiæ prosint; cum nec in minimo possint eis favere: ius enim singulare non trahit ad consequentiam. I. quod vero cōtra. A. de legibus.

Dicitergo August. in libro enhri. de suffragijs, quæ fiunt pro malis; Talia enim omnia eti pro valde malis nulla sint adiumenta, qualescumque tamen sunt consolationes viuorum. hac ille. Pro conclusione ergo quo ad hoc dico, quod quia nescimus sè penumero, utrum quis sit salutis, vel damnatus, & multi sunt, qui ita videntur boni, ut in morte credantur transire ad cœlum, & tamen vadunt ad purgatorium propter aliqua peccata secreta, quæ non purgauerunt. Alij vero, qui semper fuerunt mali, aliquando in morte accipiunt talem contritionem, quod ab inferno liberantur, & ad purgatorium mittuntur, & de eorum contritione nobis non constat; possumus rogare Deū cum conditione, scilicet si sunt in tali statu, quod nostra

Nn 4 oratio

oratio illis prodeesse valeat: & tales orationes non erunt frustratoria: quia si non proderunt illis, proderunt nobis, suxta illud Salvatoris dictum Matth. & Lucæ x. Si ibi fuerit filius pacis, requiescat super eum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur.

¶ Quarto dico secundum predictos doctores, quod aliæ animæ vadunt ad purgatorium, & sunt illæ, quæ moriuntur cum peccatis venialibus solum; vel si quæ mortalia commiserunt, tempore mortis contritionem habuerunt, sed penitentiam debitam non impleuerunt. Taleæ enim non debent ire ad infernum, quia non sunt morti in peccato mortali; neque ad limbum, quia sunt baptizatae neque paradisum possunt intrare, quia scriptum est in eo non potest, de pœn. dist. j. Non potest quisquam gratiæ vitæ celestis accipere, nisi purgatus fuerit ab omni leproceccati. scriptum est enim Apocal. penultimo. Nihil conquinatum intrabit in illam. Vnde dicit Richar. in iij. dist. xxj. art. j. quæst. j. quod nullus potest de lege communiter vitam æternam, donec est obligatus alicui pœna. Quia ergo iustitia requirit, ut peccata purgantur, & puniantur. l. si longius, cum similibus. s. de iudicijs, ideo concessè est dicere, quod tales animæ, quæ in hoc mundo non fuerunt purgatae, & non supportauerunt pœnas, qui meruerunt pro peccatis, postmodum vadunt ad aliquum locum, in quo purgantur. Et ille locus dicitur purgatorium a purgando, ut inquit Franc. de May. in suo tractatu purgatorio. Vnde de igne purgatorij potest exponi illud quod dicitur Num. xxxj. Omne, quod potest transire per flamas, igne purgabitur; & illud Proverb. xxv. Aut rubiginem de argento, & erit vas purissimum. Sed nondum secundum Richar. in iij. dist. xxj. art. j. quæst. iij. dist. xl. art. j. quæst. ij. & sanctum Bona. in iij. dist. xx. art. iij. quod est unum purgatorium commune, & generale sub terra super infernum; ad quod communiter vadunt animæ purgandæ: sunt & alia purgatoria Particularia, quæ aliquando animæ à Deo mittuntur ad faciemdam penitentiam etiam in hoc mundo. Et hoc facit secundum predictos doctores, quinque de causis; primo propter eorum

lcm

leuiorem punitionem, quia aliquando non meruerunt horribilia tormenta purgatorij communis, & ideo mittuntur in hunc mundum, vt eorum peccata leuia sic purgentur. Vnde Grego. in iiiij. dialogorum refert aliquibus reuelatum suisse, animas quorundam defunctorum esse in umbra ad faciendam pœnitentiam: & cuidam sancto patri reuelatum fuit animam cuiusdam defuncti esse in glacie ad faciendam pœnitentiam. ¶ Itaque animæ in purgatorio existentes possunt suffragijs viuorum adiuuari, intelligendo purgatorium sive secundum legem communem, sive secundum diuinam dispensationem. Modus autem liberandi animas est quadruplex, vel quadrupliciter reducibilis. Nam scriptum est xij. q. ij. cap. animæ defunctorum, & sunt verba Grego. Animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut orationibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognitorum. Et idem habetur in capit. non æstimemus, ea. q. & cap. Ideo August. in sermone de cathedra sancti Petri ait; Ostendam hominibus, qua ratione defunctorum suorum animas iuuare utilius possint: orent quotidie pro charis suis, interpellent Deum voce flebili, deprecentur pro eorum errore veniam, & lapsuhi remissionem; patcant esurientes, vestiant nudos, & si quid horum defunctorum negligentia minus actum est, fide viuentium suppleatur; adhibeat quoque vnuquisque pro charis suis sanctorum preces, sacrificia offerat, & sacerdotali eos prosequutions domino cõmendet: hæc enim sunt, quæ charos nostros iuicare possunt; hæc sunt refrigeria quiescentium; hæc remedia defunctorum. hæc ille. De qua re ille inclytus dux Iudas Machabæus laudatur in Mach. ij. c. xij. vbi dicitur; Vir fortissimus Iudas collatione facta duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymâ offerri eas ibi pro peccatis mortuorum, iusto & religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis; sed quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem accepterant, optimam haberent repositam gratiam; sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à pec-

NB 5 catiſ

catis soluatur. hæc ibi. Et ideo se debet vnuusquisque sollicitare, vt orationibus, & eleemosynis, ac alijs bonis operibus animas defunctorum absolu faciat à vinculis pœnorum, iuxta illud Hebræ. xiiij. Memento vinctorum tanquam simul viucti, & laborantium, tanquam & ipsi corpore morantes. Et si opera bona omnia defunctis eis prosunt, potissimum tamen ex ijs est sacrificium Missæ, in quo meritum passionis Christi efficacius operatur. Ideo August. & Grego. dum opera, quæ prosunt defunctis, commemorat, primum omnium sacrificium altaris enumerant. Similiter in sacramento Ordinis potest confertur presbytero offerendi pro viuis & pro mortuis. Quod autem verum sit, mortuos à pœnis per suffragia liberari, patet per exemplum, quod ponit Greg. iiiij. dialogorum dicens, quod cum quidam monachus suus, nomine Iustus, ad extremum veniens tres se habere occulisse aureos indicasset, & de hoc ingemiscens mortuus fuisset præcepit Greg. fratribus, vt corpus eius cum tribus aureis in sierquilio sepelirent. Tamen cuidam ex fratribus Greg. præcepit, vt vsque ad dierum. xxx. spatiū omnino pro eo corporis Christi hostiam immolare. Qui cum usus fa compleisset, qui defunctus fuerat, in die trigesimo eadem fratri sibi germano apparuit. quem germanus requieciuit dicens, Quomodo es? cui ille respondit, hucusque male fui, sed iam modo bene sum, quia hodie communionem accepi. Quia vero virtute trigesita Missarum ex impositione beati Gregorij dictarum anima illa fuit liberata pœnis purgatorij, ideo laudabilis consuetudo inter Christianos exorta est, vt pro suis defunctis faciat celebre rexxx. Missas, quæ dicantur Missæ S. Greg. propter predictam causam, quo nihil gratius fieri potest ipsi mortui.

32. † Et ideo Ecclesia ordinavit, vt in omnibus horis canonice quotidie fiat oratio pro defunctis, & dicatur, fidelium animæ per misericordiam Dei requiescant in pace. Item instituit diem commemorationis omnium defunctorum cuius causam assignat author rationalis diuinorum officiorum lib. viij. dicens, quod sicut festum omnium sanctorum ordinatum est multis de causis, maxime propter omille

omissorum festorum supplicationem, quia ipsorum ob multitudinem de omnibus specialiter feriari non valemus, item propter negligientiarum in festis, quae celebramus, commissarum expiationem. Vnde in sermone omnium sanctorum dicitur, decretum est, ut die ista omnium sanctorum memoria habeatur, ut quidquid humana fragilitas per ignorantiam, aut negligentiam, vel per occupationem rei familiaris insolentia bus sanctorum minus plene pergeisset, in hac sancta obseruatione persoluat. Ita pariter commemoratio omnium fidelium defunctorum instituta est fieri ab ecclesia tali die, ut generalibus beneficijs adiuuentur, qui specialia habere non possunt. Sicut enim Pet. Damianus ait; Sanctus Hodibe comperiens, quod apud Vulcanum Siciliæ crebræ voces, & vulnus dæmonum audiebantur lamentantium, eo quod animæ defunctorum per eleemosynas, & orationes de locis penitentibus accipiebatur, ordinavit in suis monasterijs, ut post festum omnium sanctorum fieret commemoratio defunctorum: quod postmodum a tota Ecclesia fuit approbatum. Et ideo talem diem expectant mortuorum animæ, cum maximo desiderio expectantes a penitentiis per fidelium suffragia in totum, vel in partem. Et in omnibus Missarum solennibus pro defunctis oratio fit. c. visum, de conse. dist. j. & Apostolus ad Hebræos c. v. dicit; Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

† Si autem queratur, cuius ministerio penitentia purgatorij infligantur? Respondet Rich. in iiiij. dist. ij. ar. ij. q. ij. & sanctus Bonaventura, ead. dist. argumento primo quest. v. quod non videtur conueniens, neque verisimile, quod Dæmones exerceant hoc ministerium. Nam non decet, eum, qui iuste de aliquo triumphauit, postea puniri per ipsum, & illici subiecti post triumphum; sed animæ, quæ sunt in purgatorio, iustitia adhærendo diabolum deuicerunt, & de eo triumphauerunt in hac vita; ergo non est rationabile, quod eius ministerio puniantur: iniustumque est, quod diabolus habeat super ipsas post hanc vitam. Præterea, ista pars purgatorij sciunt Dæmones indubitate esse vtile illis, qui

qui ibi cruciantur: quia ad hoc puniuntur, ut purgentur, & ad Deum introducantur; sed Dæmones utilitatem hominum non querunt, sed damnum, abhorrentque animarum liberationem, & purgationem; ergo talem punitionem non administrant, sed fugiunt. Item aliis est, qui puniunt filium; alius, qui punit latronem; nam filium punit dominus domus, & doctor, sed latronem punit commissarius, & tortor: sed dæmones sunt tortores, & iusti sunt sicuti Iij, ideo non est conueniens, eos a dæmonibus puniri. Praterea, ut Aug. inquit, si Diabolus cognouisset patientiam Job, & quod eius tentatione debebat proficere, nequam ipsum vexasset; ergo cum sciat certis signis, quod illæ animæ non sunt suæ, & quod ex pena sunt meliorandæ, non videtur quod eas vllatenus vexet. Si autem queratur, vtrum hoc sit ministerio bonorum angelorum, respondet sanctus Bona, ubi supra, quod non; quia non est verisimile, quod ipsi tam grauiter affligant conciues suos. Cruciantur ergo illæ animæ, quæ sunt in purgatorio, nullo alio ministerio eas torquent, sed solum illa pena, instrumento diuinæ iustitiae, ipsas cruciante. Et ideo existens in purgatorio inquit illud Job. xix. Manus domini tetigisse. Ipsæ tamen animæ iuste cum exent de corporis eingastulo, per ministerium angelorum deferuntur ad purgatorium, si habent aliquid purgandum; & finita purgatione educuntur ab eisdem, & ad cœlum deferuntur. Itaque ipsi angeli boni sunt prædictarum animarum solummodo adiutores, & non tortores.

¶ † Iste autem ignis purgatorij quantum sit terribilis, habetur de penit. dist. viij. cap. nullus. s. hic autem. ubi dicitur. Hic etiam ignis etsi æternus non sit, miro tamen modo grauis; excedit enim omnem penam, quam unquam aliquis in hac vita passus sit. Nunquam in carne inuenta est tanta pena, etsi mirabilia pales sunt martyres tormenta. hæc ille. Et sunt verba August. in libro de penitentia. Eadem sententia quasi per omnia habetur xxv. dist. cap. q. aliud, & idem dicit Magister. iiiij. dist. xxij. & ibi sanctus Bona. art. j. quest. ij. & beatus Tho. in eadem dist. art. q. ij. & Franciscus de May. in tractatu de purgatorio. Richat. & Magister.

Magister in iij.d.xx.argu.ij.q.j.dicit, quod pœna causa-
tur dupliciter, scilicet ex absentia boni amati, & præsentia
mali oditi: & utroque istorum modorum pœna purgato-
rij est maior qualibet pœna temporali, declarando ut ibi
& ea dist. q.ij. ait, quod parum de pœna, quam homo volu-
tarie assumit in hoc mundo, liberat eum magna portione
illius pœnæ, quæ est in purgatorio. Algazel quoque, scili-
cet physi. cap. iiiij. de pœna purgatorij dicit, quod est cru-
ciatus ineffabilis. Undescribit Iac. Episcopus Tusculanus,
quod quidam mortuus precibus cuiusdam sancti fuit ere-
ptus de purgatorio ad agèdam pœnitentiam in terris: qui
postmodum ita se affligebat, quod in sepulchris habitabat,
& in igne, ac niue, & glacie se inuoluebat. Vnde interro-
gatus, cur hoc faceret, respondit, si lacus ante ecclesiam to-
tus igneus esset, cligerem in eo esse usque ad diem iudicii,
ut possem euadere pœnam purgatorij. Itē legitur de beato
Gregorio, quod postquam orauit pro Traiano, apparuit
ei angelus, & ait: Quod pro damnato rogasti, duorum tibi
datur optio; aut in purgatorio duobus diebus cruciabe-
ris, aut toto tempore vitæ tuæ fatigaberis doloribus, & ins-
firmitatibus; quod ipse potius elegit, quam duobus die-
bus in purgatorio cruciari. Legitur quoque de quodam
sancto viro, quod cum esset infirmus ad mortem, propter
quædam peccata, quæ adhuc non purgauerat, dedit Deus
illi hanc electionem, quod aut staret per horam in purga-
torio, aut septem annis in hoc mundo cum magnis, & con-
tinuis infirmitatibus. Quo eligente purgatorium, cum ibi
fuerit per spatum minimum, cœpit clamare ad angelum,
qui eum detulerat; Tu non seruasti promissum; nam di-
misisti me hic per annum; quo dicente, quod non steterat,
nisi per dimidium aue maria: ille potius elegit reuerti ad
corpus, & stare septem annis in hoc mundo cum omnibus
pœnis præsentibus, quam illuc parum temporis, quod re-
siduum erat. † O deuoti Christiani, si vos vultis, potestis
faciliter liberare mortuos vestros à tantis tormentis, scili- 34
cet orationibus, eleemosynis, ac ieconijs, alijsq; suffragijs.
Légitur nanque in chronicis ordinis beati Francisci, quod
quidam frater mortuus apparuit beato Corado de Offida
eiusdem

eiusdem ordinis, & interrogatus ab eo, quomodo staret, respondit, quod erat in purgatorio; sed rogabat eum, ut pro eo ficeret aliquam orationem. Tunc beatus Conradus dixit unum Pater noster pro anima eius, quo dicto ille mortuus dixit; O pater charissime, quantam mihi consolationem dedit oratio vestra; certe videtur mibi, quod magnas mihi poenas abstulerit, ita quod sum valde allevatus. Tunc beatus Conradus dixerat iterum centum Patrem noster pro eo, quibus finitis, dixit ille mortuus; Gratias vobis immensas ago, pater venerande, quia per orationes vestras sum liberatus ab omnibus poenis purgatorij, vado ad gloriam cœlestem. Et his dictis ad cœlum ascendit. Legitur quoque in eiusdem chronicis, quod dum beatus frater Ioannes de Abierna eiusdem ordinis in die mortuorum Missam diceret pro eis, vidit quasi infinitas amas de purgatorio exeuntes, & Paradisum ascendentes tanquam scintillas de ardenti fornace exeuntes, & in aere transuolantes. Si possemus aures ad os purgatorij posse, audiremus profecto mortuos nostros clamantes igni horribili, & dicentes; O quam terribilis est ista flama, o quam ardentissimus ignis; quis nobis aliquid refrigerij præstabit? Vnde inquit Greg. iiiij. dialogorum Non est differentia inter ignem inferni, nisi quod illi qui sunt in purgatorio, habent spem aliquando excedendi inde, quam non habent damnati. Clamantque patres & matres in purgatorio dicentes; O filii ingrati, quibus bona nostra dimisimus, succurrite nobis. Clamant manus vxores vocantes, & dicentes; O vxores, in quibus contendentiam habentes, diuitias nostras vobis dimisimus, dotes accreuiimus, ac dominas nostrorum bonorum reliquimus, subuenite miseris, & nos adiuuate, vt excedamus ab his atrocissimis poenis. Vbi est amor, quem nobis ostendebatis? bene appetet, quod vera est illa sententia quæ dicit; qui longe est ab oculis, corde longe absit. Hoc nobis, quia quilibet nostrum dicere potest cum psalmista Oblivioni datus sum, tanquam mortuus à corde. Et de eis prophetauit idem psalmista; Deperiit memoria comitum sonitu, scilicet campanum, & fletu in morte, & sepel

tione nostra. O igitur propinqui, & affines nostri, si nos diligitis, ostendite modo in tantis calamitatibus nostris.

De quo quidem igne purgatorij Paulus j. ad Corinth. iij. scribit; Vniuersitatisque opus, quale sit, ignis probabit. Et paulo infra; Ipse autem saluatus erit, sic tamen quasi per ignem. Et aduertite, quod aliqui heretici negabant purgatorium; & in concilio Ferrarensi, sessione prima, praesente Ioanne, Imperatore Constantinopolitano, & praesente Patriarcha Constantinopolitano, inter doctores Latinos, & Graecos fuit quæstio de purgatorio disputata. Et licet esset aliqua discrepantia inter Latinos & Graecos, tamen Graeci conuenerunt cum Latinis, ut constat in dicta sessione prima dicti Concilij celebrati Ferrariae, die mercurij, octavo mensis Octobris, anno. M.ccccxxxvij. Et Latini allegabant pro se supradictam sanctam, & piam sententiam Apostoli dicentes; Vniuersitatisque opus, quale sit, ignis probabit; ipse autem saluabitur, sic tamen quasi per ignem, & concordes intelligebant, & exponebant dictum Apostoli pro igne purgatorij; non autem pro igne perpetuo capi debere dicebant, iuxta illud prophetæ; Salua me domine, quoniam defecit sanctus. & alibi; Salua seruum tuum Deus meus sperarem in te. Et, Domine Deus virtutum conuerte nos; & ostende faciem tuam, & salui erimus. Petrus autem timens, ne submergeretur, dixit; Domine salua me; Christus extendens manum accepit, & saluavit ipsum. Et, Salua Deus populum tuum. Verbum ergo saluare dicebant Latini semper in bonam partem accipitur: Et sic fuit conclusum secundum opinionem Latinorum, authoritate Apostoli. Et de purgatorio vide in c.vij. Luce, vbi Saluator dixit; Remittitur ei s. Magdalene peccata multa; quoniam dilexit multum; cui autem parum dimittitur, parum diligit. Ex hoc loco sumitur quod vbi est parua dilectio, est parua remissio; sed non quantum ad culpam, quia totaliter remittitur culpa; ergo debet intelligi quantum ad penam. Ergo si impius erat debitor multæ penæ, & parum diligit, remittetur ei parum penæ; & ita remanebit ei aliqua purganda. Itaque si tunc decedat ab hac vita, cum non dilexerit multum, sequitur, quod purganda erit talis pena.

J.B.

na in alio seculo. Itaque supradictis authoritatibus con-
tincuntur hæretici negantes purgatorium. Item pro com-
plemento sermonis dicemus¹, quod quæstiones dispu-
tentur in scholis, & non in ecclesijs coram omni populo; &
prædicare officium est presbyterorum tantum. capit. adi-
cimus. xvij. quest. j. Et mulieres in ecclesia taceant, id est
cessent à doctrina. † Et nota, quod duplex est malum, sc.
¶ licet, culpæ, & pœnæ: culpa enim remittitur ex sola con-
tritione peccatorum, sine qua non sufficiunt opera chari-
tatis. c. dixi, & c. si peccatum, de pœnit. dist. j. sed pœna pe-
cati ex sola contritione non dimittitur nisi ex pœnitenti-
exteriori, nisi maxima esset contritio; nam maxima contri-
tio maxima pœna est, ut contrito Magdalena, & beati Pe-
tri, & boni latronis, & aliorum, ut notatur in glo. & po-
doct. in c. baptismi vicem, de consecra. dist. iij. Et animo
existens in purgatorio certa est de sua salute æterna, secu-
dum communem doctrinam ecclesiæ, & videt charitatem
seu gratiæ habitum in se ipsa existentem; & sic est certa
sua salute æterna. & vide doctissimum Caietanum in
mo secundo, quæstione xvij.

DE ORIGINE CELEBRATIONIS
Conciliorum generalium in Ecclesia
Dei. Cap. LI.

S V M M A R I V M.

1. Vnde conciliorum celebratio habuerit originem.
2. Prima synodus a quo celebrata fuerit, & sic de alijs usq[ue] num. 9.
10. Generalia concilia in Ecclesia Dei Constantini Imperatoris in
pore caperunt.
11. Concilia a quibus, quo tempore et rbi, celebrata fuerint, usq[ue]
ad num. 27.
28. In factu arduis, ad concilium recurrentum est.
29. Concilium generale qua de causa vacare debet.
30. Non potest congregari concilium sine licentia Pontifici, de-
num habere caput et membra.